

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร)

ปริญญา

เศรษฐศาสตร์เกษตร

เศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง การเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานระหว่างแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพัน ในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

Comparative Analysis of Cost and Returns on Producing Processing Potatoes by Contract and Non Contract Systems in Amphoe Phrao, Changwat Chiang Mai

นามผู้วิจัย นายสหรัฐ สุขพานิช

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์จำเนียร บุญมา, Ph.D.)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์สมคิด ทักษิณวิสุทธิ, M.B.A.)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์สุปรียา ควระเดชะคุปต์, Ph.D.)

หัวหน้าภาควิชา

(รองศาสตราจารย์เรืองไกร โตกฤษณะ, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์วินัย อาจคงหาญ, M.A.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานระหว่างแบบมีสัญญา
ผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพัน ในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

Comparative Analysis of Cost and Returns on Producing Processing Potatoes by Contract and
Non Contract Systems in Amphoe Phrao,Changwat Chiang Mai

โดย

นายสหรัฐ สุขพานิช

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร)

พ.ศ. 2550

สหรัฐ สุขพานิช 2550: การเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน
ระหว่างแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพัน ในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร) สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร ภาควิชาเศรษฐศาสตร์
เกษตรและทรัพยากร ประชานกรรมการที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์จำเริญ บุญมา, Ph.D. 104 หน้า

การเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานระหว่างการทำเกษตร
แบบมีสัญญาผูกพันและการเกษตรไม่มีสัญญาผูกพัน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการผลิตการตลาดของ
เกษตรกร รวมทั้งทราบต้นทุน ผลตอบแทนและระดับปริมาณและราคา ณ จุดคุ้มทุนของการปลูกมันฝรั่งพันธุ์
โรงงานทั้งแบบมีสัญญาผูกพัน และไม่มีสัญญาผูกพัน โดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิ จำนวนทั้งสิ้น 66 ราย ในอำเภอ
พร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีการผลิต 2549/50

ผลการศึกษาพบว่าผู้ปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานแบบไม่มีสัญญาผูกพันจะเริ่มปลูกมันฝรั่งก่อนหน้า
เกษตรกรผู้ปลูกแบบมีสัญญาผูกพันประมาณ 1-2 เดือน เพื่อมุ่งหวังให้ผลผลิตที่ออกมาได้รับราคาดีกว่า เมื่อ
วิเคราะห์หาต้นทุนและผลตอบแทน พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกแบบมีสัญญาผูกพันมีต้นทุนการผลิตเฉลี่ย
12,835.31 บาทต่อไร่ มีผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย 7,155.40 บาทต่อไร่ กำไรสุทธิเฉลี่ย 6,304.78 บาทต่อไร่ ราคา
ณ จุดคุ้มทุน 5.29 บาทต่อกิโลกรัม ปริมาณผลผลิตที่ ณ จุดคุ้มทุน 1,628.85 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนเกษตรกรผู้ปลูก
แบบไม่มีสัญญาผูกพันมีต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 10,659.61 บาทต่อไร่ มีผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย 8,512.51 บาทต่อ
ไร่ กำไรสุทธิเฉลี่ย 7,609.33 บาทต่อไร่ ราคา ณ จุดคุ้มทุน 4.69 บาทต่อกิโลกรัม ปริมาณผลผลิต ณ จุดคุ้มทุน
1,325.82 กิโลกรัมต่อไร่

เมื่อเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต พบว่า เกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพันมีต้นทุน
การผลิตทั้งหมดเฉลี่ยต่อไร่มากกว่าเกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ
0.05 และพบว่าเกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพันมีผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ยต่อไร่ กำไรสุทธิเฉลี่ยต่อไร่
และกำไรสุทธิที่เป็นเงินสดเฉลี่ยต่อไร่ มากกว่าเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ 0.05

Saharat Sukparnich 2007: Comparative Analysis of Cost and Returns on Producing Processing Potatoes by Contract and Non Contract Systems in Amphoe Phrao,Changwat Chiang Mai. Master of Science (Agricultural Economics) , Major Field: Agricultural Economics, Department of Agricultural and Resource Economic. Thesis Advisor: Assistant Professor Chumnian Boonma, Ph.D. 104 pages.

The objectives of this study were to study producing and marketing process of the farmers who grew processing potatoes and to analyze cost and returns including the break-even quantity and price on producing processing potatoes comparatively between contracted and non-contracted farmers. The study used primary data which were obtained from interviewing 66 farmers in Amphoe Phrao , Chiang Mai , 2006/07 crop years.

The results of this study indicated that contracted farmers grew processing potatoes before those who were non-contracted around one month to speculate the higher farmgate price .The cost and return analysis revealed that contracted farmers got average cost at 12,835.31 baht/rai , average net return at 7,155.40 bath/rai , average net profit at 6,304.78 baht/rai , break-even price at 5.29 baht/kg and break-even quantity 1,628.85 kg/rai . On the other hand , the non-contracted framer got average cost at 10,659.61 baht/rai , average net return 8,512.51 baht/rai average net profit at 7,609.33 baht/rai , break-even price at 4.69 baht/kg and break - even quantity at 1,325.82 kg/rai

The comparative analysis of cost and return also found that the average total cost of contracted farmers was significantly higher than the average total cost of non-contracted farmers which were significantly correlated at 0.05. Consequently , the study then found that non-contracted farmers got significantly higher average net returns , average net profit , and net incash profit farm than those of contracted farmers which were significantly correlated at 0.05.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาและเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร. จำเนียร บุญมา ประธานกรรมการที่ปรึกษา ที่ได้ช่วยให้คำแนะนำ ประสิทธิ์ประสาทความรู้ และให้คำปรึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ตลอดจนช่วยตรวจสอบและแก้ไขวิทยานิพนธ์เล่มนี้จนสำเร็จสมบูรณ์

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ รศ.สมคิด ทักษิณวิสุทธิ์ และรศ.ดร.สุปรียา ควรเดชะคุปต์ ที่ได้ตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอกราบขอบพระคุณ เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ที่ให้คำแนะนำและความรู้ในขณะลงพื้นที่ที่ทำการศึกษานอกจากนี้ขอขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ ที่อยู่แวดล้อมผู้เขียนที่ช่วยให้กำลังใจ และให้การช่วยเหลือ

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่อำไพ สุขพานิช ที่ให้โอกาสแก่ข้าพเจ้าได้เข้ารับการศึกษา และคอยเป็นกำลังใจให้ลูกชายคนนี้อย่างตลอดมา

สหรัฐ สุขพานิช
กันยายน 2550

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(5)
สารบัญภาพ	(8)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การศึกษา	5
ขอบเขตการศึกษา	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
สมมุติฐานการศึกษา	6
นิยามศัพท์	6
วิธีการวิจัย	7
กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	7
การเก็บรวบรวมข้อมูล	8
การวิเคราะห์ข้อมูล	8
บทที่ 2 ทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์และการตรวจเอกสาร	10
การเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน	10
ความหมายของการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน	10
ความเป็นมาของการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน	11
รูปแบบและบทบาทของเกษตรกรแบบมีสัญญาผูกพัน	11
การเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันในประเทศไทย	13
นโยบายภาครัฐที่ส่งเสริมระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน	13
ระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันกับเกษตรกรรายย่อย	16
ข้อจำกัดในการการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพของเกษตรกรรายย่อย	16
ศักยภาพในการใช้ระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันในเกษตรกรรายย่อย	17
การเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันกับโครงสร้างตลาด	19
ผลของการทำการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันประเภทต่างๆ	20

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ข้อดีข้อเสียของระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน	22
ข้อดีที่เกษตรกรได้รับจากระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน	22
ข้อดีที่ผู้ซื้อ(บริษัท โรงงานฯ)ได้รับจากระบบการเกษตรแบบ	
มีสัญญาผูกพัน	24
ข้อเสียที่เกษตรกรได้รับจากระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน	26
ข้อเสียที่ผู้ซื้อ(บริษัท โรงงานฯ)ได้รับจากระบบการเกษตรแบบ	
มีสัญญาผูกพัน	28
ต้นทุนและผลตอบแทน	30
จุดคุ้มทุน	32
การวิเคราะห์เปรียบเทียบทางสถิติ	32
การตรวจเอกสาร	35
บทที่ 3 สภาพทั่วไปของพื้นที่และการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานของเกษตรกรที่ทำการศึกษ	38
สภาพทั่วไปของท้องที่ที่ทำการศึกษ	38
ที่ตั้งและอาณาเขต	38
ลักษณะภูมิอากาศ	40
ลักษณะภูมิประเทศ	40
แหล่งน้ำธรรมชาติ	40
ปริมาณน้ำฝน	40
การชลประทาน	41
การเกษตรกรรม	41
การปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานของเกษตรกรในท้องที่ที่ทำการศึกษ	41
การปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานในอำเภอพร้าว	41
การปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานในอำเภอพร้าวในปีเพาะปลูก 2549/50	41
การปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน	42
ด้านหัวพันธุ์	43
ขั้นตอนการปลูก	43

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การดูแลรักษา	44
การเก็บเกี่ยวและคัดขนาด	45
การขนส่ง	45
การรับซื้อและการชำระเงิน	45
การปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานของเกษตรกรที่ทำการศึกษ	46
แบบแผนการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานในปีเพาะปลูก 2549/50	46
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์	64
การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน	64
ต้นทุนการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน	64
ต้นทุนการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานของเกษตรกรตัวอย่างแบบ	
มีสัญญาผูกพัน	65
ต้นทุนการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานของเกษตรกรตัวอย่างแบบ	
ไม่มีสัญญาผูกพัน	67
ระดับผลผลิตและราคาคู่มือทุน	69
ระดับผลผลิตและราคาคู่มือทุนจากการผลิตมันฝรั่ง	69
ผลตอบแทนการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน	70
ผลตอบแทนการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานแบบมีสัญญาผูกพัน	70
ผลตอบแทนจากการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานแบบไม่มีสัญญาผูกพัน	71
ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของต้นทุนการผลิตทั้งหมดต่อไร่	
ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ กำไรสุทธิต่อไร่และกำไรสุทธิเงินสดต่อไร่	
ด้วยการทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างค่าเฉลี่ย	73
ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน	73
สรุปข้อสมมุติฐาน	75
ข้อวิจารณ์	76
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	77
สรุปผลการวิจัย	77
สภาพการผลิตและการตลาดของเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน	77

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน	78
ข้อเสนอแนะ	80
ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา	80
ข้อจำกัดในการศึกษา	81
ข้อเสนอแนะในการศึกษาในครั้งต่อไป	81
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	82
ภาคผนวก	85
ภาคผนวก ก ตัวอย่างสัญญาปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน	86
ภาคผนวก ข แบบสอบถาม เรื่องการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน	
ปีเพาะปลูก 2549/50	97
ประวัติการศึกษา และการทำงาน	104

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 เนื้อที่ปลูกและผลผลิตมันฝรั่ง ปี พ.ศ. 2549	3
2 พื้นที่ปลูกและผลผลิตมันฝรั่ง จำแนกรายอำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2547	4
3 จำนวนเกษตรกรและพื้นที่ปลูกแบบมีสัญญาผูกพัน จำแนกตามบริษัทคู่สัญญาของอำเภอพร้าว ปีเพาะปลูก 2549/50	42
4 พื้นที่ปลูกเฉลี่ยและจำนวนเกษตรกรที่สำรวจ จำแนกตามครัวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาและไม่มีสัญญาผูกพัน แยกตามรายตำบลของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2549/50	48
5 อายุ เพศและประสบการณ์ของเกษตรกรตัวอย่างที่ทำการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่	49
6 การใช้หัวพันธุ์มันฝรั่งจำแนกตามครัวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งทั้งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่	50
7 ช่วงเวลาการปลูก ช่วงเวลาเก็บเกี่ยวจำแนกตามครัวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพัน ปีเพาะปลูก 2549/50	51
8 การใช้แรงงานในครัวเรือนและแรงงานจ้างเฉลี่ยต่อไร่ ในการปลูกมันฝรั่งจำแนกตามครัวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2549/50	52

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
9 การใช้แรงงานในครัวเรือนและแรงงานจ้างเฉลี่ยต่อไร่ในการปลูกมันฝรั่ง จำแนกตามครัวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2549/50	53
10 การใช้ปุ๋ยเคมีจำแนกตามครัวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งทั้งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2549/50	54
11 การใช้สารเคมีจำแนกตามครัวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งทั้งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2549/50	56
12 วัสดุการผลิตและเทคนิคการปลูกที่เกษตรกรใช้ผลิต จำแนกตามครัวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งทั้งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2549/50	57
13 ลักษณะการเก็บเกี่ยวและการขนส่งไปขาย จำแนกตามครัวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2549/50	59
14 ลักษณะการขายผลผลิตมันฝรั่ง จำแนกตามครัวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งทั้งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2549/50	59
15 ผลผลิตต่อไร่ของมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน จำแนกตามครัวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งทั้งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2549/50	60

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
16	ลักษณะผลผลิตและราคาซื้อขายเฉลี่ย จำแนกตามครัวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2549/50	61
17	ปัญหาในการปลูกมันฝรั่ง จำแนกตามครัวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2549/50	62
18	ภาระสินเชื่อและแหล่งสินเชื่อของเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่ง จำแนกตามครัวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2549/50	63
19	ต้นทุนการผลิตมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ปีเพาะปลูก 2549/50	66
20	ต้นทุนการต้นทุนการผลิตมันฝรั่งแบบไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ปีเพาะปลูก 2549/50	68
21	ราคาและผลิตต่อไร่ที่จุดคุ้มทุนจากการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน จำแนกตามครัวเรือนผู้ปลูกแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2549/50	70
22	ผลตอบแทนการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานโดยเฉลี่ยต่อไร่ ของเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพัน ปีเพาะปลูก 2549/50	72
23	ผลการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยตัวแปรต่างๆระหว่างเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันและแบบไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2549/50	74

สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

1

แผนที่อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

39

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

การปลูกมันฝรั่งในประเทศไทยไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่า เริ่มทำการปลูกตั้งแต่เมื่อไร แต่ชาวเขา และชาวจีนฮ่อ ซึ่งอาศัยอยู่บริเวณภูเขาภาคเหนือ รู้จักปลูกมันฝรั่งกันมานานแล้ว โดยเรียกว่า “มันอาลู” ถือว่าเป็นพันธุ์พื้นเมือง แต่ปัจจุบันพันธุ์อาลู สูญพันธุ์ไปแล้ว (สำนักงานวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2528: 7) เนื่องจากมีคุณภาพและผลผลิตต่ำ จนในปี พ.ศ. 2509 – 2513 กรมกสิกรรม (กรมวิชาการเกษตรในปัจจุบัน) ได้ทดลองปลูกมันฝรั่งพันธุ์สปุนด้า ในแปลงทดลอง 3 แห่ง ที่สถานีทดลองพืชไร่แม่โจ้ อำเภอสันทราย สถานีทดลองพืชสวน อำเภอฟาง และที่ไร่เกษตรกร ตำบลปงคำ อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่พบว่า พันธุ์สปุนด้าให้ผลผลิตสูงสุดเฉลี่ย 5.5 ตันต่อไร่ ดังนั้นจึงได้มีการส่งพันธุ์สปุนด้าเข้ามาปลูกในประเทศไทย ซึ่งปรากฏว่าเป็นที่นิยมของเกษตรกรมาก ปัจจุบันมันฝรั่งที่เกษตรกรปลูกเพื่อบริโภคสดกันส่วนใหญ่เป็นพันธุ์สปุนด้าแทบทั้งสิ้น พันธุ์นี้เป็นพันธุ์ลูกผสมระหว่าง Bea กับ No.96 – 56 เป็นพันธุ์ค่อนข้างเบาเจริญเติบโตเร็ว ทรงต้นสูง แข็งแรงใบสีเขียวแก่ ค่อนข้างเล็ก ดอกสีขาวมีขนาดหัวใหญ่มาก รูปทรงยาว งอเล็กน้อยเปลือกสีเหลืองอ่อน เมื่อเก็บไว้นานๆ หัวจะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลแก่เกือบดำ ด้านทานแล้งได้ดีพอสมควร คุณภาพในการเก็บรักษาปานกลาง แต่มันฝรั่งพันธุ์บริโภคสด เมื่อนำไปทำมันฝรั่งทอดกรอบ (Potato chip) จะให้ลักษณะ มีสีคล้ำ เนื่องจากมีน้ำตาลในเนื้อมากเกินไป

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2525 ได้มีผู้ประกอบการแปรรูปมันฝรั่งจากต่างประเทศเข้ามาสำรวจข้อมูล เพื่อจัดตั้งโรงงานแปรรูป ในระยะแรกได้มีการนำหัวพันธุ์มันฝรั่งพันธุ์รัสเซียจากประเทศเนเธอร์แลนด์ และออสเตรเลีย มาส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกและรับซื้อผลผลิต เพื่อผลิตมันฝรั่งทอดกรอบ ต่อมาปีพ.ศ. 2530 – 2531 โครงการหลวงได้ร่วมกับบริษัท เอ็น.เอส.ฟาร์ม จำกัด และสำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ และกลุ่มเกษตรกรในอำเภอสันทรายจัดทำโครงการทดลองปลูกมันฝรั่งเพื่ออุตสาหกรรมแปรรูปในพื้นที่ 60 ไร่ ผลผลิตทั้งหมดส่งให้กับบริษัทเป็นผู้รับซื้อจากเกษตรกรในราคาประกัน (ณรงค์ สุทธิสัมพัทธ์, 2539) ในปีต่อมาสำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย ได้ร่วมกันจัดทำโครงการส่งเสริมการปลูกมันฝรั่งเพื่อการแปรรูปขึ้น โดยมีบริษัทเอกชนเป็นผู้รับซื้อผลผลิตทั้งหมด การปลูกมันฝรั่งเพื่อการแปรรูปจึงมีการขยายตัวมากขึ้น

ทุกปี จากจังหวัดเชียงใหม่ ไปสู่จังหวัดตาก เชียงราย และลำพูน เนื่องจากความต้องการตลาดภายในประเทศมีเพิ่มขึ้นทำให้มีเอกชนรายใหม่ๆ สนใจเข้าร่วมโครงการ มีการเข้ามาส่งเสริมเกษตรกรปลูกแบบครบวงจรคือ มีการประกันราคารับซื้อโดยเน้นส่งเสริมผ่านกลุ่มเกษตรกร การดำเนินงานในช่วงแรกประสบผลสำเร็จอย่างดี เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น กลุ่มเกษตรกรสามารถให้บริการช่วยเหลือสมาชิก ทั้งในด้านการสนับสนุนปัจจัยการผลิต การต่อรอง ราคาขาย ตลอดจนควบคุมให้สมาชิกให้ปฏิบัติตามสัญญาที่ทำไว้กับบริษัท

หลังจากการส่งเสริมการปลูกมันฝรั่งเพื่อการแปรรูปประสบความสำเร็จได้มีผู้ประกอบการเข้ามาลงทุนจำนวน 7-8 บริษัท ทำให้เกิดการแข่งขันเพิ่มขึ้น บางบริษัทมีการดำเนินการส่งเสริมไม่ผ่านกลุ่มเกษตรกร แต่ไปแต่งตั้งเกษตรกรหรือกรรมการกลุ่มในลักษณะตัวแทน ทำให้กลุ่มเกษตรกรอ่อนแอไม่สามารถควบคุมสมาชิก และตัวแทนบางคนมีปัญหาในเรื่องการจ่ายเงินในการซื้อผลผลิตจากเกษตรกรล่าช้า ประกอบกับมีการรวบรวมกิจการของบริษัทผู้แปรรูปทำให้ปัจจุบันเหลือเพียง 3 บริษัทเท่านั้น ได้แก่ บริษัท เป๊ปซี่-โคล่า (ไทย) เทรคคิงจำกัด บริษัทเบอร์ลี่ ยุคเกอร์ ฟู้ดส์ จำกัด และบริษัท ยูนิแชนป์ จำกัด ทำให้การส่งเสริมการปลูกมันฝรั่งขยายตัวช้าลง (สถาบันวิจัยพืชสวน, 2544: 16)

จังหวัดเชียงใหม่เป็นแหล่งปลูกมันฝรั่งที่สำคัญ เนื่องจากมีภูมิประเทศเป็นที่ราบสลับหุบเขา มีสภาพอากาศค่อนข้างเย็น อุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุด 20.1 องศาเซลเซียส ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนไปจนถึงเดือนกุมภาพันธ์ (สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่, 2550) ทำให้เหมาะสมกับการเพาะปลูกมันฝรั่ง จากข้อมูลสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรปีพ.ศ. 2549 จังหวัดเชียงใหม่มีพื้นที่ปลูกมันฝรั่ง 27,105 ไร่ (ร้อยละ 55 ของพื้นที่ปลูกทั้งประเทศ) ได้ผลผลิต 69,541 ตัน (ร้อยละ 58 ของปริมาณผลผลิตทั้งประเทศ) (ตารางที่ 1) โดยมีแหล่งปลูกมันฝรั่งที่สำคัญใน อำเภอสันทราย อำเภอพร้าว อำเภอไชยปราการ และอำเภอฝาง เป็นต้น ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 1 เนื้อที่ปลูกและผลผลิตมันฝรั่ง ปี พ.ศ. 2549

จังหวัด	มันฝรั่งรวม		มันฝรั่งบริโภค		มันฝรั่งโรงงาน	
	เนื้อที่	ผลผลิต	เนื้อที่	ผลผลิต	เนื้อที่	ผลผลิต
	ปลูก(ไร่)	(ตัน)	ปลูก(ไร่)	(ตัน)	ปลูก(ไร่)	(ตัน)
รวมทั้งประเทศ	48,982	118,569	4,471	10,618	44,511	107,951
ภาคเหนือ	47,003	113,305	4,321	10,161	42,682	103,144
เชียงราย	1,976	4,286	-	-	1,976	4,286
ลำปาง	4,518	9,465	-	-	4,518	9,465
ลำพูน	3,583	8,164	398	571	3,185	7,593
เชียงใหม่	27,105	69,541	3,392	8,551	23,713	60,990
ตาก	9,821	21,849	531	1,039	9,290	20,810
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1,979	5,264	150	457	1,829	4,807
เลย	150	457	150	457	-	-
หนองคาย	942	2,550	-	-	942	2,550
สกลนคร	887	2,257	-	-	887	2,257

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2549)

อำเภอพร้าวเป็นพื้นที่สำคัญที่มีการปลูกมันฝรั่งของจังหวัดเชียงใหม่ด้วยลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบล้อมรอบด้วยหุบเขาจึงทำให้มีสภาพอากาศค่อนข้างเย็นเหมาะสมกับการปลูกมันฝรั่งซึ่งจะสามารถปลูกได้ผลผลิตดีในช่วงอุณหภูมิ 15 – 20 องศาเซลเซียส จากข้อมูลของกรมส่งเสริมการเกษตร อำเภอพร้าวมีพื้นที่ปลูกมันฝรั่งถึง 10,005 ไร่มีผลผลิต 8,056 ตันซึ่งมากเป็นอันดับ 2 ของอำเภอที่มีการปลูกมันฝรั่งในจังหวัดเชียงใหม่ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 พื้นที่ปลูกผลผลิตมันฝรั่ง จำแนกรายอำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2547

พื้นที่	เนื้อที่ปลูก(ไร่)	ผลผลิต(ตัน)	ผลผลิตเฉลี่ย(ก.ก./ไร่)
อำเภอจอมทอง	1,407	1,470	1044.78
อำเภอแม่แจ่ม	1,161	1,044	899.22
อำเภอเชียงดาว	1,530	655.50	428.43
อำเภอดอยสะเก็ด	1,364	320	234.60
อำเภอแม่แตง	2,105	617	293.11
อำเภอแมริม	175	96.75	552.86
อำเภอสะเมิง	780	780	1000.00
อำเภอฝาง	5,994	4,025	671.50
อำเภอแม่อาว	1,380	1,380	1000.00
อำเภอพร้าว	10,005	8,056	805.20
อำเภอสันทราย	16,810	13,257	788.64
อำเภอไชยปราการ	6,999	2,728	389.77
อำเภอแม่วาง	1,991	1,062	533.40
กิ่งอำเภอดอยหล่อ	732	131	178.96

ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร (2549)

รูปแบบการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานในปัจจุบันสามารถแบ่งแยกได้เป็น 2 ประเภท (จุฑาธร พรสุวรรณ, 2546) ดังนี้

1. การผลิตมันฝรั่งโดยมีสัญญาผูกพัน โดยเกษตรกรจะปลูกมันฝรั่งภายใต้สัญญาการผลิต และการตลาดที่ได้ทำไว้กับบริษัทผู้ดำเนินธุรกิจแปรรูป ทำให้เกษตรกรต้องปลูกมันฝรั่งภายใต้การควบคุมของบริษัท ทั้งในด้านหัวพันธุ์มันฝรั่งที่ใช้ กำหนดเวลาปลูก การดูแลรักษา ตลอดจนวันเก็บเกี่ยว เพื่อให้ได้ขนาดและคุณภาพ รวมถึงราคาตามที่กำหนดในสัญญา

2. การผลิตมันฝรั่งโดยไม่มีสัญญาผูกพัน เกษตรกรจะมีอิสระในการปลูก การวางแผนการผลิต การตลาด รูปแบบการดูแลรักษา ตลอดจนสามารถเลือกเก็บเกี่ยวในช่วงเวลาที่ต้องการ

การปลูกมันฝรั่งสองแบบนี้มีความแตกต่างกันในด้าน คุณภาพปัจจัยการผลิต การจัดการ การผลิต ต้นทุน ตลอดจนเทคโนโลยีการผลิต และราคารับซื้อ ซึ่งแน่นอนว่าต้นทุนและผลตอบแทนของการผลิตทั้งสองแบบนี้จะต้องแตกต่างกัน ฉะนั้นจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจถึงรูปแบบ เกษตรกรที่แตกต่างกันว่าจะมีผลกระทบต่อต้นทุนการผลิต ตลอดจนรายรับเกษตรกรว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพการผลิตและการตลาดของเกษตรกรที่ปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานทั้งในรูปแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพัน
2. เพื่อศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนจากการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานทั้งในรูปแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพัน
3. เพื่อศึกษาหาปริมาณการผลิตและระดับราคา ณ จุดคุ้มทุนของการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานทั้งในรูปแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพัน

ขอบเขตการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ มีขอบเขตการศึกษา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ที่ทำการจะศึกษาในเขตอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นอำเภอที่มีเนื้อที่ปลูก และผลผลิต สูงเป็นอันดับต้นๆ เมื่อเทียบกับพื้นที่อำเภออื่นๆ ในเขตจังหวัดเชียงใหม่
2. ขอบเขตด้านเวลา การศึกษาครั้งนี้จะทำการเก็บข้อมูลครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน ปีการผลิต 2549/2550 ในฤดูปลูกปกติ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการศึกษาครั้งนี้จะสามารถนำข้อมูลมาใช้ในการประกอบการตัดสินใจวางแผนการปลูkmันฝรั่งพันธุ์โรงงานของเกษตรกร การวางแผนส่งเสริมการปลูkmันฝรั่งพันธุ์ของโรงงานแปรรูป การกำหนดนโยบายของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการผลิต และการตลาดมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน

สมมุติฐานการศึกษา

1. เกษตรกรที่ปลูkmันฝรั่งพันธุ์โรงงานแบบมีสัญญา มีต้นทุนการผลิตต่ำกว่าเกษตรกรที่ปลูkmันฝรั่งพันธุ์โรงงานแบบไม่มีสัญญา
2. เกษตรกรที่ปลูkmันฝรั่งพันธุ์โรงงานแบบมีสัญญา มีผลตอบแทนจากการปลูkmันฝรั่งพันธุ์โรงงานสูงกว่าเกษตรกรที่ปลูkmันฝรั่งพันธุ์โรงงานแบบไม่มีสัญญา
3. ปริมาณการผลิต ณ จุดคุ้มทุนของเกษตรกรที่ปลูkmันฝรั่งพันธุ์โรงงานแบบมีสัญญา ต่ำกว่าเกษตรกรที่ปลูkmันฝรั่งพันธุ์โรงงานแบบไม่มีสัญญา

นิยามศัพท์

การเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน (Contract Farming) คือการทำการเกษตรที่มีสัญญาข้อตกลงระหว่างเกษตรกรและกิจการที่ทำสัญญา ไม่ว่าจะด้วยปากเปล่าหรือการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งระบุเงื่อนไขการผลิตการตลาดของสินค้านั้นๆ (Glover, 1990: 303-316)

มันฝรั่งพันธุ์โรงงาน หมายถึง มันฝรั่งที่ปลูกลงเพื่อนำไปแปรรูปในโรงงานแปรรูป

ฤดูปลูkmันฝรั่ง หมายถึง ฤดูการปลูkmันฝรั่งซึ่งปกติจะเริ่มตั้งแต่ต้นเดือนพฤศจิกายน และเก็บเกี่ยวประมาณปลายเดือนกุมภาพันธ์ หรือต้นเดือนมีนาคมของปีถัดไป (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2528: 8)

วิธีการวิจัย

ในการศึกษาเรื่องการเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูkmันฝรั่งพันธุ์โรงงานระหว่างแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ มีวิธีการดำเนินการโดยสรุปดังนี้

1. กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การวิเคราะห์ข้อมูล

กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรที่ศึกษาประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ

1. ครัวเรือนเกษตรกรที่ปลูkmันฝรั่งโรงงานแบบทำสัญญาผูกพันในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ กระจายในตำบลต่าง ๆ ในเขตอำเภอพร้าว กล่าวคือ ตำบลโหลงขอด ตำบลแม่ปิ้ง ตำบลสันทราย ตำบลป่าดู้ม ตำบลป่าไผ่ ตำบลน้ำแพร่ ตำบลแม่แวน ตำบลน้ำแพร่ ตำบลบ้านโป่ง ตำบลเวียง และตำบลทุ่งหลวง

2. ครัวเรือนเกษตรกรที่ปลูkmันฝรั่งโรงงานแบบไม่มีสัญญาผูกพันในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ กระจายในตำบลต่าง ๆ ในเขตอำเภอพร้าว กล่าวคือ ตำบลโหลงขอด ตำบลแม่ปิ้ง ตำบลสันทราย ตำบลป่าดู้ม ตำบลป่าไผ่ ตำบลน้ำแพร่ ตำบลแม่แวน ตำบลน้ำแพร่ ตำบลบ้านโป่ง ตำบลเวียง และตำบลทุ่งหลวง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มตัวอย่างครัวเรือนเกษตรกรผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานแบบมีสัญญาผูกพัน ใช้ตัวอย่างขนาดเล็ก กล่าวคือขนาดตัวอย่าง 33 ราย ซึ่งเป็นจำนวนที่ยอมรับได้ทางสถิติ (Hanke และ Reitsch, 1994) ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling Technique) ซึ่งเป็นการเลือกตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) เพื่อให้การกระจายของตัวอย่างครอบคลุมทั้ง

พื้นที่ (สุชาติ, 2540) โดยสุ่มตัวอย่างให้กระจายในตำบลต่าง ๆ ตามขนาดพื้นที่ที่อยู่ในเขตอำเภอพร้าว กล่าวคือ พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขต ตำบลโหล่งขอด ตำบลแม่ปิ้ง และตำบลสันทราย เก็บตัวอย่างตำบลละ 5 ราย รวมเป็น 15 ราย พื้นที่รองลงมาคือ ตำบลป่าดู้ม ตำบลป่าไผ่ ตำบลน้ำแพร่ และตำบลแม่แว่น เก็บตัวอย่างตำบลละ 3 ราย รวมเป็น 12 ราย พื้นที่ที่อยู่เป็นส่วนเล็ก ตำบลเขื่อนผาก ตำบลบ้านโป่ง เก็บตัวอย่างตำบลละ 2 ราย รวมเป็น 4 ราย พื้นที่ที่อยู่เป็นส่วนเล็กสุด ตำบลเวียง ตำบลทุ่งหลวงเก็บตัวอย่างตำบลละ 1 รายรวมเป็น 2 ราย รวมตัวอย่างที่เก็บทั้งหมด 33 ราย เพื่อให้ได้ ต้นทุนและผลตอบแทนจากการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานแบบมีสัญญาผูกพันในระดับฟาร์ม

2. กลุ่มตัวอย่างครัวเรือนเกษตรกรผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานแบบไม่มีสัญญาผูกพัน ใช้ตัวอย่าง 33 ราย การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling Technique) ซึ่งเป็นการเลือกตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น ทั้งนี้เนื่องจากไม่สามารถทราบประชากรทั้งหมด และเก็บข้อมูลจากครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานแบบไม่มีสัญญาผูกพัน โดยสุ่มตัวอย่างตำบลละ 3 ราย จาก 11 ตำบล รวมเป็น 33 ราย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 จะใช้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการผลิต โครงสร้างตลาด โครงสร้างต้นทุนการผลิต ผลผลิตที่ผลิตได้ ราคาที่เกษตรกรได้รับที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่ปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานเป็นหลัก โดยใช้ข้อมูลของปีการผลิต 2549/50 สำหรับการผลิตแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันในเขตอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 จะนำข้อมูลที่ได้จากการแบบสอบถามเกษตรกรมาหาค่าเฉลี่ยของต้นทุน และผลตอบแทน จากการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานทั้งในรูปแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพัน และเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนของทั้ง 2 ระบบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) แบ่งเป็น 2 ลักษณะ

ลักษณะที่ 1 คือการนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาเปรียบเทียบและอธิบายให้ทราบถึงสภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม ของเกษตรกรที่ผลิตมันฝรั่งทั้งแบบมีสัญญาการผลิตแบบผูกพันและไม่มีสัญญาการผลิตแบบผูกพัน ลักษณะการผลิตการตลาด การใช้ปัจจัยการผลิต โดยอาศัยตารางควบคู่กับการใช้ค่าสถิติอย่างง่าย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ประกอบการอธิบาย

ลักษณะที่ 2 คือนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรมาวิเคราะห์ โดยพิจารณาต้นทุนผลตอบแทนจากการผลิตมันฝรั่งทั้งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพัน ในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ที่เป็นเงินสดและไม่เป็นเงินสด วิธีการเปรียบเทียบสามารถจะเปรียบเทียบต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ยต่อไร่ ผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ยต่อไร่ กำไรสุทธิเฉลี่ยต่อไร่ กำไรสุทธิเงินสดเฉลี่ยต่อไร่ และหาจุดคุ้มทุน จากการผลิตมันฝรั่งทั้งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีการผลิต 2549/50 ศึกษาโดยหลักการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน และเปรียบเทียบค่าความแตกต่างโดยใช้วิธีการทดสอบทางสถิติโดยการคำนวณหาค่า t -test

บทที่ 2

ทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์และการตรวจเอกสาร

ในบทนี้จะกล่าวถึงทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา และการตรวจเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ประกอบการศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานระหว่าง แบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพัน ในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

1. การเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน
2. การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน
3. การหาปริมาณการผลิต ณ จุดคุ้มทุน ของการปลูกปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานระหว่างแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพัน
4. การเปรียบเทียบทางสถิติ ต้นทุน และผลตอบแทนต่อไร่ของเกษตรกรที่ทำการผลิตฝรั่งพันธุ์โรงงาน ระหว่างแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพัน

การเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน

ความหมายของการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน

การเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน (Contract Farming) โดยทั่วไปหมายถึงการทำสัญญาในการทำการเกษตรสัญญาที่มีความหมายถึงการเพาะปลูกพืช หรือการเลี้ยงปศุสัตว์ที่มีการทำสัญญาซื้อขายกันประกอบด้วย คู่สัญญา 2 ฝ่าย คือ ผู้ผลิต ได้แก่ ฝ่ายฟาร์ม และคู่สัญญา อีกฝ่ายหนึ่ง คือ ผู้ซื้อผลผลิตซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นในรูปแบบของบริษัท หรือโรงงานแปรรูปต่างๆ ในสัญญาส่วนใหญ่จะมีการกำหนดราคาซื้อผลผลิต หรือวิธีการกำหนดราคาผลผลิต รวมถึงการกำหนดมาตรฐานและคุณภาพของผลผลิตที่จะรับซื้อไว้ด้วย นอกจากนี้ ข้อตกลงในสัญญาในหลายๆ กรณีจะมีความเกี่ยวข้องกับการจัดหาปัจจัยสนับสนุนการผลิตต่างๆ ตลอดจนคำปรึกษาด้านเทคโนโลยีในการผลิตให้กับฝ่ายผู้ผลิตเพื่อความมั่นใจในมาตรฐานของผลผลิตให้เป็นไปตามสัญญา

ความเป็นมาของการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน

การทำเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันเริ่มปรากฏขึ้นในยุคกรีกโบราณที่ปฏิบัติกันทั่วไปในรูปของการจ่ายค่าเช่าหรือหนี้ตามส่วนของผลผลิตที่กำหนดในพืชที่ตกลงกัน ในประเทศจีนก็ได้มีบันทึกไว้ในช่วงศตวรรษแรกถึงระบบการแบ่งผลผลิตระหว่างคู่สัญญาในหลายๆรูปแบบ ประเทศสหรัฐอเมริกาช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ก็มีการทำเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันในรูปของการจ่ายค่าเช่าที่ดินด้วยพืชผลเกษตรที่ผลิตได้ กิจกรรมการเกษตรแบบมีพันธผูกพันระหว่างเกษตรกรกับเจ้าของที่ดินนี้มีรูปแบบพัฒนามาจากระบบศักดินา ในช่วงแรกของศตวรรษที่ 20 ระบบการทำข้อตกลงกับเกษตรกรเริ่มมีขึ้นในประเทศอาณานิคมของประเทศในยุโรป เช่น สัญญาปลูกฝ้ายในซูดานที่เป็นส่วนหนึ่งของสัญญาเช่าที่ดิน

รูปแบบและบทบาทของเกษตรกรแบบมีสัญญาผูกพัน

สัญญาผูกพันการเกษตร อาจมีความแตกต่างกันได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและความซับซ้อนของเงื่อนไข ข้อตกลงทางด้านการตลาด ด้านปัจจัยการผลิตและด้านการจัดการเป็นสำคัญ รูปแบบของสัญญาเกษตรเป็นสัญญาระหว่างเกษตรกรและผู้แปรรูปสินค้า หรือบริษัทจัดการด้านการตลาดสินค้าเกษตรให้กับผู้ผลิตที่ใช้ผลผลิตสินค้าเกษตรเป็นปัจจัยในการผลิต

ระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันที่ดีควรเป็นในรูปแบบของหุ้นส่วนกันระหว่างประกอบการธุรกิจเกษตรกับเกษตรกรที่มีข้อผูกพันกันในระยะยาวของทั้ง 2 ฝ่าย การแสวงหาผลประโยชน์ของผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรควรมีระยะเวลาจำกัดไม่ก่อให้เกิดความเสี่ยงในการลงทุน ฝ่ายเกษตรกรต้องมีความซื่อสัตย์ต่อสัญญาที่จะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในระยะยาว

ระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันได้มีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในวิถีการเกษตรในปัจจุบันทั้งในรูปของการซื้อขายในระดับสากล ระดับบริษัท ตัวแทนของรัฐบาล สหกรณ์การเกษตร หรือผู้ประกอบการที่เป็นเอกชนทั่วไป โดยเฉพาะในประเทศที่มีเกษตรกรรายย่อยกระจายอยู่ทั่วไป ระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันจะเข้าไปมีบทบาทในการทำให้เกษตรกรรายย่อยที่ไม่สามารถทำการผลิตแข่งขันกับเกษตรกรรายใหญ่ ได้สามารถเข้าถึงระบบการผลิต บริการและปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรรายย่อยสามารถทำการผลิตแข่งขันในตลาดได้โดยผ่านการทำสัญญาการผลิตกับบริษัทธุรกิจการเกษตร

การเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันจะเป็นในรูปแบบของหุ้นส่วนร่วมกันระหว่างเกษตรกรและผู้ซื้อ ซึ่งจะทำให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงปัจจัยการผลิต การบริการที่เกี่ยวข้อง เงินทุนและเทคโนโลยีการผลิต การกำหนดราคาจะช่วยลดความเสี่ยงและความไม่แน่นอนต่างๆ สัญญาหุ้นส่วนในการทำฟาร์มบางครั้งอาจทำให้เกษตรกรมีโอกาสทำการผลิตพืชใหม่ๆ ที่ไม่สามารถเพาะปลูกได้ ถ้าไม่มีหน่วยแปรรูปรองรับ หรือได้รับการเอื้ออำนาจจากบริษัท หุ้นส่วน แต่ในทางตรงข้ามถ้าบริษัทผู้ซื้อขาดความรับผิดชอบในข้อสัญญา เมื่อมีปัญหาจะทำให้เกษตรกรต้องรับภาระหนี้ได้ อย่างไรก็ตามในมุมมองของบริษัทที่ให้การสนับสนุนการทำสัญญาฟาร์มกับเกษตรกรรายย่อยและหลายๆ ราย ในหลายๆ กรณี เป็นการผลิตที่มีประสิทธิภาพกว่าการทำการผลิตในรูปแบบฟาร์มใหญ่ๆ และยังเป็นรูปแบบที่เป็นที่ยอมรับในมุมมองทางการเมืองซึ่งทำให้สามารถใช้ที่ดินที่ไม่อาจจะหาได้ รวมถึงโอกาสในการจัดการ อุปทาน และคุณภาพของผลผลิตที่ไม่สามารถหาได้ในตลาดเปิดทั่วไป ปัญหาอาจเกิดขึ้นได้ในกรณีที่เกษตรกรอาจมีการนำ ผลผลิตที่ผลิตจากปัจจัยของผู้สนับสนุนไปขายนอกสัญญาในตลาดและข้อขัดแย้งที่อาจเกิดได้จากการยอมรับของสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงความเข้มงวดในปฏิทินด้านการเพาะปลูกที่อาจทำไม่ได้ตามสัญญาการทำ การเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันจึงจำเป็นที่จะต้องมีกฎหมายรองรับ โดยระบบกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ

การคัดเลือกรูปแบบของการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันที่เหมาะสมขึ้นกับสิ่งต่างๆ ได้แก่ ชนิดผลิตผลปัจจัยของบริษัทผู้ซื้อ สิ่งแวดล้อมด้านกายภาพและสังคม ความต้องการของเกษตรกร และระบบการทำฟาร์มท้องถิ่น ข้อกำหนดในสัญญาจะมีความแตกต่างกันได้มากมาย จากแบบพื้นฐานง่ายๆ ที่ผู้ซื้อกำหนดเพียงคุณภาพมาตรฐานทั่วไปเป็นเงื่อนไขในการรับซื้อ ไปจนถึงสัญญาที่มีรายละเอียดซับซ้อนที่กำหนดสิ่งต่างๆ ไว้ เช่น วิธีการปลูก การใช้ปัจจัยที่กำหนดเท่านั้น

วิธีการจัดการ คุณภาพ ราคาและระบบการจ่ายเงินการจัดการที่ดีจะทำให้การทำการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันประสบผลตามที่ต้องการ เริ่มจากการจัดวางแผนการผลิต และติดตามผลการผลิตอย่างสม่ำเสมอจะทำให้ได้ผลผลิตที่ดี มีคุณภาพ ตามปริมาณที่ต้องการ ซึ่งเป็นผลดีแก่เกษตรกรผู้ผลิตและบริษัทผู้รับซื้อ ทั้ง 2 ฝ่าย (สุคใจ จงวรกิจ และคณะ, 2550)

การเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันในประเทศไทย

การเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันในประเทศไทย อาจกล่าวได้ว่าเกิดขึ้นมานานแต่เป็นสัญญาแบบไม่เป็นทางการ คู่สัญญาจะทำสัญญากันโดยใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวและสัมพันธ์ทางสังคมในการสัญญาให้ผลประโยชน์แก่กันตามที่ต้องการ และพัฒนามาเป็นการทำสัญญาระหว่างเกษตรกรกับกลุ่มทุนที่ทำให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งทุนและปัจจัยการผลิตรวมถึงการแก้ปัญหาด้านการตลาด ซึ่งเมื่อเกษตรกรเข้าไปสู่วงจรการพึ่งพาทุนและปัจจัยการผลิตจากนายทุนแล้วก็จะเป็นช่องทางให้นายทุนสามารถมีอำนาจในการกำหนดราคา เพื่อผลประโยชน์ที่นายทุนจะได้รับสูงขึ้น โดยเกษตรกรไม่สามารถจะมีอำนาจต่อรองใดๆ และเข้าสู่วงจรความยากจน

นโยบายภาครัฐที่ส่งเสริมระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (2530-2534) ในภาคเกษตร ภาครัฐได้กำหนดนโยบายการพัฒนาการเกษตรของประเทศที่เป็นแนวทางในการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรเพื่อการส่งออกและทดแทนการนำเข้า โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพ และระบบการจัดการ เพื่อช่วยให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตไปสู่เกษตรกรและสนับสนุนให้เกษตรกรทำแผนการผลิตให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและปริมาณที่สอดคล้องกับความต้องการของโรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้ผลผลิตทางด้านการเกษตรเป็นวัตถุดิบ ซึ่งเป็นแนวทางนำไปสู่การผลิตแบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน

ในการดำเนินการตามนโยบายดังกล่าว รัฐบาลได้จัดทำโครงการร่วมกับสถาบันการเงินในนามของโครงการสี่ประสานประกอบด้วยภาครัฐ สถาบันการเงิน เกษตรกรและภาคเอกชน (ผู้ประกอบการ) ภาครัฐโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รับผิดชอบทำหน้าที่ประสานงานระหว่างเกษตรกรกับผู้ประกอบการ กำกับดูแลให้ทั้งสองฝ่ายทำสัญญาและดำเนินการตามสัญญาในการทำการผลิตและรับซื้อผลผลิต และให้สถาบันการเงิน ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นผู้ให้สินเชื่อในการลงทุนแก่เกษตรกรในระบบ ซึ่งวัตถุประสงค์หลักคือการทำให้เกิดการพัฒนากระบวนการจัดการผลิตให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อลดปัญหาความเสี่ยงด้านราคาผลผลิตเกษตรให้กับเกษตรกร ลดปัญหาความไม่แน่นอนของตลาด และพัฒนาเทคโนโลยีทางการผลิตให้กับเกษตรกรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตของเกษตรกร

นอกจากนี้ ภาครัฐยังได้เพิ่มแรงจูงใจให้กับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ โดยรัฐได้จัดสรรเงินฝากจำนวน 250 ล้านบาท ฝากไว้ที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เพื่อนำรายได้จากเงินฝากนี้ไปชดเชยดอกเบี้ยเงินกู้ให้กับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อเป็นสิ่งจูงใจให้กับเกษตรกรเข้าร่วมโครงการและยังเป็นการลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรด้วย

อย่างไรก็ดี การประเมินผลโครงการสี่ประสานไม่ค่อยเป็นที่น่าพอใจจากเหตุผลที่การดำเนินการของโครงการขึ้นอยู่กับความช่วยเหลือจากภาครัฐอย่างมาก เช่น การที่ภาครัฐจะต้องจัดหาเมล็ดพันธุ์ให้เปล่ากับผู้ปลูกดอกทานตะวัน เป็นต้น และการที่โครงการไม่ประสบความสำเร็จยังมีปัจจัยประกอบอื่นๆอีกหลายปัจจัย สรุปได้คือ

- ข้อสัญญาที่เข้มงวดเพื่อสร้างความเป็นธรรมให้กับคู่สัญญาทั้ง 2 ฝ่าย ทำให้ขาดความยืดหยุ่นในการจัดการของผู้ประกอบการ

- ความไม่คุ้นเคยในการเพาะปลูกพืชชนิดใหม่และขาดเวลาในการทำให้ยอมรับเทคโนโลยีในการผลิตพืชใหม่ๆ เมื่อผลได้ไม่เป็นไปตามที่คาดหวังเกษตรกรก็หันกลับไปเพาะปลูกพืชเดิมที่คุ้นเคย

- ขาดการส่งเสริมการเกษตรและการสนับสนุนด้านเทคโนโลยีอย่างจริงจัง รวมถึงระบบการจัดส่งไม่ครอบคลุมพื้นที่โครงการได้ทั้งหมด ทำให้การดำเนินงานขาดประสิทธิภาพ

ผลจากการประเมินโครงการสี่ประสาน ภาครัฐโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้มีการปรับแผนเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเน้นการดำเนินงานของหน่วยงานตัวแทนภาครัฐที่ไม่ควรเข้าไปมีบทบาทในการทำสัญญาระหว่างเกษตรกรและผู้ประกอบการโดยตรง ควรให้การทำสัญญาดำเนินการไปในรูปของธุรกิจโดยไม่จำเป็นที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐโดยไม่สิ้นสุดมาตรการต่างๆ ถูกกำหนดขึ้นเพื่อรองรับการปรับแผนการดำเนินงานของโครงการสี่ประสานให้มีประสิทธิภาพมาตรการต่างๆ นี้จะเน้นในเรื่องการจัดการของความร่วมมือในการมีส่วนร่วมในความเสี่ยง เช่น การจัดตั้งกองทุนชดเชยความเสี่ยง เป็นต้น

ในปี 2538 ได้กำหนดเงื่อนไขในการให้การสนับสนุนอุตสาหกรรมเกษตรภายใต้โครงการสี่ประสานไว้ คือ

- เป็นโครงการที่สามารถลดความเสี่ยงในการผลิต
- เป็นโครงการที่สามารถลดความเสี่ยงด้านการตลาด
- เป็นโครงการที่สามารถระบุพื้นที่และเกษตรกรที่มีศักยภาพในการดำเนินการผลิต

การอนุมัติโครงการจะตัดสินจากผลประโยชน์สูงสุดที่ผู้ประกอบการจะให้กับเกษตรกร

การปรับแผนขั้นสุดท้ายได้ให้ความสำคัญกับการกำหนดสินค้าเป้าหมายไว้ 2 กลุ่ม คือ

- ผลผลิตทางการเกษตรที่มีศักยภาพสูงในการส่งออก เช่น ข้าวคุณภาพ ผลไม้ ไม้ดอก ปลาน้ำจืด และปลาประมงชายฝั่ง
- พืชอุตสาหกรรม เช่น พืชผัก ดอกทานตะวัน ข้าวโพด และไม้โตเร็วต่างๆ

โครงการสี่ประสานได้ดำเนินการหลังจากมีการปรับโครงการอย่างต่อเนื่องในปีพ.ศ. 2539-2543 ซึ่งอยู่ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (2545-2549) ได้วางแนวทางในการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยยึดหลักทางสายกลางเพื่อให้ประเทศสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา วิสัยทัศน์ของการพัฒนาในอนาคต 20 ปี ต่อไปในอนาคตมีจุดมุ่งหมายที่เน้นการแก้ปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศในภาคเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาคความยากจนโดยยึดหลัก 4 ประการ ได้แก่

1. เน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้เกษตรกรเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร ความรู้และปัญญาเพื่อการแก้ปัญหาความยากจน ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. เน้นการฝึกอบรมภาคปฏิบัติ เพื่อให้เกษตรกรรู้จักการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และเข้าถึงโอกาสใหม่ๆ โดยมีการทำกินในแปลงที่ดินที่จัดให้ควบคู่ไปกับการเรียนรู้
3. เน้นการนำที่ดินที่ถูกปล่อยให้รกร้างว่างเปล่ามาใช้ประโยชน์ในการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับเกษตรกรยากจน ควบคู่กับการฟื้นฟูธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4. เน้นการรวมกลุ่มเกษตรกรให้พึ่งพาช่วยเหลือกัน ในรูปสหกรณ์หรือวิสาหกิจชุมชน และสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน เพื่อช่วยเหลือด้านการตลาด อันสามารถจะเชื่อมโยงไปสู่การส่งออกในรูปแบบการทำ Contract Farming กับบริษัทเอกชน

แนวทางการพัฒนาได้กำหนดในลักษณะบันได 4 ขั้น คือ ระดับที่ 1 การทำเกษตรขั้นพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิตในครัวเรือน ระดับที่ 2 การทำเกษตรเมื่อเหลือจากการบริโภคนำไปจำหน่ายในชุมชนเพื่อสร้างรายได้ ระดับที่ 3 การทำการเกษตรเพื่อขายแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน ตำบล อำเภอหรือจังหวัดใกล้เคียง และระดับที่ 4 การทำการเกษตรเพื่อจำหน่ายภายในประเทศและส่งออกต่างประเทศเป็นระดับสุดท้าย

นอกจากนี้ ยังมีนโยบายปรับโครงสร้างภาคการเกษตร และการปรับโครงสร้างการผลิตรายสินค้าเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ทำให้มีการกำหนดมาตรการและโครงการต่างๆ ขึ้นเพื่อรองรับและส่งเสริมการดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล ระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน นับเป็นสิ่งที่ได้กรอบยุทธศาสตร์การเพิ่มสมรรถนะและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ที่ให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างภาคการผลิตและการค้า รวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เป็นรากฐานที่เข้มแข็งในการสร้างรายได้ของประเทศ เพื่อบรรเทาความยากจนจากการที่ระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันเป็นระบบที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายสินค้าเกษตรที่สามารถกำหนดข้อตกลงในการซื้อขายให้เป็นประโยชน์กับคู่สัญญาได้ภายใต้การควบคุมที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นในปัจจุบันจึงถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาทางการเกษตรและเป็นองค์ประกอบในการพัฒนาการเกษตรในหลายรูปแบบ เช่น การค้าสินค้าเกษตรล่วงหน้า การประกันภัยพืชผลทางการเกษตร การพัฒนาระบบเกษตรครบวงจร การปรับโครงสร้างการผลิตสินค้าเกษตร และรวมถึงการนำมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรรายย่อยด้วย (สุคใจ จงวรกิจ และคณะ, 2550)

ระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันกับเกษตรกรรายย่อย

ข้อจำกัดในการการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพของเกษตรกรรายย่อย

ศักยภาพในการผลิตที่มีคุณภาพของเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่เพาะปลูกขนาดเล็กมักจะถูกมองข้ามไปด้วยข้อจำกัดต่างๆ ประการสำคัญประการแรก ได้แก่ การที่เกษตรกรรายย่อยจะถูก

ประเมินให้เป็นผู้มีรายได้ต่ำ ขาดแคลนทรัพยากรในการผลิต ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยที่ใช้ในการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมีและอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตต่างๆ มีปัญหาในเรื่องการเข้าถึงการได้รับบริการด้านการผลิต และข้อมูลด้านการผลิตการตลาด และมีอุปสรรคในการเข้าถึงตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการผลิตพืชชนิดใหม่ที่ข้อมูลด้านการผลิตและการตลาดหาได้ยาก ประการที่สอง แม้เกษตรกรจะมีข้อมูลในการทำการผลิตเพียงพอแต่ก็มักจะขาดเงินลงทุนและการเข้าถึงแหล่งเงินทุนเป็นไปได้อย่างยาก ประการที่สาม โดยทั่วไปเกษตรกรรายย่อยจะทำการผลิต เพื่อผลิตอาหารเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นการยังชีพและเหลือขายในลักษณะของการค้าในจำนวนและแหล่งขายที่ไม่แน่นอน ทำให้เกษตรกรรายย่อยไม่ชอบที่จะเสี่ยงในการปลูกพืชชนิดใหม่ หรือปลูกพืชภายใต้เงื่อนไขการค้าของตลาด ประการสุดท้าย การแทรกแซงของภาครัฐในการให้ความช่วยเหลือเกษตรกร ทั้งในรูปของการให้สินเชื่อและปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย เป็นต้น ไม่ทำให้เกิดผลต่อการลดลงของข้อจำกัดในการทำการผลิตของเกษตรกรรายย่อย ที่กล่าวไปแล้วข้างต้น แต่กลับจะทำให้เกิดความไม่แน่นอนของการวางแผนการผลิตและผลผลิตของเกษตรกรรายย่อย การกำหนดสัดส่วนการให้ความช่วยเหลือส่วนใหญ่ผู้ได้รับประโยชน์จะเป็นเกษตรกรรายใหญ่กว่า เนื่องจากได้รับสินเชื่อและปัจจัยในปริมาณที่มากพอสำหรับการลงทุนการผลิต ในขณะที่เกษตรกรรายย่อยได้รับในปริมาณน้อยไม่เพียงพอต่อการลงทุน นอกจากนี้ นโยบายส่งเสริมการเกษตรภาครัฐส่วนใหญ่จะเน้นกลไกการส่งเสริมที่มีผลต่อเกษตรกรรายใหญ่มากกว่าเกษตรกรรายย่อยจากข้อจำกัดในการทำการผลิตของเกษตรกรรายย่อย การลดข้อจำกัดควรที่จะเริ่มจากการพิจารณากลไกภาครัฐในการส่งเสริมประสิทธิภาพในการผลิตของเกษตรกรรายย่อยที่จะเอื้ออำนวยให้เกษตรกรรายย่อยสามารถเข้าถึงแหล่งทุน การให้ความช่วยเหลือด้านเทคโนโลยีและปัจจัยการผลิตต่างๆทั้งนี้รวมถึงการเพิ่มความมั่นใจด้านการตลาดสำหรับผลผลิตของเกษตรกร เมื่อกลไกภาครัฐในการส่งเสริมการผลิตของเกษตรกรรายย่อยได้รับการพัฒนาและนโยบายการเกษตรได้ถูกกำหนดเพื่อให้ประโยชน์แก่เกษตรกรอย่างเท่าเทียมกันแล้ว ก็จะทำให้เกษตรกรรายย่อยสามารถที่จะทำการผลิตพืชที่มีมูลค่าสูงในพื้นที่ขนาดเล็ก เพื่อยกระดับรายได้ของเกษตรกรประสบผลสำเร็จได้ (สุคใจ จงวรกิจ และคณะ, 2550)

ศักยภาพในการใช้ระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันในเกษตรกรรายย่อย

ระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันโดยทั่วไป คือการทำการเพาะปลูกพืชตามเงื่อนไขของสัญญาระหว่างผู้ซื้อกับเกษตรกรผู้ปลูก ซึ่งเงื่อนไขหลักจะเกี่ยวข้องกับการผลิตและการตลาด ผู้ซื้อส่วนใหญ่จะประกอบด้วยโรงงานแปรรูปอาหารหรือบริษัทผู้ส่งออก ที่ประเมินแล้วว่าการทำสัญญาเพาะปลูกเพื่อสร้างความมั่นใจในปริมาณของอุปทานผลผลิตที่ต้องการจะสามารถทำได้กำไรให้กับธุรกิจที่ทำอยู่ ยิ่งไปกว่านั้นถ้าผู้ซื้อต้องการให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและผลิตได้ตรงตามเวลาที่

ต้องการ บริษัทผู้ซื้อก็จะเข้าไปให้ความช่วยเหลือด้านเทคนิคและสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิตให้กับเกษตรกรผู้ปลูกด้วยจุดประสงค์ที่สำคัญในการลดต้นทุนการผลิตและยกระดับคุณภาพของผลผลิตให้สูงขึ้น เพื่อประโยชน์ของบริษัทและเป็นสิ่งจูงใจให้เกษตรกรคู่สัญญาพอใจที่จะทำการผลิตตามสัญญา ซึ่งความพอใจของเกษตรกรในการทำสัญญาและความต่อเนื่องในการทำสัญญาของเกษตรกรส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับผลกำไรในการผลิตระดับฟาร์ม

ความได้เปรียบของเกษตรกรที่ทำการผลิตภายใต้สัญญา ก็คือ การมีตลาดรับซื้อที่แน่นอน และในหลายๆ กรณีที่การทำสัญญากับบริษัททำให้เกษตรกรเข้าถึงเทคโนโลยีในการผลิต ปัจจัยการผลิตการบริหารด้านการผลิต รวมถึงสินเชื่อเพื่อการผลิตที่ส่งผลถึงการเพิ่มขึ้นของรายได้ของเกษตรกร

ปัญหาสำคัญของระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน ก็คือ สิ่งที่ไม่สามารถควบคุมได้ด้วยสัญญาในลักษณะของความไม่แน่นอนในหลายรูปแบบที่จะทำให้เกิดความเสียหาย เช่น สิ่งจูงใจที่จะทำให้เกิดการทำผิดสัญญาในการฉวยโอกาสระยะสั้นที่เอื้ออำนวยให้ เช่น ผู้ซื้ออาจฉวยโอกาสดราคารับซื้อหลังจากที่เกษตรกรทำการเพาะปลูกไปแล้ว ในอีกทางหนึ่งเกษตรกรอาจฉวยโอกาสใช้ปัจจัยและความช่วยเหลือด้านเทคนิคจากผู้ซื้อแต่กลับนำผลผลิตไปขายในตลาดนอกสัญญานอกจากนี้ยังจะมีต้นทุนที่สามารถจะเกิดขึ้นนอกเหนือความคาดหมายได้อีก การใช้ระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันมาจัดการการผลิตให้ประสบผลได้กับทั้งผู้ผลิตและผู้ซื้อนั้น จะทำได้ภายใต้เงื่อนไขเฉพาะที่เหมาะสม เช่น การนำระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันไปใช้กับการผลิตพืชอาหารหลัก เช่น ข้าวหรือธัญพืชต่างๆ จะให้แรงจูงใจทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับการนำระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันไปใช้กับการผลิตพืชที่มีมูลค่าสูงเพื่อการบริโภคของผู้บริโภคเฉพาะกลุ่มที่มีอำนาจซื้อทางเศรษฐกิจสูง

ดังนั้นการใช้ระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันเพื่อแก้ไขปัญหาด้านการผลิตและการตลาดในสินค้าเกษตรจำเป็นจะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของประเภทสินค้าเกษตรนั้นๆ จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏว่าไม่ควรใช้ระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันเป็นกลไกหลักในนโยบายหรือมาตรการส่งเสริมการขยายการผลิตหรือเพิ่มปริมาณการผลิตเนื่องจากให้แรงจูงใจทางเศรษฐกิจต่ำ ผลสำเร็จของนโยบายก็จะไม่ดี ในขณะที่การใช้ระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันเป็นกลไกหนึ่งของยุทธศาสตร์สร้างแหล่งรายได้ให้กับเกษตรกรในการปลูกพืชเฉพาะชนิดที่มีมูลค่าทางการตลาดสูงจะประสบผลสำเร็จได้ดีกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม

การเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันกับโครงสร้างตลาด

ตลาดสมบูรณ์ในทางเศรษฐศาสตร์ คือ ตลาดเสรีที่มีการแข่งขันสมบูรณ์ มีข้อมูลข่าวสาร สมบูรณ์สินค้ามีลักษณะเดียวกันเหมือนกัน ปราศจากสิ่งกีดขวางภายนอก มีผู้ซื้อและผู้ขายจำนวนมาก จนไม่สามารถทำให้ผู้หนึ่งผู้ใดควบคุมราคาได้ แต่ในความเป็นจริงมีระดับของความไม่สมบูรณ์ต่างๆ กันไป ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของสินค้า ขนาดและจำนวนของ ผู้ซื้อผู้ขาย ความยากง่ายในการเข้าและออกจากตลาดการซื้อขายประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรที่เกี่ยวข้องและความเป็นธรรมในการดำเนินการ

การประสานกันในแนวตั้งของตลาด (Vertical coordination in markets) เป็นขบวนการปรับปรุงสภาวะและอุปทานเข้าหากันที่เป็นไปตามปริมาณของสินค้า คุณภาพ สถานที่และเวลาในการขนส่งซึ่งเกิดขึ้นพร้อมไปกับห่วงโซ่ของงานที่ทำ ต่อเนื่องกันมาตั้งแต่การผลิต การคัดเกรด การบรรจุ การขนส่ง การแปรรูป การเก็บรักษา และการกระจายสินค้า เกษตรกรจะสามารถปรับสินค้าให้เข้ากับความต้องการของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไปได้โดยใช้กลไกด้านเทคโนโลยี นโยบายและการจัดการ ในภาคการเกษตรมักจะประสบกับปัญหา การประสานกันในแนวตั้งของตลาด ด้วยลักษณะเฉพาะของการทำเกษตรที่เป็นการผลิตตามฤดูกาลปริมาณการผลิตจึงมากน้อยไปตามฤดูกาล การตอบสนองของอุปทานช้า สินค้ามีลักษณะเน่าเสียง่าย มีความหลากหลายในคุณภาพ การกระจายตัวของพื้นที่ทำการผลิต ตัวอย่างของการประสานแนวตั้งของตลาด จะเห็นได้จากตลาดเปิดทั่วไปที่มีการทำการค้าค่อนข้างจะรวดเร็วไม่มีภาระผูกพันต่อเนื่อง การดำเนินการจะพิจารณาจากกลไกของราคาเป็นหลัก ราคาคือสิ่งจูงใจสำหรับผู้ซื้อและผู้ขายและเป็นปัจจัยในการทำให้เกิดความสมดุลของอุปสงค์และอุปทาน

การนำระบบการทำสัญญาระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายเข้ามาปรับการประสานแนวตั้งของตลาด จะส่งผลดีให้กับผู้เกี่ยวข้องทั้งสองฝ่าย สัญญาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรแบ่งออกได้ 3 ประเภท คือ

1. สัญญาตามความต้องการของตลาด (Market-specification contracts) จะเกี่ยวข้องกับผลผลิตในด้านของคุณภาพ ปริมาณและราคา เป็นต้น เป็นสัญญาที่เกษตรกรจะต้องทำการผลิตให้ได้ตามปริมาณ คุณภาพ ภายใต้อัตราที่กำหนดไว้ เพื่อส่งมอบให้กับผู้ซื้อ

2. สัญญาการจัดหาทรัพยากรการผลิต (Resource-providing contracts) จะเกี่ยวข้องกับการจัดหาปัจจัยและการบริการด้านการผลิตที่ผู้ซื้อ ตกลงจะจัดให้ตามสัญญาให้กับเกษตรกรเพื่อใช้ในการผลิต

3. สัญญาการจัดการผลิต (Production-management contracts) จะเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือด้านเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการผลิตให้กับเกษตรกร

นอกจากนี้ ยังมีรูปแบบอื่นๆ ที่แทรกอยู่ในการประสานแนวตั้งของตลาด เช่น สหกรณ์การเกษตรสมาคมและองค์กรที่ช่วยในด้านการต่อรองในการซื้อขายสินค้าเกษตร ระบบข้อมูลสินค้าเกษตร การบริการขนส่ง บริการสินเชื่อ รวมถึงแผนงานภาครัฐ เป็นต้น

ผลของการทำการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันประเภทต่างๆ

1. การทำสัญญาตามความต้องการของตลาดมีข้อดีและประโยชน์ คือ ผู้ซื้อจะให้ข้อมูลความต้องการของตลาดให้กับผู้ผลิตที่ระบุถึงตัวพืชที่ต้องการในด้านของรูปแบบ สายพันธุ์ คุณภาพ ระยะเวลาที่ต้องการ ท้องที่ผลิต และราคาที่กำหนดตามที่ตกลงกัน ในขณะเดียวกันการต่อรองเจรจาทำสัญญาผู้ผลิตก็จะให้ข้อมูลกับผู้ซื้อในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขอุปทานสินค้าที่จะผลิตให้ว่าจะทำได้ตามสัญญาอย่างน้อยเพียงใดจนเป็นที่พอใจของทั้ง 2 ฝ่าย จึงตกลงทำสัญญากัน นอกจากนี้การทำสัญญาตามความต้องการของตลาดหรือผู้ซื้อยังทำให้ผู้ซื้อสามารถที่จะทำสัญญากับผู้ผลิตหรือเกษตรกรได้หลายๆ ราย ตามความต้องการ โดยเฉพาะในเกษตรกรรายย่อยหลายๆ ราย เพื่อให้ได้ผลผลิตตามปริมาณที่ต้องการได้

อย่างไรก็ดี การทำสัญญาตามความต้องการของตลาดมิได้เป็นการช่วยลดความเสี่ยงของทั้งผู้ซื้อและผู้ผลิตอย่างชัดเจน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของเงื่อนไขและปัจจัยต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในกรณีที่มองว่าความเสี่ยง คือ ความผันผวนของรายได้ การกำหนดราคากลางที่ ในสัญญาซื้อขายไม่ใช่เป็นสิ่งที่ช่วยลดความเสี่ยงของทั้งสองฝ่าย เมื่อเปรียบเทียบการซื้อขายในตลาดเปิดที่มีการแข่งขันในสินค้าชนิดเดียวกัน และอาจเป็นการเพิ่มความเสี่ยงให้กับทั้งสองฝ่ายได้ในหลายๆ กรณี การกำหนดราคากลางในตลาดที่ราคาขายเปลี่ยนแปลงไปตามปริมาณผลผลิต การกำหนดราคา รับซื้อในสัญญาที่จะให้ประโยชน์ในด้านการลดความเสี่ยงด้านราคาให้กับเกษตรกรได้มากกว่าการลดความเสี่ยงของผู้ซื้อคือ เป็นการสร้างเสถียรภาพของรายได้ให้กับเกษตรกร(ลดความผันผวนของรายได้เกษตรกร)มากกว่าเสถียรภาพของผู้ซื้อเนื่องจากผู้ซื้อที่นำไปขายในตลาดที่มีการแข่งขัน

ยังต้องเสี่ยงกับระดับราคาที่แข่งขันกันตามปริมาณและคุณภาพของอุปทานสินค้าประเภทเดียวกัน การทำสัญญาที่มีการกำหนดราคาซื้อขายที่แน่นอน จะทำได้ง่ายขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่ (1) การเปลี่ยนแปลงของอุปทานผลผลิตมิใช่เป็นตัวกระจายที่สำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงของระดับราคาในตลาด (2) ราคาขายในตลาดของผู้ซื้อผลผลิตตามสัญญาได้มีความสัมพันธ์กับราคาของวัตถุดิบ ดังนั้น ราคาที่ตามสัญญาจะทำให้เกิดเสถียรภาพของรายได้ของผู้ซื้อผลผลิตจากเกษตรกรไปขาย และ (3) เมื่อผู้ซื้อผลผลิตจากเกษตรกรคาดหวังว่าราคาตลาดจะสูงกว่าที่ซื้อจากเกษตรกร

2. การทำสัญญาการจัดหาทรัพยากรการผลิต เป็นลักษณะของสัญญาที่มีขึ้นจากความไม่สมบูรณ์ของตลาดปัจจัยการผลิต กล่าวคือ การขาดแคลนปัจจัยที่มีคุณภาพในการผลิตในตลาด เช่น พันธุ์พืชที่มีคุณภาพตรงตามเงื่อนไขของสัญญา ทำให้ผู้ซื้อต้องจัดหาปัจจัยพันธุ์ให้ หรือแม้จะพอหาได้ในตลาดคู่สัญญาอาจจัดหาซื้อได้ในราคาที่ถูกลงกว่าให้กับเกษตรกรคู่สัญญาหลายๆ รายก็จะทำให้เกิดความประหยัดทางเศรษฐกิจ (Economies of Scale) รวมไปถึงปัจจัยอื่นๆ เช่น สารฆ่าแมลง ปุ๋ย เครื่องจักร และอื่นๆ นอกจากนี้ก็จะเป็นเหตุผลที่ผู้ซื้อผลผลิต ต้องการให้ผู้ผลิตใช้ปัจจัยชนิดต่างๆ ตามที่ผู้ซื้อต้องการให้ใช้เพื่อผลผลิตที่มีคุณภาพโดยการให้ทุนสนับสนุนการซื้อปัจจัยชนิดที่กำหนด ช่วยลดต้นทุนให้กับเกษตรกรและส่งผลไปถึงราคาที่จะขายให้กับผู้ซื้อในท้ายที่สุด

3. สัญญาการจัดการผลิต เป็นสัญญาที่บอกถึงวิธีการผลิตที่ผู้ซื้อต้องการให้ทำการผลิตเป็นการให้คำแนะนำส่งเสริมการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ต้องการ ให้ความช่วยเหลือด้านเทคโนโลยีการผลิตที่จะทำให้ช่วยลดต้นทุนการผลิตที่จะคุ้มกับทุนที่ให้ความช่วยเหลือไป ในกรณีนี้ผู้ซื้อที่เป็นคู่สัญญาต้องมั่นใจว่าเกษตรกรจะไม่นำเอาผลผลิตที่ได้รับความช่วยเหลือนี้ไปขายให้กับผู้ซื้อรายอื่น โดยทั่วไปผู้ซื้อคู่สัญญาจะให้ความช่วยเหลือในกรณีที่เอาเป็นผู้ซื้อรายเดียวทำสัญญาให้ปลูกพืชเฉพาะชนิดใดชนิดหนึ่งที่พิเศษจากตลาดทั่วไป หรือเป็นพืชใหม่ที่มีเทคโนโลยีการผลิตต่างไปจากพืชเดิมๆ ที่เกษตรกรทำการเพาะปลูกอยู่ความจำกัดของข้อมูลและแหล่งรับซื้อ ทำให้เกษตรกรต้องพึ่งคู่สัญญาในการถ่ายทอดเทคโนโลยีและตลาดรับซื้อตามราคาที่กำหนดในสัญญา การให้ความช่วยเหลือด้านเทคโนโลยีการผลิตนับเป็นส่วนสำคัญของการจัดการผลิต ในการควบคุมการผลิตให้ได้ผลผลิตที่มีปริมาณ คุณภาพและมาตรฐานตามต้องการเพื่อให้คุ้มค่ากับการรับซื้อในราคาที่กำหนด

สรุปปัญหาที่ตลาดสินค้าเกษตรทั่วไปประสบในด้านการส่งผ่านข้อมูล ทั้งด้านการผลิตและการตลาด รวมถึงการเข้าถึงปัจจัยและบริการที่สำคัญในการผลิต ทำให้การผลิตไม่สามารถเกิดประสิทธิภาพเต็มที่ ไม่สามารถทำให้เกิดการประหยัดทางเศรษฐกิจ การนำ ระบบ การเกษตรแบบ

มีสัญญาผูกพันมาเป็นกลไกประสาน จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ในการผลิตของเกษตรกรรายย่อย ทำให้เกษตรกรรายย่อยสามารถเข้าถึงข้อมูลในการผลิตการตลาด มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีในการผลิต เข้าถึงแหล่งเงินทุน และการประกันราคาผลผลิต การผลิตที่มีการจัดการการผลิตการตลาดที่ดี ย่อมส่งผลดีกับผู้ผลิตและผู้ซื้อทำให้เกิดการประหยัดทางเศรษฐกิจ ทรัพยากรถูกใช้อย่างคุ้มค่าและสร้างความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรต่อไปในอนาคต (สุคใจ จงวรกิจ และคณะ, 2550)

ข้อดีข้อเสียของระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน

ระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันที่มีการจัดการที่ดีจะเป็นวิธีการที่ดีในการร่วมกันส่งเสริมการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรสามารถทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกันผู้ซื้อหรือเจ้าของโรงงานบริษัทที่ใช้ผลผลิตทางการเกษตรเป็นวัตถุดิบก็จะได้กำไรสูงขึ้นช่วยลดความเสี่ยงให้กับทั้งเกษตรกรและผู้ซื้อ เมื่อเปรียบเทียบกับการซื้อขายในตลาดทั่วไปความได้เปรียบเสียเปรียบและปัญหาในระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันนั้นจะเป็นไปตามปัจจัยด้านวัตถุดิบ ด้านสังคมและสภาพแวดล้อมของตลาด กล่าวคือ การกระจายความเสี่ยงจะขึ้นอยู่กับปัจจัยของสภาพตลาดของวัตถุดิบและผลผลิตแปรรูป รายได้ที่เกษตรกรได้รับและข้อมูลความรู้รวมถึงเทคโนโลยีที่มีให้กับเกษตรกรผู้ปลูก ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่ต่างๆ กันไปทำให้การกระจายความเสี่ยงเปลี่ยนแปลงไปด้วย (สุคใจ จงวรกิจ และคณะ, 2550)

ข้อดีที่เกษตรกรได้รับจากระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน

ข้อดีที่เกษตรกรได้รับจากการทำการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันเป็นหลักก็คือการที่คู่สัญญาคือผู้ซื้อจะเป็นตลาดรับซื้อผลผลิตของเกษตรกร และยังทำให้เกษตรกรเข้าถึงระบบการจัดการเทคโนโลยี และบริการส่งเสริมการเกษตร รวมไปถึงแหล่งทุนและสินเชื่อที่แต่เดิมเกษตรกรไม่สามารถเข้าถึงได้ ข้อดีต่างๆสรุปได้คือ

ได้รับปัจจัยและบริการในการผลิต

ในการทำการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน มีจำนวนมากที่ผู้ซื้อพิจารณาให้การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิตให้กับเกษตรกร เช่น จัดหาเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย และสารเคมีทางการเกษตรอื่นๆ รวมถึงการเตรียมดิน การเก็บเกี่ยว และการให้การอบรมและส่งเสริมการผลิต ทั้งนี้เพื่อให้เกษตรกรสามารถทำ

การผลิตให้ได้ผลผลิตตามปริมาณและคุณภาพที่ผู้ซื้อต้องการ ซึ่งเป็นการยากที่เกษตรกรรายย่อย โดยทั่วไปจะสามารถเข้าถึงการได้รับการสนับสนุนเหล่านี้

เข้าถึงแหล่งทุนและสินเชื่อ

เกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่จะประสบกับปัญหาการเข้าถึงแหล่งทุนและสินเชื่อ เพื่อนำมาซื้อปัจจัยการผลิต ทำให้ต้องใช้สินเชื่อนอกระบบและถูกเอาเปรียบและเข้าสู่วงจรความยากจน ระบบเกษตรพันธสัญญา ผู้ซื้อที่ต้องการผลผลิตที่ดีจะให้สินเชื่อกับเกษตรกรเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดหาปัจจัยการผลิตและหักออกจากราคาผลผลิตที่เกษตรกรขายให้ หรือผู้ซื้ออาจเป็นผู้ค้าประกันสินเชื่อให้กับเกษตรกรที่ทำการกู้กับธนาคาร การที่เกษตรกรมีสัญญาขายผลผลิตทำให้ธนาคารเชื่อมั่นในรายได้ ทำให้สามารถเข้าถึงสินเชื่อได้ง่ายขึ้น ซึ่งเป็นข้อดีของระบบการจัดการการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันที่เกษตรกรได้รับ

ได้รับเทคโนโลยีในการผลิต

การพัฒนาการเกษตรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและคุณภาพของผลิตผลนั้นจะควบคู่ไปกับการใช้เทคโนโลยีที่จะทำให้ได้ผลผลิตที่ดีตามความต้องการของตลาด ซึ่งเกษตรกรรายย่อยจะขาดโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยี เนื่องจากขาดทรัพยากรทุน ซึ่งระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันจะทำให้เกษตรกรได้โอกาสที่จะเข้าถึงเทคโนโลยีโดยผู้ซื้อจะให้การสนับสนุนเกษตรกรใช้เทคโนโลยีในการทำการผลิตเพื่อผลประโยชน์ที่ผู้ซื้อจะได้รับจากผลผลิตที่มีคุณภาพตามที่ต้องการ

ได้รับการอบรมความรู้ในการผลิตเพิ่มทักษะการผลิต

ระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน ผู้ซื้อย่อมต้องการได้ผลผลิตที่ดีมีคุณภาพในปริมาณที่ต้องการและลดต้นทุนในการผลิต เพื่อความมั่นใจในวัตถุดิบที่จะนำไปทำการผลิตหรือแปรรูปได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงสนับสนุนให้การอบรมแก่เกษตรกรผู้ผลิต เพื่อให้เกษตรกรทำการผลิตตามหลักการที่ถูกต้อง สร้างระบบฟาร์มและการใช้ปัจจัยการผลิตที่ถูกต้องเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพมาตรฐานในราคาต้นทุนที่สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ ซึ่งทำให้เกษตรกรมีการพัฒนาด้านทักษะในการผลิตที่ถูกต้อง

ได้รับการประกันราคาผลผลิตผ่านโครงสร้างการกำหนดราคา

ระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน ผู้ซื้อจะทำการกำหนดราคารับซื้อระบบไว้ในสัญญา ซึ่งบางสัญญาอาจไม่มีการกำหนดราคาตายตัวแต่กำหนดวิธีการประเมินราคาขึ้นลงตามราคาตลาด เวลาส่งมอบ อย่างไรก็ตามเกษตรกรสามารถกำหนดเงื่อนไขก่อนทำสัญญาไม่ให้ถูกกดราคาต่ำกว่าราคาตลาด

เข้าถึงตลาดเชื่อถือได้

เกษตรกรรายย่อยจะมีข้อจำกัดเรื่องตลาดเป็นผลจากผลิตผลที่ผลิตมีปริมาณมากในตลาด และชนิดที่จำกัด คือ มีผลผลิตของพืชเพียงไม่กี่ชนิดที่สามารถขายได้ในตลาด ไม่สามารถที่จะหันไปปลูกพืชชนิดใหม่ๆ ได้ เนื่องจากขาดเงินทุนและความรู้ในการผลิตรวมถึงข้อมูลด้านตลาดและราคา ทำให้ขาดความมั่นใจในการตัดสินใจทำการผลิตพืชใหม่ๆ ระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันที่ผู้ซื้อประกันราคาและปริมาณรับซื้อผลผลิตกับเกษตรกร และยังสนับสนุนปัจจัยการผลิต เทคโนโลยีการผลิตเป็นการทำให้เกษตรกรมีความมั่นใจในการผลิตพืชผลชนิดใหม่ๆ และมั่นใจในตลาดรับซื้อที่ผู้ซื้อจะงจให้ทำการผลิต รวมถึงจัดการด้านขนส่งผลผลิตจากแหล่งผลิตไปถึงโรงงานหรือปลายทางตลาดเป็นการทำให้เกษตรกรเข้าถึงตลาดที่เชื่อถือได้ ลดความเสี่ยงในการทำผลผลิตของเกษตรกร

ข้อดีที่ผู้ซื้อ(บริษัท โรงงานฯ)ได้รับจากระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน

ข้อดีที่ผู้รับซื้อได้รับจากระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน เมื่อเปรียบเทียบการซื้อผลผลิตหรือวัตถุดิบที่จะนำมาใช้ทำการผลิตหรือแปรรูปกับการซื้อในตลาดเปิด ผู้ซื้อย่อมเลือกวิธีที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดซึ่งข้อดีต่างๆ สรุปได้คือ

ทำให้สามารถบริหารการผลิตการจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การที่ผู้ประกอบการหรือผู้รับซื้อผลผลิต ซื้อวัตถุดิบในการผลิตจากเกษตรกรในระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน ทำให้ผู้ประกอบการมีความมั่นใจในปริมาณและคุณภาพของ

วัตถุดิบ รวมถึงค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อ ทำให้สามารถใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการจัดการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทำให้ข้อจำกัดในเรื่องพื้นที่เพาะปลูกหมดไป

การหาพื้นที่ทำการเพาะปลูกให้เหมาะสมกับพืชที่ต้องการในปริมาณที่ต้องการในปัจจุบันได้ยากและเป็นการลงทุนที่สูงมาก ระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันจะช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถจัดการกับการจัดหาผลผลิตที่เป็นวัตถุดิบได้ตามปริมาณและคุณภาพตามต้องการ โดยไม่ต้องลงทุนจำนวนมากกับพื้นที่ดินที่ทำการเพาะปลูกกับแรงงานที่ต้องจ้างมาเพื่อทำการเพาะปลูกจำนวนมาก รวมถึงค่าใช้จ่ายสำหรับสวัสดิการแรงงานด้วย นอกจากนี้ผู้ประกอบการที่เป็นผู้ซื้อยังสามารถบริหารปริมาณวัตถุดิบที่ต้องการ โดยการเพิ่มหรือลดจำนวนสัญญาซื้อผลผลิตตามความต้องการได้คล่องตัวกว่าการทำการเพาะปลูกเองหรือซื้อจากตลาดเปิดทั่วไป

มีความมั่นใจในการผลิตและกระจายความเสี่ยง

ระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน ทำให้ผู้ประกอบการมีความมั่นใจในปริมาณวัตถุดิบที่ต้องการได้ดีกว่าการซื้อในตลาดเปิดทั่วไป นอกจากนี้ในกรณีผลผลิตเกิดความเสียหายระหว่างเพาะปลูก เกษตรกรย่อมจะต้องรับกระจายความเสี่ยงไปส่วนหนึ่งหรือมีระบบประกันพืชผลเข้ามาลดความเสี่ยง

ได้รับผลผลิตที่เป็นวัตถุดิบตรงความต้องการ

ระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน ทำให้ผู้ประกอบการสามารถกำหนดเงื่อนไขในสัญญาระบุคุณภาพปริมาณ และระยะเวลาเพื่อให้ผู้ประกอบการได้รับวัตถุดิบตามที่ต้องการในเวลาที่ต้องการ ทำให้สามารถผลิตหรือแปรรูปได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามเวลาที่ลูกค้าต้องการ

ได้รับการยอมรับจากองค์กรภาครัฐ

ระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันที่มีประสิทธิภาพจะเป็นวิธีการจัดการทางการเกษตรที่ทำให้เกิดการจัดสรรและใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและทำให้เกษตรกรรายย่อยสามารถเข้าถึงปัจจัยการผลิตเทคโนโลยีและแหล่งทุนได้เท่าเทียมกับเกษตรกรรายใหญ่เป็นการสนับสนุน

ให้เกษตรกรรายย่อยมีศักยภาพในการผลิตสูงขึ้นเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรบรรเทาความยากจนของเกษตรกรซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐบาลในประเทศที่ประสบกับปัญหาความยากจนของเกษตรกรสามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหความยากจนของเกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งโดยการให้ภาคเอกชนและผู้ประกอบการเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาแบบบูรณาการ ภาครัฐอาจมีการสนับสนุนโดยสร้างแรงจูงใจต่างๆ เช่น การให้ผลประโยชน์ผู้ประกอบการผู้ซื้อผลผลิตจากเกษตรกรผ่านระบบภาษีหรือระบบสินเชื่อผ่านระบบการเงิน เป็นต้น

ข้อเสียที่เกษตรกรได้รับจากระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน

ข้อเสียที่เกษตรกรได้รับจากการทำการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันที่สำคัญ คือ การเสียเปรียบคู่สัญญาและการบริหารเป็นการจัดการฝ่ายเดียวจากผู้ซื้อ เช่น การถูกผูกขาดการรับซื้อ การกำหนดราคาที่ไม่ยุติธรรมและการคิดค่าปัจจัยที่นำไปใช้ก่อนในราคาสูง โดยบวกค่าดอกเบี้ยที่สูงเกินจริง เป็นต้น ข้อเสียที่เกษตรกรได้รับ สรุปได้คือ

เพิ่มความเสี่ยงในการผลิต

ในการทำสัญญาการผลิตเกษตรกรควรรู้ว่าผลตอบแทนที่สูงจะมาพร้อมกับความเสี่ยงสูงเช่นกัน โดยเฉพาะในการทำสัญญาผลิตพืชชนิดใหม่ ซึ่งการเพาะปลูกพืชนั้นอาจไม่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และภูมิอากาศที่เกษตรกรทำการเพาะปลูกอยู่ อาจทำให้ไม่ได้ผลผลิตตามที่ต้องการทั้งปริมาณและคุณภาพ ซึ่งถ้าผู้ซื้อไม่รับภาระในความเสี่ยง โดยการประกันรายได้ให้กับเกษตรกรแล้ว การทำสัญญาการผลิตย่อมเป็นการเพิ่มความเสี่ยงในการผลิตของเกษตรกร

การใช้เทคโนโลยีและชนิดพืชที่ปลูกไม่เหมาะสม

การทำสัญญาปลูกพืชชนิดใหม่ภายใต้การควบคุมที่เข้มงวดของผู้ซื้อคู่สัญญา จะเป็นการทำลายระบบฟาร์มที่มีอยู่ เช่น การนำพื้นที่เพาะปลูกพืชอาหารที่ผลิตอาหารให้ท้องถิ่นไปทำการผลิตพืชชนิดใหม่ทำให้ผลผลิตอาหารในท้องถิ่นลดลง และยังทำให้เกิดการแข่งขันในด้านแรงงาน ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญปัจจัยหนึ่ง ในอีกกรณีหนึ่งก็คือทำให้เกิดการอพยพไปตั้งถิ่นฐานใหม่ของเกษตรกรในพื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูกพืชชนิดใหม่ตามสัญญา เมื่อพื้นที่เดิมไม่เหมาะสมกับการเพาะปลูกพืชตามสัญญาเกษตรกรต้องเรียนรู้เทคโนโลยีการผลิตพืชชนิดใหม่และเปลี่ยนวิถี

ความเป็นอยู่ไปจากเดิมโดยไม่มีหลักประกันว่าชีวิตจะดีขึ้นกว่าเดิม นอกจากนี้การนำเข้าเครื่องจักรใหม่ๆ เข้ามาทดแทนแรงงาน ทำให้เกิดการลงทุนในปัจจัยทุนสูงและลดการจ้างแรงงานในท้องถิ่น การเกษตรจะเป็นในรูปของการใช้ทุนมากกว่าแรงงานในระบบเดิม

ปัญหาในการจัดการโลวตาและการระบุคุณภาพ

การขาดการจัดการที่ดีอาจทำให้บริษัทผู้ซื้อต้องประสบกับปัญหาที่ไม่ได้เตรียมการไว้ เช่น การมีปัจจัยมากระทบทำให้ความต้องการผลผลิตที่ทำสัญญาสั่งซื้อไว้ลดลง หรือการที่มีคู่แข่งเข้ามาแข่งขันในตลาดโดยไม่ได้คาดไว้ ผลกระทบต่อบริษัททำให้บริษัทต้องตัดโควตาการสั่งซื้อของเกษตรกรหรือในบางกรณีผู้ซื้ออาจจะระบุคุณภาพของผลผลิตที่จะซื้อตามมาตรฐานที่ผู้ซื้อกำหนดฝ่ายเดียวเพื่อลดปริมาณการสั่งซื้อ ทำให้เกษตรกรต้องเป็นผู้รับภาระและเสียเปรียบ

การทุจริตในสัญญา

ระบบการจัดการที่ขาดประสิทธิภาพจะเปิดช่องทางให้เจ้าหน้าที่ในบริษัทผู้ซื้อสามารถทำการทุจริตหรือในโครงการใหญ่ๆ ที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล บริษัทรับซื้อเองอาจทำการทุจริตจากการให้การสนับสนุนของรัฐเป็นการหารายได้มากกว่าจะต้องการสนับสนุนเกษตรกรอย่างจริงจัง ทำให้เกษตรกรต้องรับภาระเสี่ยงเพื่อโครงการไม่ประสบผลสำเร็จ

เกิดการผูกขาด

การทำสัญญาผลิตพืชชนิดเดียวและขายให้กับบริษัทผู้ซื้อผู้เดียวทำให้เกิดการผูกขาด โดยเฉพาะถ้าพืชนั้นเป็นพืชยืนต้นทำให้เกษตรกรไม่สามารถหันไปทำการเพาะปลูกพืชชนิดอื่นได้ในระยะสั้น

การเป็นหนี้บุญคุณและความเชื่อถือนี่เกิดขึ้นก่อนการซื้อขายทำให้อำนาจต่อรองของเกษตรกรลดลง

ในการทำสัญญาผลิตและซื้อขายพืชผล บริษัทผู้ซื้อจะให้การสนับสนุนเกษตรกรผู้ผลิตพืชผลโดยการให้สินเชื่อในรูปแบบต่างๆ หรือการจัดซื้อปัจจัยในการผลิตให้กับเกษตรกรทั้งที่จัดหาให้เองหรือมีตัวแทนจัดหาให้ผ่านบุคคลที่สามทำให้เกษตรกรอยู่ในสถานะเป็นหนี้บุญคุณ ทำให้อำนาจ

ต่อรองในการซื้อขายของเกษตรกรลดลง ในบางกรณีผู้ซื้อมีการช่วยเหลือล่วงหน้าโดยการจ่ายค่าเล่าเรียนลูกหรือช่วยค่าใช้จ่ายในงานต่างๆ เช่น งานแต่งงาน งานบวช ของเกษตรกรที่เกษตรกรไม่รู้ตัวว่าเป็นการสร้างหนี้ เมื่อขายผลผลิตก็จะถูกหักออกจนบางรายไม่ได้รายรับเลยในฤดูกาลผลิตนั้น ทำให้เข้าสู่วงจรการเป็นหนี้ต่อไปอีก

ข้อเสียที่ผู้ซื้อ(บริษัท โรงงานฯ)ได้รับจากระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน

ข้อเสียที่ผู้ซื้อได้รับจากการทำสัญญาซื้อผลผลิตจากเกษตรกรคือ สิ่งที่ต้องเผชิญกับข้อจำกัดต่างๆ เช่น ข้อจำกัดด้านพื้นที่ในการเพาะปลูกที่อาจไม่เพียงพอไม่เหมาะสมกับพืชที่ต้องการให้ปลูก ข้อจำกัดด้านสังคมวัฒนธรรมในพื้นที่ ความไม่พอใจในข้อตกลงและการละเมิดสัญญาของเกษตรกร การนำผลผลิตที่ผลิตได้ไปขายในตลาดเปิดและการใช้วัตถุดิบที่ได้รับการสนับสนุนไปใช้ในทางอื่นนอกเหนือจากการทำการผลิตพืชตามข้อสัญญา ข้อเสียต่างๆ สรุปได้คือ

ขาดการควบคุมเนื้อพื้นที่เพาะปลูก

ผู้ซื้อที่ทำสัญญากับเกษตรกรรายย่อยที่ไม่ได้เป็นเจ้าของที่ดินย่อมต้องเสี่ยงกับปัญหา ถ้าเจ้าของที่ดินมีปัญหาไม่ให้ความร่วมมือในการทำการผลิต เช่น การเพิ่มค่าเช่าหรือเลิกสัญญาเช่ากับเกษตรกรระหว่างสัญญาผู้ทำสัญญาจึงต้องมั่นใจถึงความสามารถในการใช้ที่ดินในการผลิตของเกษตรกรคู่สัญญาอย่างน้อยก็ในช่วงระยะเวลาการเพาะปลูกจนได้ผลผลิต

ปัญหาข้อจำกัดทางสังคมและวัฒนธรรมประเพณีในพื้นที่

ปัญหาจะเกิดขึ้นเมื่อมีการทำสัญญาการผลิตกับเกษตรกรที่ไม่สามารถยอมรับการทำงานตามตารางเวลาและวิธีการที่เข้มงวด มีกฎระเบียบเนื่องจากข้อผูกพันทางสังคม และทำที่ในชุมชนในการทำการผลิตพืชชนิดใหม่ที่ได้รับการแนะนำ รวมถึงความเชื่อและวิถีการปฏิบัติตามศาสนา เช่น ช่วงเวลาในการเพาะปลูกอาจตรงกับช่วงประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้ตามเงื่อนไขเวลา เป็นต้น จึงควรต้องมีการศึกษาให้มั่นใจว่าการดำเนินการจะไม่ขัดต่อวิถีชีวิตที่ยอมรับได้ในพื้นที่นั้นๆ

ความไม่พอใจของเกษตรกรในสิ่งต่างๆที่ทำให้ถอนตัวจากสัญญา

ความไม่พอใจของเกษตรกรอาจเกิดขึ้นได้จากหลายปัจจัย เช่น ระบบการรับซื้อและการให้ราคาที่ไม่เป็นธรรม การจ่ายเงินล่าช้า การให้การส่งเสริมที่ขาดประสิทธิภาพ ขาดผู้ให้คำปรึกษาที่มีคุณภาพการขนส่งไม่ดี เป็นต้น ทำให้เกิดความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อผู้ซื้อทำให้เกษตรกรถอนตัวจากโครงการหรือล้มเลิกสัญญา

เกษตรกรนำผลผลิตไปขายในตลาดนอกสัญญา

การควบคุมไม่ให้เกษตรกรนำผลผลิตไปขายในตลาดนอกสัญญาทำได้ยาก เมื่อมีตลาดเปิดอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะเมื่อตลาดนั้นให้ราคาสูงกว่าผู้ซื้อในสัญญา ในบางกรณีที่ผลผลิตเป็นที่ต้องการและขาดตลาดผู้ซื้อรายอื่นอาจให้ราคาสูงขึ้น เพื่อแข่งขันผลผลิตเพื่อความอยู่รอดในการได้มาซึ่งวัตถุดิบหรือเพื่อนำส่งมอบตามสัญญาไม่ให้อุปรับ เป็นต้น ในกรณีกลับกันถ้าผู้ซื้อให้ราคาสูง อาจมีการนำเอาผลผลิตที่ผลิตนอกสัญญามาแอบขายให้กับผู้ซื้อ ทำให้ผู้ซื้อประสบกับปัญหาการควบคุมการผลิตให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะระดับคุณภาพและความเจือปนที่เข้ามากับผลผลิตนอกสัญญาที่มิได้มีการควบคุมการผลิต

เมื่อผู้ซื้อให้การสนับสนุนปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกรทำให้เกษตรกรนำปัจจัยที่ได้รับการสนับสนุนไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่นนอกเหนือจากการใช้เพื่อการผลิตพืชตามข้อสัญญา โดยการนำไปใช้กับการปลูกชนิดอื่นในพื้นที่หรืออาจนำไปขายเพื่อให้ได้เงินสดมาใช้ ซึ่งผู้ซื้อยอมไม่พึงประสงค์ในการกระทำนี้ เพราะเท่ากับเป็นการทำให้พืชที่ปลูกตามสัญญาขาดปัจจัยที่เหมาะสมในการผลิตคุณภาพของผลิตผลนั้นก็ลดลงทั้งปริมาณและคุณภาพ ผู้ซื้อจึงควรแก้ปัญหาโดยการให้มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมคอยติดตามผลและให้การอบรมกับเกษตรกรให้ตระหนักถึงการผลิตผลผลิตที่มีมาตรฐานด้านคุณภาพและปริมาณเพื่อให้ได้ผลตอบแทนที่ดี แม้ว่าการที่เกษตรกรแอบนำปัจจัยการผลิตไปใช้ผลิตวัตถุประสงค์จะไม่ใช่อุปสรรคใหญ่แต่ก็สร้างความไม่พอใจให้กับผู้ซื้อคู่สัญญา (สุจิตจงวรกิจ และคณะ, 2550)

ต้นทุนและผลตอบแทน

การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนจากการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน โดยพิจารณาทั้งด้านต้นทุนที่จ่ายเป็นเงินสด และต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด (สมศักดิ์ เพียบพร้อม, 2531)

ผลตอบแทนทั้งหมด (Total Return; TR) หมายถึง ผลคูณระหว่างผลผลิตกับราคาที่เกษตรกรได้รับ ณ ระดับฟาร์ม

รายได้ที่เป็นเงินสด (Cash Income; CI) หมายถึง มูลค่าของผลผลิตของที่ได้เป็นเงินสด

สำหรับต้นทุนการผลิตทั้งหมด (Total Cost; TC) ประกอบด้วยต้นทุน 2 ชนิด คือ ต้นทุนคงที่ (Fixed Cost; FC) และต้นทุนผันแปร (Variable Cost; VC) ซึ่งการรวมของต้นทุนทั้งสองชนิดจะทำให้ได้ต้นทุนทั้งหมด

1. ต้นทุนคงที่ (Fixed Cost ; FC) เป็นค่าใช้จ่ายในการลงทุนการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน อันเนื่องมาจากการใช้ปัจจัยการผลิต ซึ่งจะไม่เปลี่ยนแปลงไปตามปริมาณการผลิต การรวมกันของต้นทุนคงที่ จะได้ต้นทุนคงที่ทั้งหมด (Total Fixed Cost ; TFC)

1.1 ต้นทุนคงที่ที่เป็นเงินสด เป็นค่าใช้จ่ายคงที่ที่เกษตรกรผู้ผลิตได้จ่ายออกไปจริงเป็นเงินสด ได้แก่

1.1.1 ค่าภาษีที่ดิน

1.1.2 ค่าเช่าที่ดิน

1.1.3 ค่าดอกเบี้ยเงินกู้

1.2 ต้นทุนคงที่ที่ไม่เป็นเงินสด เป็นค่าใช้จ่ายคงที่ที่เกษตรกรผู้ผลิตไม่ได้จ่ายออกไปเป็นตัวเงิน แต่เป็นค่าใช้จ่ายที่ได้จากการประเมิน ได้แก่

1.2.1 ค่าใช้ที่ดิน

1.2.2 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน และค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร

1.2.3 ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์การเกษตรที่ใช้ในการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน

2. ต้นทุนผันแปร (Variable Cost ; VC) เป็นค่าใช้จ่ายในการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน อันเกิดจากการใช้ปัจจัยผันแปร ซึ่งจะได้เปลี่ยนแปลงไปตามปริมาณการผลิต ค่าใช้จ่ายนี้เกษตรกรผู้ผลิต

สามารถที่จะเพิ่มหรือลดได้ในเวลาที่ทำการผลิต การรวมกันของต้นทุนผันแปร จะได้ต้นทุนผันแปรทั้งหมด (Total Variable Cost; TVC)

2.1 ต้นทุนผันแปรที่เป็นเงินสด เป็นค่าใช้จ่ายผันแปรที่เกษตรกรผู้ผลิตจ่ายออกไปเป็นเงินสด ในการซื้อหรือเช่าปัจจัยการผลิต

2.1.1 ค่าจ้างแรงงาน

2.1.2 ค่าใช้จ่ายในการใช้ปัจจัยการผลิต

2.1.3 ค่าซ่อมอุปกรณ์การเกษตร

2.2 ต้นทุนผันแปรที่ไม่เป็นเงินสด เป็นค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการผลิตของตนเอง หรือได้มาโดยมิได้ซื้อหรือจัดหาด้วยเงินสด จึงต้องประมาณค่าออกมาเป็นตัวเงินนำมาวิเคราะห์ได้แก่

2.2.1 ค่าแรงงานครอบครัว

2.2.2 ค่าอุปกรณ์การเกษตรที่เกษตรกรผลิตได้เอง หรือได้รับมาฟรี

2.2.3 ค่าเสียโอกาสของเงินหมุนเวียน

องค์ประกอบของกำไรสุทธิหรือผลตอบแทนสุทธิ (Net Profit; NP) หมายถึง ผลต่างระหว่างรายได้ทั้งหมดกับ ต้นทุนทั้งหมด

จากข้อมูลต้นทุนผลตอบแทนการผลิตของเกษตรกร และสามารถพิจารณาได้จากผลตอบแทนทั้งหมด (Total Return; TR) เป็นรายได้ทั้งหมดที่เกิดขึ้นโดยยังไม่หักต้นทุน ผลตอบแทนสุทธิ (Net Return; NR) เป็นกำไรที่เกษตรกรมองเห็นเนื่องจากเป็นกำไรที่คิดเฉพาะต้นทุนผันแปร ซึ่งทำให้กำไรที่เกษตรกรได้รับนั้น เป็นกำไรระยะสั้น และหากมีการพิจารณาถึงตัวเงินแล้วนั้น กำไรที่เป็นเงินสดสุทธิ (Net Cash Profit; NCP) หาได้จากผลต่างของรายได้ที่เป็นเงินสดทั้งหมด (Total Cash Income ; TCI) กับต้นทุนที่เป็นเงินสดทั้งหมด (Total Cash Cost ; TCC)

สมการต้นทุนและผลตอบแทนที่ใช้ในการวิเคราะห์ เป็นดังนี้

$$TR = Y \cdot P_y$$

$$TC = TFC + TVC$$

$$NR = TR - TVC$$

$$NP = TR - TC$$

$$NCP = TCI - TCC$$

โดยกำหนดให้

TR = รายได้หรือผลตอบแทนรวม (บาท/ไร่)

Y = ผลผลิตรวม (กิโลกรัม/ไร่)

Py = ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)

TC = ต้นทุนรวม (บาท/ไร่)

TFC = ต้นทุนคงที่รวม (บาท/ไร่)

TVC = ต้นทุนผันแปรรวม (บาท/ไร่)

NR = ผลตอบแทนสุทธิ (บาท/ไร่)

NP = กำไรสุทธิ (บาท/ไร่)

NCP = กำไรที่เป็นเงินสดสุทธิ (บาท/ไร่)

TCI = รายได้ที่เป็นเงินสดทั้งหมด (บาท/ไร่)

TCC = ต้นทุนที่เป็นเงินสดทั้งหมด (บาท/ไร่)

จุดคุ้มทุน

การวิเคราะห์หาค่าจุดคุ้มทุนเป็นเครื่องมือสำหรับกำหนดจุดที่ยอดขายหรือรายได้จะคุ้มกับต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายทั้งหมดพอดี (สมศักดิ์ เพียบพร้อม, 2531:49-51)

$$\text{จำนวนผลิต ณ จุดคุ้มทุน} = \frac{\text{ต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อไร่}}{\text{ราคาผลผลิตบาทต่อหน่วย}}$$

$$\text{ระดับราคาคุ้มทุน} = \frac{\text{ต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อไร่}}{\text{ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่}}$$

การวิเคราะห์เปรียบเทียบทางสถิติ

จากการวิเคราะห์ต้นทุน และผลตอบแทนต่อไร่ของเกษตรกรที่ทำการผลิตฝรั่งพันธุ์โรงงาน ระหว่างแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพัน สามารถนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาความแตกต่าง

ของต้นทุน และผลตอบแทนต่อไร่ โดยการใช้วิธีการทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของสองกลุ่ม

การเปรียบเทียบสองตัวแทน มี 2 วิธี คือ (จริญ จันทลักษณ์, 2534: 54)

1. เปรียบเทียบแบบจับคู่ โดยวิธีนี้จะมีการจับคู่ระหว่างสิ่งทดลองที่คล้ายคลึงกัน
2. เปรียบเทียบแบบรวมกลุ่ม คือไม่มีการจับคู่ แต่แบ่งสิ่งทดลองทั้งหมดออกไปโดยสุ่มเป็น 2 พวก

การศึกษาครั้งนี้ ประชากรกลุ่มที่ 1 คราวเรือนเกษตรกรที่ปลูกมันฝรั่งโรงงานแบบทำสัญญาผูกพันในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ และประชากรกลุ่มที่ 2 คราวเรือนเกษตรกรที่ปลูกมันฝรั่งโรงงานแบบไม่ทำสัญญาผูกพันในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ดังนั้น จึงเป็นการเปรียบเทียบแบบรวมกลุ่ม

การทดสอบนัยสำคัญ (จริญ จันทลักษณ์, 2513: 65)

1. การตรวจสอบความแตกต่างระหว่าง 2 กลุ่ม ทั้งจากการเปรียบเทียบแบบรวมกลุ่ม และแบบจับคู่ ด้วยการทดสอบทางสถิติโดยการคำนวณค่า t - test
2. การทดสอบทางสถิติโดยการคำนวณค่า t - test อาจทดสอบแบบทางเดียว ถ้าก่อนการทดลองหรือสำรวจจะคาดหมายได้ว่า หาก 2 วิธีการให้ผลไม่เท่ากัน วิธีไหนควรจะเป็นวิธีที่ดีกว่าหรือไม่ดีกว่า

โดยคราวเรือนเกษตรกรที่ปลูกมันฝรั่งโรงงานแบบทำสัญญาผูกพันในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ได้รับการช่วยเหลือ สนับสนุน และส่งเสริมการผลิตมันฝรั่งโรงงาน ควรได้รับผลตอบแทนอย่างน้อยเท่ากับ หรือมากกว่าคราวเรือนเกษตรกรที่ปลูกมันฝรั่งโรงงานแบบไม่ทำสัญญาผูกพันในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ดังนั้น จึงเป็นการทดสอบแบบทางเดียว

การเปรียบเทียบด้วย t -test กลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดเท่ากัน โดยใช้วิธี Pooled Variance t -test ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องทดสอบความแปรปรวนของประชากรทั้งสองว่าเท่ากันหรือไม่เท่ากัน (บุญเรียง ขจรศิลป์, 2547: 74) มีการคำนวณค่า t -test จากสูตรดังนี้

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\left[\frac{(n_1 - 1)s_1^2 + (n_2 - 1)s_2^2}{n_1 + n_2 - 2} \right] \left[\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right]}}$$

ค่า df คำนวณได้จากสูตร

$$df = n_1 + n_2 - 2$$

เมื่อ

T แทนค่าสถิติที่จะใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤติจากการแจกแจงแบบ t เพื่อทราบความมีนัยสำคัญ

$\bar{X}_1, \bar{X}_2$ แทนค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ

S_1^2, S_2^2 แทนค่าความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ

n_1, n_2 แทนจำนวนสมาชิกในกลุ่มตัวอย่างที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ

ขั้นตอนการทดสอบสมมติฐาน

ขั้นที่ 1 ตั้งสมมติฐาน H_0 และ H_1 ดังนี้

$$H_0 : \mu_1 \leq \mu_2$$

$$H_1 : \mu_1 > \mu_2$$

โดยที่ μ_1, μ_2 แทนค่าเฉลี่ยของประชากรกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 และในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดสมมติฐานอื่น (Alternative hypothesis) เป็นแบบมีทิศทาง ซึ่งเป็นการทดสอบที่มุ่งพิจารณาในแง่ของความแตกต่างที่มากกว่าเพียงอย่างเดียว

ขั้นที่ 2 กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติ (α) โดยทั่วไปนิยมตั้งแต่ที่ระดับ .05 และ .01 โดยที่ α แทนระดับความมีนัยสำคัญ (Level of Significance) คือ ค่าของความน่าจะเป็นที่จะไม่ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ขั้นที่ 3 สรุปผลและแปลความหมาย ซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 ถ้าค่า t ที่คำนวณได้มีนัยสำคัญทางสถิติ จะปฏิเสธ H_0 ยอมรับ H_1 สรุปได้ว่า ค่าเฉลี่ยของประชากรกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ลักษณะที่ 2 ถ้าค่า t ที่คำนวณได้ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จะยอมรับ H_0 ปฏิเสธ H_1 สรุปได้ว่า ค่าเฉลี่ยของประชากรกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การตรวจเอกสาร

สุดใจ จงวรกิจ และคณะ (2550) ศึกษารูปแบบการทำเกษตรกรรมภายใต้ระบบเกษตรพันธสัญญาเพื่อบรรเทาความยากจน โดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิ จากแบบสำรวจสัมภาษณ์ กลุ่มเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารและข้อมูลเผยแพร่จากองค์กรภาครัฐ และเอกชนทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ พบว่ารายได้ที่เพิ่มขึ้นและรายได้ที่มั่นคงสม่ำเสมอเป็นสิ่งจูงใจให้เกษตรกรทำการเกษตรแบบพันธสัญญาและเกษตรกรส่วนใหญ่เห็นสมควรให้ส่งเสริมการทำเกษตรแบบพันธสัญญาแก่เกษตรกรทั่วไป

สำนักงานวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2541) ศึกษาการผลิตการตลาดมันฝรั่ง ปีปลูก 2539/40 ในเขตพื้นที่ 3 จังหวัด คือ ตาก เชียงใหม่ และเชียงราย เพื่อศึกษาหาสภาพการผลิตการตลาดของมันฝรั่งและศึกษาความเป็นไปได้ในการส่งเสริมการผลิตมันฝรั่งตลอดจนการขยายตลาดมันฝรั่งในอนาคตโดยวิธีการออกแบบสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรในท้องที่ 3 จังหวัดได้แก่ เชียงใหม่ ตาก และเชียงราย จำนวน 65 รายและออกแบบสอบถามพ่อค้าคนกลางระดับต่างๆ พบว่ายังต้องมีการนำเข้าหัวพันธุ์และผลิตภัณฑ์มันฝรั่งต่อไป เนื่องจากไม่สามารถผลิตหัวพันธุ์และผลิตภัณฑ์มันฝรั่งบางชนิดได้เองเช่น แป้งมันฝรั่ง และมันฝรั่งทอด เพราะไม่มีโรงงานแปรรูปเข้ามาส่งเสริมให้เกษตรกรปลูก และแนวโน้มการนำเข้าสูงขึ้นทุกปี สำหรับการกระจายพันธุ์ที่เหมาะสมให้เกษตรกรปลูก โดยเฉพาะพันธุ์บริโภคยังมีการกระจายไม่ทั่วถึงเนื่องจากการดำเนินงานของสหกรณ์ผู้ปลูกมันฝรั่งเชียงใหม่ จำกัด ไม่สามารถดำเนินงานครอบคลุมได้ทุกจังหวัดที่มีการปลูกมันฝรั่ง และยังพบว่า เกษตรกรขาดความรู้ความเข้าใจในวิธีการปลูกที่ถูกวิธี ทำให้ไม่สามารถแยกการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและการใส่ปุ๋ยเกินความจำเป็น หน่วยงานรัฐควรเข้าไปส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการปลูกแก่เกษตรกร และเร่งรัดให้มีการผลิตหัวพันธุ์มันฝรั่งทดแทนการนำเข้าและลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกร รวมทั้งสนับสนุนให้มีการตั้งโรงงานแปรรูป มันฝรั่งทอด และแป้งมันฝรั่ง เพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มและขยายพื้นที่ปลูกมันฝรั่งมากขึ้นต่อไป

ณรงค์ สุทธิสัมพัทธ์ (2539) ศึกษาและวิเคราะห์การปลูกมันฝรั่งแบบครบวงจรของบริษัท เอ็น เอส ฟาร์ม จำกัด โดยศึกษาถึงกระบวนการในการปลูกมันฝรั่งแบบครบวงจรและวิเคราะห์ผลการดำเนินการในการปลูกมันฝรั่งแบบครบวงจร โดยใช้ข้อมูลจากการสอบถามเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 9 กลุ่มในเขตพื้นที่อำเภอ สันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการปลูกพืชเศรษฐกิจมันฝรั่งอย่างจริงจังนั้นปรากฏผลคือได้เห็นได้ชัด กล่าวคือ ราคามันฝรั่งในตลาดที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ รายได้ของเกษตรกรเพิ่มขึ้นทุกปี ความสนใจที่จะเข้าร่วมกลุ่มที่ทำการปลูกมันฝรั่งในโครงการปลูกมันฝรั่งแบบครบวงจร จนกระทั่งถึงความจำเป็นที่จะต้องหาพื้นที่ใหม่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังส่งผลให้เกิดทักษะความชำนาญด้านการปลูกต่อตัวเกษตรกรเอง อย่างไรก็ตามก็ผลพลได้ของโครงการนี้ก็ปรากฏปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ตั้งแต่ขั้นตอนการปลูกและการเก็บเกี่ยว คือ เกษตรกรทำการปลูกและเก็บเกี่ยวผลผลิตในระยะเวลาใกล้เคียงกันเกินไป ซึ่งยังผลถึงคุณภาพของผลผลิตไม่ดีไปด้วย คุณภาพของพื้นที่ที่ใช้ปลูกอันเนื่องจากการใช้สารเคมี และปุ๋ยเกินขนาด พื้นที่ปลูกลดลงถูกบุกรุกโดยมีสาเหตุจากการก่อสร้างของหมู่บ้านจัดสรร เกษตรกรไม่ได้ช่วยเหลือกันเป็นกลุ่มๆ ขั้นตอนการตลาดปัญหาที่เกษตรกรต้องการให้ราคาผลผลิตสูงขึ้นกว่าราคาที่เป็นอยู่ ปัญหาเรื่องต้นทุนของหัวพันธุ์ที่มีราคาสูงขึ้น เป็นต้น

บุญมา แซ่ลิ่ม (2542) ศึกษาความคุ้มค่าของโครงการการผลิตมันฝรั่งแบบมีสัญญาข้อตกลงเพื่อทราบถึงลักษณะการผลิต ลักษณะสัญญา ระเบียบข้อบังคับของสัญญา ตลอดจนหาความคุ้มค่าของการผลิตมันฝรั่งแบบมีสัญญาข้อตกลงของเกษตรกรที่อาศัยในเขตอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2540/41 โดยสำรวจออกแบบสอบถามและสัมภาษณ์เกษตรกรจำนวน 18 ราย พบว่า การผลิตมันฝรั่งแบบมีสัญญามีขั้นตอนการปลูกและดูแลรักษาเหมือนการผลิตทั่วไป ส่วนความแตกต่างพบว่า ด้านหัวพันธุ์มันฝรั่ง เกษตรกรจะต้องรับมอบจากบริษัทในปริมาณและราคาตามสัญญา ด้านการเก็บเกี่ยวและคัดขนาด เกษตรกรจะต้องได้รับอนุญาตจากบริษัทก่อนจึงจะสามารถเก็บเกี่ยวได้และเกษตรกรจะต้องทำการคัดขนาดเนื่องจากบริษัทจะรับซื้อผลผลิตเฉพาะที่มีขนาดและคุณภาพที่ได้ระบุไว้ในสัญญาเท่านั้น ด้านการขนส่ง การรับซื้อและการชำระเงิน เกษตรกรจะต้องเป็นผู้รับภาระค่าขนส่งไปยังจุดรับซื้อ โดยบริษัทจะใช้น้ำหนักที่ชั่ง ณ จุดรับซื้อในการคำนวณรายได้ และบริษัทจะชำระเงินโดยผ่านธนาคารภายใน 15 วันหลังจากได้รับผลผลิต ในการทำสัญญาข้อตกลง เกษตรกรจะได้รับเงินเชื่อด้านหัวพันธุ์มันฝรั่ง ปุ๋ย สารเคมีกำจัดศัตรูพืช รวมไปถึงคำแนะนำในการป้องกันและดูแลรักษามันฝรั่งจากบริษัท ในการศึกษาความคุ้มค่าของโครงการการผลิตมันฝรั่งแบบมีสัญญาข้อตกลง พบว่ามีความคุ้มค่าในการลงทุน โดยมีกำไรสุทธิ เฉลี่ย 10,021.21 บาทต่อไร่ หรือ 2.822 บาทต่อกิโลกรัม และมีอัตราผลตอบแทนต่อการลงทุนสูงถึงร้อยละ 205.72 ในการศึกษาความอ่อนไหวของโครงการการผลิตมันฝรั่งแบบมีสัญญาข้อตกลง

พบว่า เมื่อดำเนินทุนการผลิตจะเพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 20 และผลผลิตลดลงร้อยละ 20 โครงการยังคงมีความคุ้มค่าต่อการลงทุนโดยมีกำไรสุทธิเฉลี่ย 4,062.83 บาทต่อไร่ หรือ 1.451 บาทต่อกิโลกรัม และมีอัตราผลตอบแทนต่อการลงทุนร้อยละ 69.50

มนตรี กล้าขาย และคณะ (2537) ทำการศึกษาการผลิตสับปะรดตามระบบตลาดข้อตกลงในจังหวัดระยองปี 2537 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานเรื่องการใช้เทคโนโลยีการผลิตสับปะรด การดำเนินกิจกรรมระหว่างเกษตรกรและโรงงาน ทัศนคติของเกษตรกร ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกร โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรใน 7 อำเภอของจังหวัดระยอง พบว่า โรงงานแปรรูปได้ส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกรด้านความรู้ทางวิชาการแผนใหม่ และจัดให้มีเจ้าหน้าที่ประสานงานกับเกษตรกรอย่างใกล้ชิด ทำให้ระบบตลาดข้อตกลงเป็นไปค่อนข้างดี มีปัญหาแ่งส่วนน้อยในกรณีไม่ปฏิบัติตามสัญญาและข้อตกลงทั้งเกษตรกรและโรงงาน แต่โดยทั่วไปเกษตรกรมีการยอมรับว่าระบบตลาดข้อตกลงเอื้อประโยชน์ให้เกษตรกรดีกว่าระบบเสรีและยอมรับจะร่วมระบบต่อไป

เมธี จันดี (2548) ศึกษาการวิเคราะห์ทางการเงินของการลงทุนผลิตหน่อไม้ฝรั่งอินทรีย์ภายใต้การทำฟาร์มแบบมีสัญญาในจังหวัดสระแก้ว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการผลิตหน่อไม้ฝรั่งอินทรีย์ ลักษณะเศรษฐกิจและสังคมตลอดจนปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรที่ทำการผลิต ตลอดจนวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนในการลงทุนผลิตหน่อไม้ฝรั่งอินทรีย์รวมถึงศึกษาทัศนคติของเกษตรกรต่อการทำฟาร์มแบบมีสัญญา โดยวิธีการออกแบบสอบถามเกษตรกรจำนวน 32 ครัวเรือน ในพื้นที่อำเภอ อรัญประเทศและอำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว พบว่า ต้นทุนและผลตอบแทนในการลงทุนผลิตหน่อไม้ฝรั่งอินทรีย์ตั้งแต่ปีที่ 1 ถึงปีที่ 5 จะมีค่าต่างกัน โดยผลผลิตจะเริ่มสูงขึ้นตั้งแต่ปีที่ 2 และสูงสุดในปีที่ 3 หลังจากนั้นปริมาณผลผลิตจะลดลงเรื่อยๆ ในปีี่ 4, 5 โดยปีที่ 3 มีต้นทุนทั้งหมดเท่ากับ 26,219.08 บาทต่อไร่และมีกำไรสุทธิ 47,177.81 บาทต่อไร่

บทที่ 3

สภาพทั่วไปของพื้นที่และการปลูkmันฝรั่งพันธุ์โรงงานของเกษตรกรที่ทำการศึกษา

การศึกษาสภาพทั่วไปของพื้นที่และการปลูkmันฝรั่งพันธุ์โรงงานของเกษตรกรที่ทำการศึกษามีรายละเอียด ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของท้องที่ที่ทำการศึกษา
2. การปลูkmันฝรั่งพันธุ์โรงงานของเกษตรกรในท้องที่ทำการศึกษา
3. การปลูkmันฝรั่งพันธุ์โรงงานของเกษตรกรที่ทำการศึกษา

สภาพทั่วไปของท้องที่ที่ทำการศึกษา

ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอพร้าวเป็น 1 ใน 24 อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ มีชื่อเรียกตามภาษาพื้นเมืองว่าเมืองพร้าว ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองจังหวัดเชียงใหม่ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 95 กิโลเมตร

อำเภอพร้าวแบ่งการปกครองเป็น 11 ตำบล ได้แก่ ตำบลโหลงขอด ตำบลปั้ง ตำบลสันทราย ตำบลป่าต๋ม ตำบลป่าไผ่ ตำบลน้ำแพร่ ตำบลแม่แวน ตำบลบ้านโป่ง ตำบลเวียง และตำบลทุ่งหลวง มีพื้นที่ทั้งสิ้น 2,022 ตารางกิโลเมตรประมาณร้อยละ 40 เป็นพื้นที่ราบ ส่วนอีกร้อยละ 60 เป็นพื้นที่เทือกเขา มีพื้นที่ทำการเกษตร 123,411 ไร่ มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 51,822 คน แยกเป็นประชากรชาย 25,800 คน เป็นประชากรหญิง 26,022 คน อาชีพหลักคือ การเกษตรพืชไร่ และเลี้ยงสัตว์

ลักษณะภูมิอากาศ

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือน มีนาคมถึงเดือนมิถุนายน
 ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือน กรกฎาคมถึงเดือนตุลาคม
 ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือน พฤศจิกายนถึงกุมภาพันธ์

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่โดยส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาสลับ มีแอ่งที่ราบตรงกลาง

แหล่งน้ำธรรมชาติ

เนื่องจากในพื้นที่มีเทือกเขาเป็นข้อม ๆ ทำให้ในพื้นที่อำเภอพร้าวมีลำน้ำผ่านถึง 9 สาย ได้แก่

1. ลำน้ำแม่จัด
2. ลำน้ำแม่โก้น
3. ลำน้ำแม่แวน
4. ลำน้ำแม่สะรวม
5. ลำน้ำแม่ธาตุ
6. ลำน้ำแม่ขอด
7. ลำน้ำแม่สม
8. ลำน้ำแม่ลาด
9. ลำน้ำแม่พวก

ปริมาณน้ำฝน

ปริมาณน้ำฝนในเขตพื้นที่ อำเภอพร้าว ในปี พ.ศ. 2549 มีปริมาณฝนตกทั้งสิ้น 1,218 มม. จำนวนวันฝนตก 96 วัน ฝนตกชุกในช่วงเดือน กรกฎาคม ถึง เดือน ตุลาคม

การชลประทาน

ในพื้นที่อำเภอพร้าวมีย่านชลประทานขนาดเล็กได้แก่ อ่างเก็บน้ำแม่โก้น เพื่อใช้กักเก็บน้ำใช้ในช่วงหน้าแล้ง และมีระบบคลองส่งน้ำขนาดเล็ก ที่ลำเลียงน้ำเข้าสู่พื้นที่การเกษตร

การเกษตรกรรม

เนื่องจากอำเภอพร้าวมีย่านน้ำพาดผ่านหลายสายจึงมีความอุดมสมบูรณ์ทำให้เหมาะแก่การปลูกพืชหลายชนิดที่สำคัญได้แก่ ข้าว , ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ , ถั่วลิสง , มันฝรั่ง , ถั่วเหลือง ผักต่าง ๆ

การปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานของเกษตรกรในท้องที่ที่ทำการศึกษ

การปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานในอำเภอพร้าว

เริ่มมีการนำหัวพันธุ์มันฝรั่งพันธุ์เคนนิเบค ซึ่งเป็นหนึ่งในมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน เข้ามาปลูกในท้องที่อำเภอพร้าว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 โดยนายสงวน มั่นคง เกษตรกรในท้องที่ ตำบลโหลงขอด อำเภอพร้าวได้ติดต่อขอพันธุ์มาจากบริษัทฟู๊ด โปรเซสซิง จำกัด (ปัจจุบันควบรวมกิจการกับบริษัทเป๊ปซี่-โคลา ไทยเทรคดิง จำกัด) ซึ่งเป็นบริษัทในยุคแรก ๆ ของการส่งเสริมการปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพัน นายสงวน มั่นคง ได้ทดลองปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานควบคู่ไปกับการปลูกมันฝรั่งพันธุ์ สปนุต้า ซึ่งเป็นพันธุ์บริโภค ในการปลูกในปีแรกนั้นให้ผลสำเร็จด้วยดี ทำให้ในปีต่อ ๆ มา มีการแพร่ขยายการเพาะปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานสู่เกษตรกรรายอื่น ๆ จนทำให้อำเภอพร้าวเป็นอีกแหล่งสำคัญในการปลูกมันฝรั่งและที่สำคัญอำเภอพร้าวที่มีลักษณะภูมิประเทศล้อมรอบด้วยหุบเขา โดยมีที่ราบตรงกลางคล้ายแอ่งกระทะทำให้มีภูมิอากาศที่เหมาะสมต่อการปลูกมันฝรั่ง

การปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานในอำเภอพร้าวในปีเพาะปลูก 2549/50

ในปีเพาะปลูก พ.ศ. 2549/50 มีเกษตรกรที่แจ้งลงทะเบียนเพื่อขอหัวพันธุ์ จำนวนทั้งสิ้น 392 ราย รวมพื้นที่ทั้งสิ้น 1,794.5 ไร่ ขอใช้หัวพันธุ์จำนวนประมาณ 269.17 ตัน สามารถแยกจำนวนเกษตรกรและพื้นที่ตามบริษัทที่ส่งเสริม ดังนี้

บริษัท เป๊ปซี่-โคล่า (ไทย) เทรดดิ้ง จำกัด มีรายนามเกษตรกรผู้ขอหัวพันธุ์ 109 ราย พื้นที่แจ้งเพื่อปลูก 450 ไร่

บริษัท ยูนิแชนป์ จำกัด มีรายนามเกษตรกรผู้ขอหัวพันธุ์ 30 ไร่ พื้นที่แจ้งเพื่อปลูก 100 ไร่

บริษัท เบอร์ลี ยูคเกอร์ ฟู้ดส์ จำกัด มีรายนามเกษตรกรผู้ขอหัวพันธุ์ 253 ราย พื้นที่แจ้งเพื่อปลูก 1,244.5 ไร่ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนเกษตรกรและพื้นที่ปลูกแบบไม่มีสัญญาผูกพัน จำแนกตามบริษัทคู่สัญญา ของ
อำเภอพร้าว ปีเพาะปลูก 2549/50

บริษัทคู่สัญญา	จำนวนเกษตรกรที่ทำสัญญา (ราย)	พื้นที่แจ้งทำการปลูก(ไร่)
บริษัท เบอร์ลี ยูคเกอร์ ฟู้ด จำกัด	253	1,244.5
บริษัท ยูนิแชนป์	30	100
บริษัท เป๊ปซี่โคล่า (ไทย) เทรดดิ้ง จำกัด	109	450
รวม	392	1,794.5

ที่มา: ทะเบียนผู้ประสงค์ปลูกมันฝรั่ง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ (2549)

ส่วนจำนวนที่ปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานแบบไม่มีสัญญาผูกพัน ยังไม่มีการสำรวจว่ามีทั้งสิ้นกี่ราย แต่จากการสอบถามเจ้าหน้าที่เกษตรกรซึ่งรับผิดชอบเรื่องมันฝรั่งในพื้นที่อำเภอพร้าว คาดว่ามีผู้ปลูกมันฝรั่งแบบไม่มีสัญญาผูกพันประมาณร้อยละ 20 ของผู้ปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานทั้งหมดในพื้นที่

การปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน

สำหรับการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานทั้งในรูปแบบที่มีสัญญาผูกพัน และไม่มีสัญญาผูกพัน ส่วนใหญ่มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ทั้งในด้านการเตรียมหัวพันธุ์ การปลูก และการบำรุงดูแลรักษา แต่ยังมีข้อแตกต่างบางประการสามารถสรุปเป็นขั้นตอน ดังนี้

ด้านหัวพันธุ์

สำหรับเกษตรกรที่ทำการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานแบบมีสัญญาผูกพัน พอถึงช่วงเดือน พฤษภาคม ของแต่ละปีเกษตรกรจะรวมตัวกันเป็นกลุ่ม และคัดเลือกประธานกลุ่มซึ่งถือเป็นตัวแทนของกลุ่มเกษตรกรในการทำสัญญาข้อตกลงในการผลิตมันฝรั่งกับบริษัทคู่สัญญา เมื่อตัวแทนของกลุ่มเกษตรกรได้ตกลงทำสัญญากับบริษัทคู่สัญญาจะทำการส่งมอบหัวพันธุ์มันฝรั่งในวันที่ตกลงทำสัญญา ซึ่งในสัญญาจะระบุถึงราคาหัวพันธุ์มันฝรั่งต่อกิโลกรัม ปริมาณหัวพันธุ์มันฝรั่งที่ส่งมอบระบุจำนวนเงินทั้งหมดในการซื้อขายหัวพันธุ์มันฝรั่ง และสถานที่ในการรับและส่งมอบหัวพันธุ์มันฝรั่ง หลังจากนั้นตัวแทนของกลุ่มจะเป็นผู้แจกจ่ายหรือกระจายหัวพันธุ์มันฝรั่งให้กับเกษตรกรผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่ม ตามปริมาณที่เกษตรกรได้สั่งซื้อและตกลงทำสัญญาไว้กับตัวแทนกลุ่ม ซึ่งบริษัทได้กำหนดปริมาณของหัวพันธุ์มันฝรั่งที่ใช้ในการปลูกในอัตราหัวพันธุ์มันฝรั่ง 150 กิโลกรัมต่อพื้นที่ 1 ไร่ และเมื่อเกษตรกรได้รับหัวพันธุ์มันฝรั่งเรียบร้อยแล้วเกษตรกรจะต้องทำการปลูกหัวพันธุ์มันฝรั่งที่ได้รับภายในระยะเวลาที่บริษัทได้กำหนดไว้ โดยทั่วไปแล้วเกษตรกรจะเริ่มปลูกมันฝรั่งในช่วงปลายเดือน พฤศจิกายน ถึงต้นเดือน ธันวาคม ลักษณะการปลูกเกษตรกรจะทำการปลูกแบบผ่าหัวพันธุ์

สำหรับเกษตรกรที่ทำการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานแบบไม่มีสัญญาผูกพัน เกษตรกรจะจัดหาพันธุ์ โดยใช้หัวพันธุ์ที่เรียกว่า มันคอร์ ซึ่งเป็นหัวพันธุ์ที่เหลือจากการขายในฤดูกาลปลูกที่ผ่านมา เกษตรกรอาจใช้หัวพันธุ์ของตนเองที่ได้ฝากเก็บไว้กับห้องเย็น(เสียค่าใช้จ่าย 70 สต./ก./เดือน) หรืออาจหาหัวพันธุ์มันคอร์จากท้องตลาด โดยจะคัดเลือกหัวพันธุ์ที่มีลักษณะดี ไม่มีการถูกทำลายโดยโรค มีขนาดใหญ่ ไม่เน่าเสีย มีสีผิวสม่ำเสมอ นำมาปลูก จากการสำรวจอัตราการใช้หัวพันธุ์มันคอร์จะใช้ประมาณ 140 – 160 กก.ต่อการปลูกในพื้นที่ 1 ไร่ ลักษณะการปลูกเกษตรกรจะใช้หัวพันธุ์ทั้งหัวในการปลูกใน 1 หลุม และจะเริ่มปลูกก่อนการปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพัน คือ ในช่วงปลายกันยายนจนถึงต้นเดือนตุลาคม เพื่อคาดหวังให้ผลผลิตออกสู่ตลาดในช่วงปลายมกราคมถึงต้นกุมภาพันธ์ซึ่งเป็นช่วงที่ราคามันฝรั่งพันธุ์โรงงานขายได้ราคาดี

ขั้นตอนการปลูก

สำหรับขั้นตอนการปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาซื้อผูกพันจะมีขั้นตอนการปลูกเหมือนกับการปลูกมันฝรั่งแบบไม่มีสัญญาผูกพันคือ

2.1 การเตรียมดินและการขึ้นแปลง การเตรียมดินสำหรับการปลูกมันฝรั่งมีความสำคัญมาก เนื่องจากมันฝรั่งเป็นพืชประเภทหัว การเตรียมดินควรไถดินให้ลึกและควรรไดพลิกหน้าดินประมาณ 2 – 3 ครั้ง แล้วตากแดดทิ้งไว้ประมาณ 1 -2 สัปดาห์ หลังจากนั้นจึงขึ้นแปลงปลูกโดยยกร่องเป็นแปลง ๆ

2.2 การเตรียมหัวพันธุ์การปลูกแบบผ่าหัว เกษตรกรต้องมีการเตรียมหัวพันธุ์ที่จะใช้ปลูก โดยการผ่าหัวพันธุ์แล้วแช่ด้วยน้ำยาป้องกันเชื้อรา หลังจากนั้นนำชิ้นส่วนที่ผ่าไปชำโดยวางเรียงไว้ในที่ร่ม แล้วกลบด้วยขี้เถ้ากลบบาง ๆ รดน้ำพอชื้น จากนั้นทิ้งไว้ประมาณ 10-15 วันเพื่อให้หน่อแตกออกยาวประมาณ 1.5 – 2 เซนติเมตรก่อนนำไปปลูกได้

2.3 วิธีการปลูก ระยะปลูกที่เหมาะสมสำหรับการปลูกมันฝรั่ง คือระหว่างแถว 75 – 80 เซนติเมตร และระหว่างต้น 20 - 30 เซนติเมตร วิธีปลูกโดยการขุดหลุมตามแนวของแถว ความลึกของการปลูกควรอยู่ระหว่าง 10 – 12.5 เซนติเมตร จากนั้นปลูกโดยใส่ปุ๋ยรองก้น แล้วนำชิ้นหัวพันธุ์วางลงแล้วกลบดิน ไม่ควรกลบดินหนาเกินไปเพราะจะทำให้ต้นงอกออกมาช้า และให้น้ำพอสมควรหลังจากปลูกเสร็จ

การดูแลรักษา

ประกอบด้วยการพูนโคน การให้น้ำและการพ่นยา การพูนโคนเกษตรกรควรทำ 2 ครั้งต่อหนึ่งฤดูกาลเพาะปลูก คือครั้งแรกเมื่อต้นมันฝรั่งมีอายุ 15 – 20 วัน ลำต้นสูงประมาณ 15 – 20 เซนติเมตร ควรทำการดายหญ้าและใส่ปุ๋ยตามระหว่างต้นและระหว่างแถว จากนั้นพูนกลบโคนโดยพูนดินระหว่างแถวยกขึ้นมาเป็นร่องกลบโคนต้น และภายหลังจากการพูนโคนต้นครั้งแรกประมาณ 15 วัน จึงทำการพูนโคนครั้งที่สองโดยทำแบบเดียวกันกับครั้งแรก สำหรับการให้น้ำ ในช่วงของการดูแลรักษาเกษตรกรควรให้น้ำกับต้นมันฝรั่งจนถึงก่อนการเก็บเกี่ยวผลผลิต ทั้งนี้เพื่อรักษาความชื้นในดินให้มียู้อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นต่อการเจริญเติบโตของต้นมันฝรั่งมาก การให้น้ำกับต้นมันฝรั่ง ควรให้ในเวลาที่เหมาะสม ไม่ควรปล่อยให้ดินแห้งจนต้นมันฝรั่งแสดงอาการขาดน้ำ คือใบมันฝรั่งร่วงแล้วจึงให้น้ำ การให้น้ำควรให้พอสมควรอย่าให้น้ำจนดินเปียกแฉะ เพราะจะทำให้มันฝรั่งเน่าได้ นอกจากนั้นยังทำให้ผิวของหัวมันฝรั่งไม่สวยเนื่องจากเกิดเป็นรูเล็ก ๆ ทั่วบริเวณผิวของหัวมันฝรั่ง ในส่วนของการพ่นยา ในช่วงของการดูแลรักษาเกษตรกรควรทำการพ่นยาภายหลังการให้น้ำ ทั้งนี้เพื่อป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูที่จะมาทำความ

เสียหายให้กับต้นมันฝรั่ง สำหรับปริมาณและจำนวนครั้งในการพ่นยานั้นขึ้นอยู่กับว่าในช่วงเวลานั้นมีการระบาดของแมลงและโรครุนแรงมากน้อยเพียงใด

การเก็บเกี่ยวและคัดขนาด

เมื่อเกษตรกรทำการปลูกจนถึงระยะเก็บเกี่ยว เมื่อเกษตรกรจะทำการเก็บเกี่ยวเกษตรกรจะต้องแจ้งไปยังบริษัทถึงวันที่จะทำการเก็บเกี่ยว เนื่องจากในการทำสัญญาข้อตกลงได้มีข้อกำหนดไว้ว่าเกษตรกรจะต้องทำการปลูกจนถึงระยะเวลาเก็บเกี่ยวอย่างน้อย 90 วัน บริษัทจะกำหนดจุดรับซื้อและวันที่จะรับซื้อแล้วแจ้งแก่เกษตรกรในพื้นที่ เกษตรกรจะเก็บเกี่ยวผลผลิตและคัดเลือกขนาดเบื้องต้นขนส่งไป ณ จุดที่บริษัทกำหนด(เกษตรกรเป็นผู้นำผลผลิตมาเองหรือส่งผ่านหัวหน้ากลุ่ม) ซึ่งบริษัทจะส่งเจ้าหน้าที่มาสุ่มตรวจสอบคุณภาพผลผลิตที่จะนำมาขาย เนื่องจากได้มีการทำสัญญาตกลงไว้แล้วว่าบริษัทจะรับซื้อผลผลิตมันฝรั่งที่มีขนาดน้ำหนักมากกว่า 50 กรัมหรือเส้นผ่าศูนย์กลางไม่ต่ำกว่า 4.5 เซนติเมตร ไม่มีตำหนิ(อาการไส้เดือนฝอย บาดแผลจากการเก็บเกี่ยว ผิวด้านนอกมีสีเขียว รอยจ้ำรุนแรง รูปทรงหัวผิดปกติ มีการเน่าเสีย) และหัวมันฝรั่งที่เก็บเกี่ยวไม่ครบอายุตามที่บริษัทกำหนด สำหรับมันฝรั่งที่มีขนาดน้ำหนักน้อยกว่า 50 กรัมหรือเส้นผ่าศูนย์กลางต่ำกว่า 4.5 เซนติเมตรบริษัทจะไม่รับซื้อแต่เกษตรกรสามารถเลือกขายมันตกเกณฑ์ให้แก่ ตัวแทนกลุ่มได้ในราคาที่ต่ำลง

การขนส่ง

ในการขนส่งผลผลิตมันฝรั่งจากสถานที่ปลูกของเกษตรกรไปยังจุดชั่งน้ำหนักและรับซื้อของบริษัท เกษตรกรจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นทั้งหมด เนื่องจากได้มีการระบุไว้ในสัญญาข้อตกลงว่าเกษตรกรจะต้องจัดหาขนส่งผลผลิตมันฝรั่งมายังจุดรับซื้อเอง

การรับซื้อและการชำระเงิน

สำหรับผู้ปลูกแบบมีสัญญาผูกพัน การรับซื้อผลผลิตมันฝรั่งของบริษัทเมื่อบริษัททำการตรวจสอบผลผลิตมันฝรั่งที่เกษตรกรขนส่งมายังจุดรับซื้อ ซึ่งมักจะเป็นจุดบริเวณบ้านของตัวแทนกลุ่มหรือจุดที่สะดวกแก่ทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งตรวจสอบโดยการสุ่มตัวอย่างผลผลิตมันฝรั่ง เมื่อผ่านการตรวจสอบแล้วจะทำการชั่งน้ำหนัก ในการชั่งน้ำหนักบริษัทจะยึดถือเอาเฉพาะน้ำหนักที่ชั่งได้ ณ

จากรับซื้อเท่านั้นในการคำนวณรายได้จากการปลูกมันฝรั่งให้กับเกษตรกร หลังจากได้รายได้จากการปลูกมันฝรั่งของเกษตรกรแล้ว ตัวแทนจะทำการหักต้นทุนส่วนที่เกษตรกรนำเอาไปจ่ายการผลิตต่างๆ ไปใช้ก่อนหน้านี้นี้คือ ค่าหัวพันธุ์ ค่าปุ๋ย ค่าสารเคมีในการกำจัดแมลง กำจัดโรคพืช กำจัดวัชพืช และค่าฮอร์โมน ซึ่งเป็นส่วนที่ตัวแทนกลุ่มเอื้อประโยชน์ให้แก่เกษตรกรสามารถนำเอาไปจ่ายการผลิตต่าง ๆ เหล่านี้จากบริษัทไปใช้ในการผลิตมันฝรั่งก่อน โดยเกษตรกรไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่อตัวแทนกลุ่มจะทำการหักต้นทุนเรียบร้อยแล้วบริษัทจะแจ้งรายได้สุทธิที่เกษตรกรได้รับจากการผลิตมันฝรั่งแบบมีสัญญาข้อตกลงให้แก่บริษัท ในส่วนของการชำระเงินของบริษัท บริษัทจะชำระเงินค่าผลผลิตมันฝรั่งให้แก่เกษตรกรภายใน 15 วัน หลังจากที่ได้รับผลผลิตมันฝรั่งจากเกษตรกร โดยบริษัทจะไม่ชำระเงินให้กับเกษตรกรเป็นเงินสดแต่จะชำระเงินให้กับเกษตรกรโดยผ่านระบบธนาคารเท่านั้น

สำหรับการปลูกแบบไม่มีสัญญาผูกพัน เนื่องจากในช่วงปลายเดือน มกราคม ถึงต้นเดือน กุมภาพันธ์ ปริมาณมันฝรั่งที่บริษัทเก็บไว้ในห้องเย็นเพื่อป้อนสู่การผลิต อาจมีไม่พอเพียง บริษัทก็จะหาผลผลิตจากตลาดจร (Spot market) โดยบริษัทจะมีคำสั่งซื้อ(ทั้งด้านปริมาณคุณภาพ และราคารับซื้อ)บอกผ่านไปสู่ตัวแทนในท้องที่ต่างๆ ให้ช่วยหาสินค้าให้ พร้อมทั้งเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายต่างๆ ในจัดซื้อ ตัวแทนในท้องที่ที่สำรวจในพื้นที่ที่รับผิดชอบพร้อมทั้งประกาศแจ้งราคารับซื้อ แก่เกษตรกรในพื้นที่ เกษตรกรรายใดที่มีผลผลิตก็จะขนผลผลิตมาขายให้ ณ จุดรับซื้อ โดยการคัดเลือกคุณภาพและขนาดจะเป็นหน้าที่ของตัวแทนในท้องที่ที่จะสุ่มตรวจสอบและจดบันทึกการรับซื้อไว้ ส่วนการชำระเงินตัวแทนจะชำระเงินเป็นเงินสดให้กับเกษตรกรภายหลังการขายแล้ว 15 วัน เมื่อตัวแทนกลุ่ม หาสินค้าได้ครบตามที่บริษัทกำหนดก็จะขนส่งไปยังจุดรับซื้อของบริษัท ซึ่งจะมีการสุ่มตรวจสอบคุณภาพและขนาดอีกครั้ง กรณีสินค้าไม่ได้ขนาดและคุณภาพตามที่ต้องการ ตัวแทนกลุ่มจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในมูลค่าสินค้าที่ไม่ได้ขนาดตามเกรดที่ตกลง

การปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานของเกษตรกรที่ทำการศึกษา

แบบแผนการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานในปีเพาะปลูก 2549/50

แบบแผนการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างในเขตอำเภอฟัวแบบมีสัญญาผูกพันจำนวน 33 รายและแบบไม่มีสัญญาผูกพันจำนวน 33 ราย มีรายละเอียดดังนี้

1. พื้นที่ปลูกและจำนวนเกษตรกรที่ปลูก ในเขตพื้นที่อำเภอพร้าว เกษตรกรทั้งในรูปแบบมีสัญญาและไม่มีสัญญา มีการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานกระจายอยู่ทั่วไปทั่วท้องที่ทั้ง 11 ตำบล โดยแหล่งปลูกที่สำคัญ คือตำบล โหลงขอด สันทราย แม่ป๋อง แม่แวน และป่าไผ่ ในส่วนตำบลที่เหลือ มีการปลูกอยู่บ้าง แต่เป็นในลักษณะกระจัดกระจายไม่กระจุกตัวหนาแน่น จากการสำรวจ เกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพัน มีเนื้อที่ปลูกเฉลี่ย 4.04 ไร่ต่อราย ในขณะที่เกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่งแบบไม่มีสัญญาผูกพัน มีเนื้อที่ปลูกเฉลี่ย 3.50 ไร่ต่อราย ดังตารางที่ 4

2. เพศ อายุ และประสบการณ์ จากการสำรวจเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ปลูกเป็นเพศ ชาย และมีประสบการณ์ปลูกมันฝรั่งมาแล้วทั้งสิ้น โดยเกษตรกรแบบมีสัญญาผูกพันเป็นเพศชายร้อยละ 78.78 เพศหญิงร้อยละ 21.22 อายุเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 41-50 ปี รองลงมาคือ 31-40 ปี มีประสบการณ์ปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานมาแล้ว ส่วนใหญ่คือ 6- 10 ปีมีร้อยละ 69.70 รองลงมาคือ ช่วง 11- 15 ปี ร้อยละ 21.21 ส่วนเกษตรกรแบบไม่มีสัญญาผูกพันเป็นเพศชายร้อยละ 84.84 เพศหญิงร้อยละ 15.16 อายุเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 41-50 ปี รองลงมาคือ 31-40 ปี มีประสบการณ์ปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานมาแล้ว ส่วนใหญ่คือ 6- 10 ปีมีร้อยละ 60.61 รองลงมาคือน้อยกว่า 6 ปี ร้อยละ 27.27 ดังตารางที่ 5

3. การใช้หัวพันธุ์มันฝรั่ง เกษตรกรแบบมีสัญญาผูกพันใช้หัวมันฝรั่งพันธุ์แอตแลนติกที่ได้รับจากสัญญาทั้ง 33 รายโดยมีอัตราใช้หัวพันธุ์เฉลี่ย จำนวน 111.9 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาตามสัญญา 30 บาทต่อกิโลกรัม สำหรับเกษตรกรแบบไม่มีสัญญาผูกพันใช้หัวมันพันธุ์แอตแลนติก ซึ่งเป็นหัวพันธุ์ที่เหลือจากการขายในฤดูกาลปลูกที่แล้ว จากการหาซื้อจากท้องตลาด ในราคา 8-9 บาทต่อกิโลกรัม คิดเป็นราคาเฉลี่ย 8.32 บาทต่อกิโลกรัม มีอัตรการใช้หัวพันธุ์เฉลี่ย 150.52 กิโลกรัมต่อไร่ ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 4 พื้นที่ปลูกเฉลี่ยและจำนวนเกษตรกรที่สำรวจ จำแนกตามครัวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมี
สัญญาและไม่มีสัญญาผูกพัน แยกตามรายตำบลของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปี
เพาะปลูก 2549/50

ตำบล		แบบมีสัญญาผูกพัน		แบบไม่มีสัญญาผูกพัน	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนครัวเรือน(ราย)		33	100	33	100
พื้นที่รวมทั้งหมด(ไร่)		133.5	100	115.5	100
พื้นที่เฉลี่ย (ไร่)		4.04		3.50	
โหลงขอด	จำนวน (ราย)	5		8	
	พื้นที่ปลูกเฉลี่ย(ไร่)	3.3		3.56	
ป่าต๋ม	จำนวน (ราย)	3		2	
	พื้นที่ปลูกเฉลี่ย(ไร่)	4.83		3.5	
ป่าไหล่	จำนวน (ราย)	3		2	
	พื้นที่ปลูกเฉลี่ย(ไร่)	7.0		3.0	
น้ำแพร่	จำนวน (ราย)	3		1	
	พื้นที่ปลูกเฉลี่ย(ไร่)	4.33		3.0	
แม่แวน	จำนวน (ราย)	3		4	
	พื้นที่ปลูกเฉลี่ย(ไร่)	3.0		3.5	
แม่ปิ้ง	จำนวน (ราย)	5		7	
	พื้นที่ปลูกเฉลี่ย(ไร่)	3.30		3.64	
สันทราย	จำนวน (ราย)	5		4	
	พื้นที่ปลูกเฉลี่ย(ไร่)	3.70		4.12	
เขื่อนผาก	จำนวน (ราย)	2		1	
	พื้นที่ปลูกเฉลี่ย(ไร่)	4.5		2.5	
บ้านโป่ง	จำนวน (ราย)	2		2	
	พื้นที่ปลูกเฉลี่ย(ไร่)	4.0		2.5	
เวียง	จำนวน (ราย)	1		1	
	พื้นที่ปลูกเฉลี่ย(ไร่)	3.5		3.5	
ทุ่งหลวง	จำนวน (ราย)	1		1	
	พื้นที่ปลูกเฉลี่ย(ไร่)	4		3.5	

ตารางที่ 5 อายุ เพศและประสบการณ์ของเกษตรกรตัวอย่างที่ทำการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานใน
อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

รายการ	แบบมีสัญญาผูกพัน		แบบไม่มีสัญญาผูกพัน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง	33	100	33	100
เพศ				
ชาย	26	78.78	28	84.84
หญิง	7	21.22	5	15.16
อายุเกษตรกร (เฉลี่ย : ปี)				
น้อยกว่า 30 ปี	4	12.12	3	9.09
31 — 40 ปี	8	24.24	13	39.39
41 — 50 ปี	16	48.48	14	42.42
51 — 60 ปี	5	15.15	3	9.09
มากกว่า 60 ปี	-	0	-	0
ประสบการณ์ (เฉลี่ย : ปี)				
น้อยกว่า 6 ปี	3	9.09	9	27.27
6 — 10 ปี	23	69.70	20	60.61
11 — 15 ปี	7	21.21	4	2.12
16 — 20 ปี	0	0	0	0

ที่มา: จากการสำรวจ (2550)

ตารางที่ 6 การใช้หัวพันธุ์มันฝรั่งจำแนกตามครัวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งทั้งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

รายการ	แบบมีสัญญาผูกพัน		แบบไม่มีสัญญาผูกพัน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนครัวเรือน พันธุ์มันฝรั่ง	33	100	33	100
แอตแลนติก	33	100	33	100
เฉลี่ย จำนวนหัวพันธุ์ (กก./ไร่)	111.90		150.52	
ราคาเฉลี่ย (บาท/กก.)	30		8.32	
มูลค่าเฉลี่ย (บาท/ไร่)	3,357.30		1,252.32	

ที่มา: จากการสำรวจ (2550)

4. ช่วงเวลาปลูก และช่วงเวลาเก็บเกี่ยว เกษตรกรแบบไม่มีสัญญาผูกพัน จะปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานในช่วงปลายเดือน กันยายน จนถึงต้นตุลาคม ก่อนหน้าเกษตรกรแบบมีสัญญาผูกพันจะเริ่มปลูก เพื่อมุ่งหวัง จะขายผลผลิตให้ได้ราคา ในช่วงที่โรงงานแปรรูปมันฝรั่งเริ่มขาดแคลนวัตถุดิบในการผลิตเพราะปริมาณมันฝรั่งที่โรงงานเก็บไว้ในห้องเย็นเริ่มลดลงอาจไม่พอเพียงพอต่อการแปรรูป (ประมาณช่วง ปลายเดือนธันวาคม ถึงกลางเดือนมกราคม) โดยเกษตรกรแบบไม่มีสัญญาผูกพันจะเริ่มปลูกในช่วงวันที่ 24-30 กันยายน ร้อยละ 33.33 ช่วง วันที่ 1- 7 ตุลาคม ร้อยละ 57.57 ช่วงวันที่ 8-14 ตุลาคม ร้อยละ 24.25 และเก็บเกี่ยวในช่วงวันที่ 24-30 ธันวาคม ร้อยละ 48.48 ช่วง วันที่ 31ธันวาคม- 6 มกราคม ร้อยละ 39.40 ช่วงวันที่ 7-12 มกราคม ร้อยละ 12.12

ส่วนเกษตรกรแบบมีสัญญาผูกพันต้องรอการแจกจ่ายหัวพันธุ์จากทางบริษัทผู้สัญญา โดยบริษัทผู้สัญญาจะแจกจ่ายหัวพันธุ์ในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงต้นเดือนธันวาคม ทำให้เกษตรกรแบบมีสัญญาผูกพันเริ่มปลูกในช่วงวันที่ 19-25 พฤศจิกายน ร้อยละ 21.21 ช่วงวันที่ 26 พฤศจิกายน- 2 ธันวาคม ร้อยละ 54.54 ช่วงวันที่ 3-9 ธันวาคม ร้อยละ 24.25 และเก็บเกี่ยวในช่วงวันที่ 11-17 กุมภาพันธ์ ร้อยละ 21.21 ช่วง วันที่ 18- 24 กุมภาพันธ์ ร้อยละ 63.64 ช่วงวันที่ 25 กุมภาพันธ์- มีนาคม ร้อยละ 15.15

ตารางที่ 7 ช่วงเวลาการปลูก ช่วงเวลาเก็บเกี่ยวจำแนกตามครัวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญา
ผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพัน ปีเพาะปลูก 2549/50

รายการ	แบบมีสัญญาผูกพัน		แบบไม่มีสัญญาผูกพัน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนครัวเรือน	33	100	33	100
ช่วงเวลาปลูก				
24 – 30 ก.ย. 2549			11	33.33
1 – 7 ต.ค. 2549			19	57.57
8 – 14 ต.ค. 2549			3	9.10
19 -25 พ.ย. 2549	7	21.21		
26 พ.ย. -2 ธ.ค. 2549	18	54.54		
3 – 9 ธค 2549	8	24.25		
ช่วงเวลาเก็บเกี่ยว				
24 – 30 ธ.ค. 2549			16	48.48
31 ธ.ค. - 6 ม.ค. 2550			13	39.40
7 – 12 ม.ค. 2550			4	12.12
11 – 17 ก.พ. 2549	7	21.21		
18 – 24 ก.พ. 2550	21	63.64		
25ก.พ. – 3 มี.ค. 2550	5	15.15		

ที่มา: จากการสำรวจ (2550)

5. การเตรียมดิน ส่วนใหญ่เกษตรกรทั้งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันจ้างรถไถมาไถพลิกหน้าดินด้วยอัตราค่าจ้าง 800 บาทต่อไร่ สำหรับในขั้นตอนยกแปลง เกษตรกรจะทำการยกแปลงด้วยรถไถเดินตามซึ่งมีอยู่ในครัวเรือน

6. การใช้แรงงาน เกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพันมีการใช้วันงานเฉลี่ยต่อไร่ 15.94 วันงานต่อไร่ แยกเป็นแรงงานครัวเรือน 12.83 วันงาน และแรงงานจ้าง 4.02 วันงาน กิจกรรมที่ใช้แรงงานมากที่สุดคือการเก็บเกี่ยว เนื่องจากเป็นการใช้แรงงานคนเป็นจำนวนมากเพื่อให้เก็บเกี่ยว

พื้นที่ที่กำหนด โดยมีการใช้วันงานเฉลี่ยต่อไร่ 5.00 วันงานต่อไร่ ส่วนเกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพันมีการใช้แรงงานเฉลี่ยต่อไร่ 17.22 วันงาน แยกเป็นแรงงานครัวเรือน 13.96 วันงาน และแรงงานจ้าง 3.26 วันงาน กิจกรรมที่ใช้แรงงานมากที่สุดคือการให้น้ำ เนื่องจากการใช้แรงงานคนเป็นหลัก โดยมีการใช้แรงงานเฉลี่ยต่อไร่ 5.17 วันงานต่อไร่ ดังตารางที่ 8

แต่เมื่อแยกเป็นจำนวนแรงงานที่ใช้ตามกิจกรรมพบว่าเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพันมีการใช้แรงงานเฉลี่ยต่อไร่ 4.89 คนงานต่อไร่ แยกเป็นแรงงานครัวเรือน 3.85 คน และแรงงานจ้าง 1.04 คน กิจกรรมที่ใช้แรงงานมากที่สุดคือการเก็บเกี่ยว เนื่องจากการใช้แรงงานคนเก็บเกี่ยว โดยมีการใช้คนงานเฉลี่ยต่อไร่ 1.68 คนต่อไร่แยกเป็นแรงงานครัวเรือน 0.95 คน และแรงงานจ้าง 0.73 คน เกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพันมีการใช้แรงงานเฉลี่ยต่อไร่ 5.46 คนต่อไร่ แยกเป็นแรงงานครัวเรือน 4.32 คน และแรงงานจ้าง 1.14 คน กิจกรรมที่ใช้จำนวนแรงงานมากที่สุดคือการเก็บเกี่ยว เนื่องจากการใช้แรงงานคนเก็บเกี่ยว โดยมีการใช้คนงานเฉลี่ยต่อไร่ 1.77 คนต่อไร่แยกเป็นแรงงานครัวเรือน 0.99 คน และแรงงานจ้าง 0.78 คน ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 8 การใช้แรงงานในครัวเรือนและแรงงานจ้างเฉลี่ยต่อไร่ ในการปลูกมันฝรั่งจำแนกตามครัวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2549/50

(หน่วย : วันงาน)

รายการ	แบบมีสัญญาผูกพัน			แบบไม่มีสัญญาผูกพัน		
	ครัวเรือน	จ้าง	รวม	ครัวเรือน	จ้าง	รวม
ขั้นเตรียมดิน ขึ้นแปลง	1.16	0.31	1.47	0.92	0.23	1.15
ขั้นเตรียมหัวพันธุ์	0.82	0	0.82	0.93	0	0.93
ขั้นตอนปลูก	0.90	0.17	1.07	1.16	0.22	1.38
ขั้นดูแลรักษา						
พูนโคนใส่ปุ๋ย	1.79	0.9	1.88	2.08	0.10	2.18
ให้น้ำ	4.47	0	4.47	5.17	0	5.17
พ่นยา	0.93	0.40	1.23	1.01	0.49	1.50
เก็บเกี่ยว	2.76	2.24	5.00	2.69	2.22	4.91
รวม	12.83	4.02	15.94	13.96	3.26	17.22

ที่มา: จากการสำรวจ (2550)

ตารางที่ 9 การใช้แรงงานในครัวเรือนและแรงงานจ้างเฉลี่ยต่อไร่ในการปลูกมันฝรั่ง จำแนกตาม
ครัวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว
จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2549/50

(หน่วย : คน)

รายการ	แบบมีสัญญาผูกพัน			แบบไม่มีสัญญาผูกพัน		
	ครัวเรือน	จ้าง	รวม	ครัวเรือน	จ้าง	รวม
ขั้นเตรียมดิน ขึ้นแปลง	0.54	0.13	0.67	0.62	0.15	0.77
ขั้นเตรียมหัวพันธุ์	0.52	0	0.52	0.59	0	0.59
ขั้นตอนปลูก	0.54	0.07	0.61	0.62	0.08	0.70
ขั้นดูแลรักษา						
พูนโคนใส่ปุ๋ย	0.45	0.01	0.55	0.62	0.02	0.64
ให้น้ำ	0.51	0	0.51	0.59	0	0.59
พ่นยา	0.25	0.10	0.51	0.59	0	0.59
เก็บเกี่ยว	0.95	0.73	1.68	0.99	0.78	1.77
รวม	3.85	1.04	4.89	4.32	1.14	5.46

ที่มา: จากการสำรวจ (2550)

7. การใช้ปุ๋ยเคมี เกษตรกรตัวอย่างทั้งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันทุกรายมีการใช้ปุ๋ยเคมี โดยมีการใส่ปุ๋ยเคมี 3 ครั้งคือใส่พร้อมกับการปลูกหัวพันธุ์ ใส่พร้อมกับการพูนโคนครั้งแรกประมาณ 15 -20 วันหลังปลูกหัวพันธุ์ และสุดท้ายใส่พร้อมกับการพูนโคนครั้งสุดท้ายประมาณ 30 -40 วันหลังปลูกหัวพันธุ์ ปุ๋ยเคมีที่เกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพันใช้กันมากที่สุด คือ สูตร 14-14-21 ร้อยละ 57.58 รองลงมาสูตร 13-13-21 ร้อยละ 30.30 และ 15-15-15 ร้อยละ 12.12 และ มีปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมี อัตราเฉลี่ยต่อไร่ 130.34 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนเกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพัน ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 14-14-21 ร้อยละ 69.70 รองลงมาสูตร 13-13-21 ร้อยละ 24.24 และ 15-15-15 ร้อยละ 6.06 และ มีปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมี อัตราเฉลี่ยต่อไร่ 129.12 กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพันใช้ปุ๋ยเคมีรวมมากกว่า เกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพันเฉลี่ย เพียง 1.22 กิโลกรัมต่อไร่ เมื่อคิดมูลค่าเฉลี่ยแล้ว เกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพันซื้อปุ๋ยเคมีมูลค่ามากกว่า เกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพัน คิดเป็นมูลค่าเฉลี่ย 147.27 บาทต่อไร่ ทั้งนี้เนื่องจาก เกษตรกรแบบมีสัญญาผูกพันส่วนใหญ่ซื้อปุ๋ยเคมีผ่านระบบตัวแทนกลุ่ม จึงทำให้มีราคาแพงกว่าเกษตรกรแบบไม่มีสัญญาผูกพัน ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 การใช้ปุ๋ยเคมีจำแนกตามครัวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งทั้งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2549/50

รายการ	แบบมีสัญญาผูกพัน		แบบไม่มีสัญญาผูกพัน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนครัวเรือน	33	100	33	100
1. ใส่ปุ๋ยพร้อมกับปลูกหัวพันธุ์				
สูตร 14-14-21	19	57.58	23	69.70
สูตร 13-13-21	10	30.30	8	24.24
สูตร 15-15-15	4	12.12	2	60.6
2. ใส่ปุ๋ยพร้อมกับพูนโคน				
สูตร 14-14-21	19	57.58	23	69.70
สูตร 13-13-21	10	30.30	8	24.24
สูตร 15-15-15	4	12.12	2	60.6
3. ใส่ปุ๋ยรวม				
เฉลี่ย (กิโลกรัมต่อไร่)	130.34		129.12	
มูลค่าเฉลี่ย (บาทต่อไร่)	3,821.77		3,674.50	

ที่มา: จากการสำรวจ (2550)

8. การใช้สารเคมีในการปลูกมันฝรั่ง เกษตรกรทั้งในแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันทุกรายมีการใช้สารเคมีในการปลูก ปริมาณการใช้ขึ้นอยู่กับอัตราส่วน เช่น น้ำยาแช่หัวพันธุ์ เพื่อป้องกันโรครา สามารถใช้แช่หัวพันธุ์ได้ในอัตรา 140 – 160 กิโลกรัมต่อน้ำยา 1 ลิตร ส่วนฮอร์โมน จะใช้เพื่อมุงหัวพันธุ์เร่งสะสมธาตุอาหารและติดตัวหัวได้เร็วมี ขนาดใหญ่ ส่วนการใช้สาร กำจัดศัตรูพืช สารกำจัดโรคพืช สารกำจัดวัชพืช ปริมาณใช้ขึ้นอยู่กับ ความรุนแรงและการระบาดที่เกิดขึ้นในแปลงปลูกมันฝรั่ง เมื่อพิจารณาตามตารางที่ 11 เกษตรกรแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันมีต้นทุนในการกำจัดโรคพืชมากที่สุด คือ 345.66 บาทต่อไร่และ 305.96 บาทต่อไร่ตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามกิจกรรม พบว่ากิจกรรมทั้งกำจัดศัตรูพืชและกำจัดโรคพืชของเกษตรกรแบบมีสัญญาผูกพัน มีมูลค่าเฉลี่ยต่อไร่สูงกว่าเกษตรกรที่ไม่มีสัญญาผูกพัน ทั้งนี้ เนื่องจาก ราคาของสารเคมีที่ส่วนใหญ่เกษตรกรแบบมีสัญญาผูกพันจะซื้อแบบเงินเชื่อผ่านระบบตัวแทนกลุ่ม และอาจมีสาเหตุมาจากการปลูกมันฝรั่งในช่วงเวลาเดียวกันเป็นจำนวนมาก(มันฝรั่งพันธุ์โรงงานและมันฝรั่งพันธุ์บริโภคมีช่วงเวลาปลูกและเก็บเกี่ยวใกล้เคียงกัน) ทำให้มีโรคแมลง

และโรคพืชระบาดรุนแรงกว่า สำหรับกิจกรรมการกำจัดวัชพืชมูลค่าเฉลี่ยต่อไร่ ของเกษตรกรแบบไม่มีสัญญาผูกพันมีมากกว่า ถึงแม้มีราคาเฉลี่ยต่อลิตรของสารเคมีถูกกว่า ทั้งนี้เนื่องจาก การปลูกมันฝรั่งแบบไม่มีสัญญาผูกพันจาปลูกในช่วงท้ายๆฤดูฝนหรือต้นๆฤดูแล้งอาจมีผลกระทบจากการระบาดของวัชพืชมากกว่าเกษตรกรแบบมีสัญญาผูกพันซึ่งปลูกมันฝรั่งในช่วงกลางของฤดูแล้ง ส่วนการใช้น้ำยาฆ่าเห็บหมีและสอร์โอมิน เกษตรกรแบบไม่มีสัญญาผูกพันมีมูลค่าการใช้เฉลี่ยสูงกว่า อาจเนื่องมาจากการใช้ปริมาณหัวพันธุ์เพื่อปลูกต่อไร่สูงกว่าเกษตรกรแบบมีสัญญาผูกพัน

9. การได้รับความช่วยเหลือจากคู่สัญญา สำหรับเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพันส่วนใหญ่ได้รับการช่วยเหลือจากคู่สัญญาโดยผ่านระบบตัวแทนกลุ่ม ซึ่งตัวแทนกลุ่มในฐานะตัวแทนบริษัทคู่สัญญาจะให้การสนับสนุนทั้งในส่วน หัวพันธุ์ ยากำจัดศัตรูพืช ยากำจัดโรคพืช ปุ๋ย ตลอดจนจนถึงเทคนิคการปลูก เกษตรกรตัวอย่างสามารถนำวัสดุการผลิตไปใช้ในการเพาะปลูกก่อนโดยตัวแทนกลุ่มจะจดบันทึกค่าใช้จ่ายต่างๆ บวกด้วยค่าเสียโอกาสของเงินทุนที่ตัวแทนกลุ่มต้องลงทุนในตัววัสดุปัจจัยการผลิต เมื่อถึงฤดูการเก็บเกี่ยวเมื่อเกษตรกรนำผลผลิตมาขาย ณ จุดรับซื้อ ตัวแทนกลุ่มจะทำการหักต้นทุนส่วนที่เกษตรกรนำเอาปัจจัยการผลิตต่างๆ ไปใช้ก่อนหน้านี้ เมื่อตัวแทนกลุ่มจะทำการหักต้นทุนเรียบร้อยแล้วบริษัทจะแจ้งรายได้สุทธิที่เกษตรกรได้รับจากการผลิต แต่มีเกษตรกรบางรายที่จัดซื้อวัสดุการผลิตใช้เอง เนื่องจากเหตุผลคือต้องการลดต้นทุนการผลิต สำหรับกิจกรรมการส่งเสริมเทคนิคการปลูก ส่วนใหญ่เกษตรกรเกษตรกรตัวอย่างใช้จากประสบการณ์การปลูกที่ผ่านมา หรือปรึกษาจากตัวแทนกลุ่มที่ตนสังกัด จะมีบ้างที่อาศัยจากเจ้าหน้าที่ที่ทางบริษัทคู่สัญญาที่ส่งเข้ามาในพื้นที่เพื่อให้ความรู้แก่เกษตรกร สำหรับเกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพัน เนื่องจากไม่มีตัวแทนที่จะคอยช่วยเหลือด้านสินเชื่อในส่วนวัสดุการผลิต เกษตรกรตัวอย่างจะใช้เงินทุนของตัวเองในการลงทุนปลูก สำหรับการจัดหาหัวพันธุ์ เกษตรกรตัวอย่างส่วนใหญ่จะจัดซื้อหัวพันธุ์จากท้องตลาดร้อยละ 75.75 มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 24.25 ใช้หัวพันธุ์จากฤดูกาลปลูกที่ผ่านมาซึ่งได้ฝาก ห้างเย็นเก็บรักษาไว้ โดยมีต้นทุนการเก็บรักษา 70 ถึง 80 สตางค์ต่อน้ำหนักหัวพันธุ์มันฝรั่ง 1 กิโลกรัมต่อ 1 เดือนการฝากเก็บรักษา ส่วนด้านเทคนิคการปลูกเกษตรกรตัวอย่างทุกรายใช้เทคนิคการปลูกจากประสบการณ์ที่ผ่านมา ดังตารางที่ 12

ตารางที่ 11 การใช้สารเคมีจำแนกตามครวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งทั้งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2549/50

รายการ	แบบมีสัญญาผูกพัน		แบบไม่มีสัญญาผูกพัน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนครวเรือน	33	100	33	100
1. ใช้น้ำยาฆ่าหวัพันธ์				
ราคาเฉลี่ย (บาท/ลิตร)	103.24		105	
มูลค่าเฉลี่ย (บาท/ไร่)	39.44		54.55	
2. ใช้สารกำจัดศัตรูพืช	33	100	33	100
ราคาเฉลี่ย (บาท/ลิตร)	208.24		184.47	
มูลค่าเฉลี่ย (บาท/ไร่)	390.74		326.22	
3. ใช้สารกำจัดโรคพืช	33	100	33	100
ราคาเฉลี่ย (บาท/ลิตร)	148.74		138.04	
มูลค่าเฉลี่ย (บาท/ไร่)	345.66		305.96	
4. ใช้สารกำจัดวัชพืช	33	100	33	100
ราคาเฉลี่ย (บาท/ลิตร)	218.43		206.39	
มูลค่าเฉลี่ย (บาท/ไร่)	269.16		289.48	
5. ใช้ฮอร์โมน	33	100	33	100
ราคาเฉลี่ย (บาท/ลิตร)	187.46		177.44	
มูลค่าเฉลี่ย (บาท/ไร่)	189.93		195.11	

ที่มา: จากการสำรวจ (2550)

ตารางที่ 12 วัสดุการผลิตและเทคนิคการปลูกที่เกษตรกรใช้ผลิต จำแนกตามครัวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งทั้งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2549/50

รายการ	แบบมีสัญญาผูกพัน		แบบไม่มีสัญญาผูกพัน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนครัวเรือน	33	100	33	100
หัวพันธุ์มันฝรั่ง				
ซื้อ	33	100	25	75.75
ใช้จากที่เก็บจากปีก่อน	0	0	8	24.25
ยากำจัดศัตรูพืช				
ซื้อใช้เอง	3	9.09	33	100
ได้รับความช่วยเหลือจากคู่สัญญา	30	90.01	0	0
ยากำจัดวัชพืช				
ซื้อใช้เอง	3	9.09	33	100
ได้รับความช่วยเหลือจากคู่สัญญา	30	90.01	0	0
ยากำจัดโรคพืช				
ซื้อใช้เอง	3	9.09	33	100
ได้รับความช่วยเหลือจากคู่สัญญา	30	90.01	0	0
ปุ๋ย				
ซื้อใช้เอง	3	9.09	33	100
ได้รับความช่วยเหลือจากคู่สัญญา	30	90.01	0	0
เงินกู้				
ได้รับความช่วยเหลือจากคู่สัญญา	0	0	0	0
เทคนิคการปลูก				
ได้รับจากตัวแทนกลุ่ม	10	30.30	0	0
จากการส่งเสริมการปลูกของบริษัท	3	9.10	0	0
จากประสบการณ์ที่ผ่านมา	20	60.60	33	100

ที่มา: จากการสำรวจ (2550)

10. ลักษณะการเก็บเกี่ยวและการขนส่งไปขาย สำหรับเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพัน เมื่อถึงช่วงเวลาเก็บเกี่ยว บริษัทคู่สัญญาจะส่งเจ้าหน้าที่เข้ามายังพื้นที่ เพื่อประเมินลักษณะผลผลิตด้าน ขนาดและคุณภาพ ว่าได้เป็นไปตามสัญญาที่ตกลง ถ้าเป็นไปตามข้อตกลงบริษัทคู่สัญญาจะตกลงนัดช่วงเวลาวันรับซื้อและกำหนดจุดรับซื้อแจ้งให้แก่เกษตรกรทราบ เมื่อถึงวันนัดรับซื้อ เกษตรกรจะเก็บเกี่ยวผลผลิตในตอนเช้ามีดวันนัด แล้วเสียบค่าใช้จ่ายในการขนส่งไปขาย ณ จุดนัดซื้อ สำหรับเกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพัน เกษตรกรจะเป็นผู้ประเมินว่าผลผลิตในไร่ของตน มีขนาดและคุณภาพเหมาะสมแก่การเก็บเกี่ยวหรือยัง ในช่วงเวลาเดียวกันนั้นพ่อค้าคนกลางหลังจากได้คำสั่งรับซื้อจากบริษัทแปรรูปมันฝรั่งแล้ว ก็จะเริ่มติดประกาศรับซื้อพร้อมราคารับซื้อเพื่อแจ้งให้เกษตรกรในบริเวณท้องที่รับทราบ เมื่อเกษตรกรต้องการขายผลผลิตจะนัดวันรับซื้อกับทางพ่อค้าคนกลางที่ตนเลือก โดยทำการเก็บเกี่ยวในเวลาเช้ามีดของวันที่นัดรับซื้อ และนำผลผลิตไปส่ง ณ จุดรับซื้อ ดังตารางที่ 13

11. ลักษณะการขายผลผลิตมันฝรั่ง ทั้งเกษตรกรแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพัน จะขายมันฝรั่งตามขนาดและคุณภาพ โดยจะแยกมันฝรั่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. มันฝรั่งได้ขนาดผ่านเกณฑ์ขนาดและคุณภาพตามที่ตกลงไว้ในสัญญา
2. มันฝรั่งไม่ได้ขนาดผ่านเกณฑ์ขนาดและคุณภาพตามที่ตกลงไว้ในสัญญา

โดยราคารับซื้อจะแตกต่างกันไปตามลักษณะของมันฝรั่ง เกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพันจะเลือกขายผลผลิตให้กับทางตัวแทนกลุ่มที่ตนเองสังกัด ณ ที่จุดรับซื้อจะมีเจ้าหน้าที่และตัวแทนกลุ่มมาคอยทำหน้าที่อำนวยความสะดวก ในด้านการคัดแยก และสุมตัวอย่างมันฝรั่ง เพื่อตรวจสอบว่าคุณภาพให้เป็นไปตามสัญญาหรือไม่ หลังจากนั้นตัวแทนกลุ่มจะแจ้งผลตอบแทนหลังหักค่าใช้จ่ายด้านวัสดุการผลิตให้แก่เกษตรกรรับทราบ สำหรับเกษตรกรแบบไม่มีสัญญาผูกพัน หลังจากได้นัดวันรับซื้อกับพ่อค้าคนกลางแล้ว จะนำผลผลิตมาขาย ณ จุดรับซื้อ พ่อค้าคนกลางจะทำหน้าที่ สุ่มตรวจสอบคุณภาพ และนำผลผลิตเข้าเครื่องคัดแยก พร้อมทั้งแจ้งผลตอบแทนให้แก่เกษตรกร สำหรับมันฝรั่งที่ไม่ได้ขนาดตามเกณฑ์และคุณภาพ ทั้งพ่อค้าคนกลางและตัวแทนกลุ่มจะอำนวยความสะดวกโดยจะรับซื้อจากเกษตรกรในกรณีที่เกษตรกรต้องการขายให้ ดังตารางที่ 14

ตารางที่ 13 ลักษณะการเก็บเกี่ยวและการขนส่งไปขาย จำแนกตามครัวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2549/50

รายการ	แบบมีสัญญาผูกพัน		แบบไม่มีสัญญาผูกพัน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนครัวเรือน	33	100	33	100
การเก็บเกี่ยว				
เก็บเกี่ยวแล้วขายทันที	33	100	33	100
เก็บเกี่ยวล่วงหน้าแล้วรอขายทีหลัง	0	0	0	0
การขนส่งไปขาย				
ขนส่งไปขายยังจตุรัส	32	96.97	33	100
ขนส่งไปขายยังโรงงาน	1	3.03	0	0

ที่มา: จากการสำรวจ (2550)

ตารางที่ 14 ลักษณะการขายผลผลิตมันฝรั่ง จำแนกตามครัวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งทั้งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2549/50

ผลผลิตต่อไร่	แบบมีสัญญาผูกพัน		แบบไม่มีสัญญาผูกพัน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง	33	100	33	100
ขายให้กับบริษัทผู้สัญญา	1	3.03	0	0
ขายให้ตัวแทนกลุ่ม	32	97.97	0	0
ขายให้พ่อค้าคนกลางท้องถิ่น	0	0	33	100
ขายให้พ่อค้าคนกลางจากจังหวัด	0	0	0	0
ลักษณะการขาย				
ขายเหมา	0	0	0	0
ขายตามขนาดและคุณภาพ	33	100	33	100

ที่มา: จากการสำรวจ (2550)

12. ลักษณะผลผลิต ปริมาณผลผลิตต่อไร่ และราคาซื้อขายเฉลี่ย สำหรับเกษตรกรตัวอย่างที่ผลิตแบบมีสัญญาผูกพันใช้หัวพันธุ์ซึ่งนำเข้าโดยตรงจากต่างประเทศโดยบริษัทผู้สัญญาทำให้ได้ผล

ผลิตที่มีคุณภาพและปริมาณมากกว่า โดยมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 2,428.46 กิโลกรัมต่อไร่ แบ่งแยกเป็นมันฝรั่งที่ได้ขนาดและคุณภาพตามเกณฑ์ที่บริษัทต้องการเฉลี่ย 2,220.23 กิโลกรัมต่อไร่ หรือประมาณร้อยละ 91.42 ของผลผลิตทั้งหมดและแยกเป็นมันฝรั่งที่ไม่ได้ขนาดและคุณภาพตามเกณฑ์ที่บริษัทต้องการเฉลี่ย 208.24 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนสำหรับเกษตรกรตัวอย่างที่ผลิตแบบไม่มีสัญญาผูกพันใช้หัวพันธุ์จากฤดูกาลที่แล้ว ทำให้ผลผลิตต่อไร่ที่ได้ลดต่ำลง คือได้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 2,272.51 กิโลกรัมต่อไร่ แบ่งแยกเป็นมันฝรั่งที่ได้ขนาดและคุณภาพตามเกณฑ์ที่บริษัทต้องการเฉลี่ย 2,052.11 กิโลกรัมต่อไร่ หรือประมาณร้อยละ 89.11 ของผลผลิตทั้งหมดและแยกเป็นมันฝรั่งที่ไม่ได้ขนาดและคุณภาพตามเกณฑ์ที่บริษัทต้องการเฉลี่ย 247.40 กิโลกรัมต่อไร่ ดังตารางที่ 15 และตารางที่ 16

ตารางที่ 15 ผลผลิตต่อไร่ของมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน จำแนกตามครัวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งทั้งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2549/50

ผลผลิตต่อไร่	แบบมีสัญญาผูกพัน		แบบไม่มีสัญญาผูกพัน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง	33	100	33	100
ผลผลิตต่อไร่				
0 – 1,500	0	0	0	0
1,501 – 2,000	2	6.06	3	9.09
2,001 – 2,500	12	36.36	26	78.78
2,501 – 3,000	19	57.58	4	12.13
เฉลี่ย (กิโลกรัม/ไร่)	2,428.46		2,272.51	

ที่มา: จากการสำรวจ (2550)

ตารางที่ 16 ลักษณะผลผลิตและราคารับซื้อเฉลี่ย จำแนกตามครัวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2549/50

รายการ	แบบมีสัญญาผูกพัน			แบบไม่มีสัญญาผูกพัน		
	จำนวน	ร้อยละ	ราคารับซื้อ	จำนวน	ร้อยละ	ราคารับซื้อ
1. มันฝรั่งขนาดและคุณภาพ ตามเกณฑ์ที่บริษัทต้องการ	2,220.23	91.42	8.30	2,025.11	89.11	8.75
2. มันฝรั่งขนาดและคุณภาพไม่ได้ตามเกณฑ์ที่ต้องการ	208.24	8.58	3.42	247.40	10.89	2.22
รวมผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่	2,428.46	100		2,272.51	100	

ที่มา: จากการสำรวจ (2550)

13. ปัญหาในการปลูกมันฝรั่ง สำหรับเกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันพบว่า ปัญหาเรื่องปุ๋ยเคมีและสารกำจัดศัตรูพืช และปัญหาเรื่องการจัดหาแรงงานในช่วงเก็บเกี่ยวเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดคือร้อยละ 33.33 อันเนื่องมาจาก ผู้ปลูกแบบมีสัญญาผูกพันส่วนใหญ่ใช้วัสดุการผลิต โดยจัดซื้อแบบสินเชื่อจากตัวแทนกลุ่มทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากกว่าการจัดซื้อวัสดุการผลิตจากท้องตลาดปกติ ส่วนปัญหาเรื่องแรงงาน เพราะเนื่องจากในช่วงเก็บเกี่ยว เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกแบบมีสัญญาผูกพันจำเป็นต้องเก็บเกี่ยวผลผลิตให้ทันกำหนดที่ได้นัดไว้กับบริษัทคู่สัญญาภายในช่วงเวลาที่กำหนดจึงอาจมีปัญหาในการจัดหาจำนวนแรงงานให้ได้ตามต้องการเนื่องจากในช่วงเวลาเดียวกันกำลังมีการเก็บเกี่ยวผลผลิตเช่นกัน ส่วนเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่งแบบไม่มีสัญญาผูกพันมีปัญหาในส่วนการจัดหาแรงงานเช่นเดียวกันเพราะในขั้นตอนการเก็บเกี่ยวผลผลิตจำเป็นต้องใช้แรงงาน คนเป็นหลัก ดังตารางที่ 17

ตารางที่ 17 ปัญหาในการปลูกมันฝรั่ง จำแนกตามครัวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2549/50

ลักษณะปัญหา	แบบมีสัญญาผูกพัน		แบบไม่มีสัญญาผูกพัน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง	33	100	33	100
ด้านเงินลงทุน				
ไม่มีเงินลงทุน	3	9.10	4	12.12
ปุ๋ยเคมีและสารกำจัดศัตรูพืช				
ราคาสูง	11	33.33	8	24.24
แรงงาน				
หาคนงานยาก	11	33.33	12	36.36
ค่าจ้างแพง	5	15.15	4	12.12
ราคาผลผลิต	0	0	3	9.10
โรคและแมลงศัตรูพืช	3	9.09	2	6.06

ที่มา: จากการสำรวจ (2550)

14. แหล่งสินเชื่อและภาวะสินเชื่อของเกษตรกร ส่วนใหญ่เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันใช้เงินทุนของตนเองในการปลูกคือประมาณร้อยละ 90.91 มีผู้กู้ยืมเงินลงทุนผ่านธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเพียงแค่ ร้อยละ 9.09 ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรสามารถพึ่งพาวัสดุการผลิตจากตัวแทนกลุ่ม จึงแทบจะมีรายจ่ายในการลงทุนส่วนอื่นน้อย สำหรับเกษตรกรผู้มันฝรั่งแบบไม่มีสัญญาผูกพันส่วนใหญ่ใช้เงินลงทุนส่วนตัวอันเนื่องจากการลงทุนในการปลูกมันฝรั่งเป็นจำนวนเงินที่ไม่มากนัก ตารางที่ 18

ตารางที่ 18 ภาระสินเชื่อและแหล่งสินเชื่อของเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่ง จำแนกตามครัวเรือนผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2549/50

แหล่งเงินทุน	แบบมีสัญญาผูกพัน		แบบไม่มีสัญญาผูกพัน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
การกู้เงิน				
จำนวนผู้ไม่ได้กู้	30	90.91	29	87.87
จำนวนผู้กู้	3	9.09	4	12.13
แหล่งเงินทุน				
ธกส.	3		4	
ธนาคารพาณิชย์	0		0	
ปริมาณเงินกู้เฉลี่ยต่อราย	28,334		27,500	

ที่มา: จากการสำรวจ (2550)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันและกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกมันฝรั่งแบบไม่มีสัญญาผูกพันในด้าน ถีอครองที่ดิน และ ต้นทุนการผลิตด้วยการทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของสองกลุ่ม

1. ขนาดการถือครองที่ดิน จากการเปรียบเทียบพบว่า ขนาดการถือครองที่ดินเฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพัน 4.04 ไร่ เกษตรกรตัวอย่างตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพัน 3.50 ไร่ ค่าเฉลี่ยของผลต่างระหว่างเกษตรกรตัวอย่างในเขตและนอกเขตนิคมสหกรณ์มีค่าเฉลี่ยแตกต่าง 0.54 ไร่ ซึ่งเมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า ค่า P-value มีค่า 0.04 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.05 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพัน มีขนาดการถือครองที่ดินเฉลี่ยมากกว่าเกษตรกรตัวอย่างตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ดังตารางที่ 23

การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน

ต้นทุนการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานเฉลี่ยต่อไร่ ของเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพันและเกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพัน ปีการผลิต 2549/50 สามารถแบ่งแยกได้เป็นต้นทุนผันแปร ต้นทุนคงที่ และสามารถแบ่งเป็นต้นทุนที่เป็นเงินสดและต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด โดยมีรายละเอียดดังนี้

ต้นทุนการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน

ต้นทุนการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานของเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพันและเกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพัน ปีการผลิต 2549/50 จากการสำรวจข้อมูลเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพัน จำนวน 33 ราย และเกษตรกรเกษตรกรตัวอย่างตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพันจำนวน 33 ราย สามารถสรุปต้นทุนการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน โดยสรุปต้นทุนออกได้เป็นต้นทุนคงที่ และต้นทุนผันแปร และแบ่งรายการต้นทุนที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน

ต้นทุนการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานของเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพัน

สามารถสรุปต้นทุนได้ดังตาราง 19

1. ต้นทุนคงที่รวม (TFC) จากการสำรวจ องค์ประกอบต้นทุนคงที่ ได้แก่ ค่าใช้ที่ดินประโยชน์ที่ดิน 4 เดือน ค่าภาษีที่ดิน ค่าวัสดุการผลิตการเกษตร ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์การเกษตร และค่าเสียโอกาสต้นทุนคงที่ พบว่าต้นทุนคงที่การผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน มีค่าเท่ากับ 850.62 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 6.63 ของต้นทุนทั้งหมด (TC) โดยแบ่งเป็นต้นทุนที่เป็นตัวเงิน 47.62 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 5.60 ของต้นทุนคงที่ และต้นทุนที่ไม่เป็นตัวเงิน 803.00 บาท คิดเป็นร้อยละ 94.40 ของต้นทุนคงที่

2. ต้นทุนผันแปรรวม (TVC) จากการสำรวจ องค์ประกอบของต้นทุนผันแปร ได้แก่ ค่าแรงงานคนและเครื่องจักร ค่าหัวพันธุ์ ค่าน้ำยาฆ่าหัวพันธุ์ ค่าปุ๋ยเคมี ค่าสารเคมีกำจัดวัชพืช ค่าสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น ค่าวัสดุอุปกรณ์การเกษตร ค่าสารกำจัดโรคพืช ค่าฮอร์โมน พบว่าต้นทุนผันแปรรวมการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน มีค่าเท่ากับ 11,984.69 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 93.37 ของต้นทุนทั้งหมด โดยแบ่งเป็นต้นทุนที่เป็นตัวเงิน 9,862.38 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 82.29 ของต้นทุนผันแปร และต้นทุนที่ไม่เป็นตัวเงิน 2,122.31 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 17.71 ของต้นทุนผันแปร มีต้นทุนค่าวัสดุและปัจจัยการผลิต 8,625.13 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 71.96 ของต้นทุนผันแปร ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการปลูกจนถึงเก็บเกี่ยว 3,163.09 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 26.39 ของต้นทุนผันแปร และค่าเสียโอกาสในเงินทุน 196.47 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.64 ของต้นทุนผันแปร เมื่อพิจารณารายละเอียดต้นทุนแต่ละรายการพบว่ามีค่าปุ๋ยเคมีมากที่สุด 3,821.77 บาทต่อไร่คิดเป็นร้อยละ 31.89 ของต้นทุนผันแปร รองลงมาเป็นค่าหัวพันธุ์ ค่าใช้จ่ายเตรียมดินขึ้นแปลง ค่าแรงงานเก็บเกี่ยวคัดขนาด คิดเป็นร้อยละ 28.01 8.08 และ 6.26 ของต้นทุนผันแปรรวมตามลำดับ

3. ต้นทุนทั้งหมด (TC) ได้จากการรวมต้นทุนคงที่ทั้งหมดและต้นทุนผันแปรทั้งหมดเข้าด้วยกัน มีค่าเท่ากับ 12,835.31 บาทต่อไร่ โดยแบ่งเป็นต้นทุนที่เป็นตัวเงิน 9,910.00 บาทต่อไร่คิดเป็นร้อยละ 77.21 ของต้นทุนทั้งหมด และต้นทุนที่ไม่เป็นตัวเงิน 2,925.31 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 22.79 ของต้นทุนทั้งหมด

ตารางที่ 19 ต้นทุนการผลิตมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปี
เพาะปลูก 2549/50

รายการ	เป็นเงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	
	(บาท/ไร่)	(บาทต่อไร่)	(บาท/ไร่)	ร้อยละ
ต้นทุนผันแปร	9,862.38	2,122.31	11,984.69	93.37
1. ค่าวัสดุและปัจจัยการผลิต	8,625.13	-	8,625.13	67.20
ค่าหัวพันธุ์	3,357.30	-	3,357.30	26.16
ค่าน้ำยาแช่หัวพันธุ์	39.44	-	39.44	0.31
ค่าปุ๋ยเคมี	3,821.77	-	3,821.77	29.78
ค่าสารกำจัดศัตรูพืช	386.24	-	386.24	3.01
ค่าสารกำจัดโรคพืช	342.41	-	342.41	2.67
ค่าสารกำจัดวัชพืช	269.16	-	269.16	2.10
ค่าฮอร์โมน	189.93	-	189.93	1.48
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง	218.88	-	218.88	1.71
2. ค่าใช้จ่ายในการปลูกจนถึงเก็บเกี่ยว	1,237.25	1,925.84	3,163.09	24.64
ค่าใช้จ่ายเตรียมดินและขึ้นแปลง	795.13	174.16	969.29	7.55
ค่าเตรียมหัวพันธุ์ ผ่าหัวพันธุ์	-	122.47	122.47	0.95
ค่าใช้จ่ายการปลูก	25.84	134.83	160.67	1.25
ค่าแรงพูนโคน	13.48	269.66	283.14	2.21
ค่าแรงให้น้ำ	-	670.78	670.78	5.23
ค่าพ่นแรงงาน	66.85	139.33	206.18	1.61
ค่าแรงเก็บเกี่ยว คัดขนาด	335.95	414.61	750.56	5.85
3. ค่าเสียโอกาสต้นทุนผันแปร	-	196.47	196.47	1.53
ต้นทุนคงที่	47.62	803.00	850.62	6.63
ค่าภาษีที่ดิน ค่าใช้ประโยชน์จากที่ดิน 4 เดือน	5.00	500.00	505.00	3.93
ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์การเกษตร	-	289.06	289.06	2.25
ค่าวัสดุการผลิตทางการเกษตร	42.62	-	42.62	0.33
ค่าเสียโอกาสต้นทุนคงที่	-	13.94	13.94	0.11
รวมต้นทุนทั้งหมด	9,910.00	2,925.31	12,835.31	100.00

ต้นทุนการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานของเกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพัน

สามารถสรุปต้นทุนได้ดังตารางที่ 20

1. ต้นทุนคงที่รวม (TFC) จากการสำรวจ องค์ประกอบต้นทุนคงที่ ได้แก่ ค่าใช้ที่ดินประโยชน์ที่ดิน 4 เดือน ค่าภาษีที่ดิน ค่าวัสดุการผลิตการเกษตร ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์การเกษตร และค่าเสียโอกาสต้นทุนคงที่ พบว่าต้นทุนคงที่การผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน มีค่าเท่ากับ 903.18 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 8.47 ของต้นทุนทั้งหมด (TC) โดยแบ่งเป็นต้นทุนที่เป็นตัวเงิน 54.26 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 6.00 ของต้นทุนคงที่ และต้นทุนที่ไม่เป็นตัวเงิน 848.92 บาท คิดเป็นร้อยละ 94.00 ของต้นทุนคงที่

2. ต้นทุนผันแปรรวม (TVC) จากการสำรวจ องค์ประกอบของต้นทุนผันแปรได้แก่ ค่าแรงงานคนและเครื่องจักร ค่าหัวพันธุ์ ค่าน้ำยาฆ่าหัวพันธุ์ ค่าปุ๋ยเคมี ค่าสารเคมีกำจัดวัชพืช ค่าสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น ค่าวัสดุอุปกรณ์การเกษตร ค่าสารกำจัดโรคพืช ค่าฮอร์โมน พบว่าต้นทุนผันแปรรวมการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน มีค่าเท่ากับ 9,756.43 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 91.53 ของต้นทุนทั้งหมด โดยแบ่งเป็นต้นทุนที่เป็นตัวเงิน 7,501.70 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 76.89 ของต้นทุนผันแปร และต้นทุนที่ไม่เป็นตัวเงิน 2,254.73 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 23.11 ของต้นทุนผันแปร มีต้นทุนค่าวัสดุและปัจจัยการผลิต 6,229.42 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 63.85 ของต้นทุนผันแปร และต้นทุนค่าใช้จ่ายในการปลูกจนถึงเก็บเกี่ยว 3,367.07 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 34.51 ของต้นทุนผันแปรและค่าเสียโอกาสในเงินทุน 159.94 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.64 ของต้นทุนผันแปร เมื่อพิจารณารายละเอียดต้นทุนแต่ละรายการพบว่ามีค่าปุ๋ยเคมีมากที่สุด 3,674.50 บาทต่อไร่คิดเป็นร้อยละ 37.66 ของต้นทุนผันแปร รองลงมาเป็นค่าหัวพันธุ์ ค่าใช้จ่ายเตรียมดินขึ้นแปลง ค่าแรงงานให้น้ำ คิดเป็นร้อยละ 12.84 9.80 และ 7.95 ของต้นทุนผันแปรรวมตามลำดับ

3. ต้นทุนทั้งหมด (TC) ได้จากการรวมต้นทุนคงที่ทั้งหมดและต้นทุนผันแปรทั้งหมดเข้าด้วยกัน มีค่าเท่ากับ 10,659.61 บาทต่อไร่ โดยแบ่งเป็นต้นทุนที่เป็นตัวเงิน 7,555.96 บาทต่อไร่คิดเป็นร้อยละ 70.88 ของต้นทุนทั้งหมด และต้นทุนที่ไม่เป็นตัวเงิน 3,103.65 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 29.12 ของต้นทุนทั้งหมด

ตารางที่ 20 ต้นทุนการผลิตมันฝรั่งแบบไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปี
เพาะปลูก 2549/50

รายการ	เป็นเงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	
	(บาท/ไร่)	(บาทต่อไร่)	(บาท/ไร่)	ร้อยละ
ต้นทุนผันแปร	7,501.70	2,254.73	9,756.43	91.53
1. ค่าวัสดุและปัจจัยการผลิต	6,229.42	-	6,229.42	58.44
ค่าหัวพันธุ์	1,252.51	-	1,252.51	11.75
ค่าน้ำยาแช่หัวพันธุ์	54.54	-	54.54	0.51
ค่าปุ๋ยเคมี	3,674.50	-	3,674.50	34.47
ค่าสารกำจัดศัตรูพืช	326.22	-	326.22	3.06
ค่าสารกำจัดโรคพืช	305.96	-	305.96	2.87
ค่าสารกำจัดวัชพืช	289.48	-	289.48	2.72
ค่าฮอร์โมน	195.11	-	195.11	1.83
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง	131.1	-	131.10	1.23
2. ค่าใช้จ่ายในการปลูกจนถึงเก็บเกี่ยว	1,272.28	2,094.79	3,367.07	31.59
ค่าใช้จ่ายเตรียมดินและขึ้นแปลง	817.75	138.31	956.06	8.97
ค่าเตรียมหัวพันธุ์ ผ่าหัวพันธุ์	-	140.26	140.26	1.32
ค่าใช้จ่ายการปลูก	32.46	174.02	206.48	1.94
ค่าแรงพูนโคน	15.58	311.69	327.27	3.07
ค่าแรงให้น้ำ	-	775.32	775.32	7.27
ค่าพ่นแรงงาน	74.03	151.3	225.33	2.11
ค่าแรงเก็บเกี่ยว คัดขนาด	332.46	403.89	736.35	6.91
3. ค่าเสียโอกาสต้นทุนผันแปร	-	159.94	159.94	1.50
ต้นทุนคงที่	54.26	848.92	903.18	8.47
ค่าภาษีที่ดิน ค่าใช้ประโยชน์จากที่ดิน 4 เดือน	5.00	500.00	505.00	4.74
ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์การเกษตร	-	334.11	334.11	3.13
ค่าวัสดุการผลิตทางการเกษตร	49.26	-	49.26	0.46
ค่าเสียโอกาสต้นทุนคงที่		14.81	14.81	0.14
รวมต้นทุนทั้งหมด	7,555.96	3,103.65	10,659.61	100.00

ระดับผลผลิตและราคาคู่มือ

จากข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับต้นทุนการผลิต ระดับผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ และราคาที่เกษตรกรขายได้ สามารถนำมาวิเคราะห์หาจุดคุ้มทุนในการผลิตและการจำหน่ายผลิตผลเกษตร ซึ่งจุดคุ้มทุน (Break-Even Point) หมายถึงจุดที่ทำให้ผู้ผลิตมีรายได้รวมเท่ากับรายจ่าย ดังนั้น ณ ระดับนี้จึงเป็นระดับผู้ผลิตเสมอตัวในการทำธุรกิจฟาร์มคือไม่มีกำไรและหรือขาดทุน การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนมี 2 ชนิดคือ (สมศักดิ์ เพียบพร้อม, 2531: 49 -51)

1. การวิเคราะห์หาระดับผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่คุ้มทุน (Break – even yield) หมายถึง ระดับผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ที่ทำให้เกษตรกรมีรายได้จากการผลิตเท่ากับต้นทุนในการผลิต ณ ระดับราคาที่เกษตรกรขายผลผลิตชนิดนั้นได้ สามารถคำนวณได้ดังนี้

$$\text{ระดับผลผลิตคุ้มทุน} = \frac{\text{ต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อไร่}}{\text{ราคาผลผลิตบาทต่อหน่วย}}$$

2. การวิเคราะห์หาระดับราคาคู่มือ (Break – even price) หมายถึง ระดับราคาผลผลิตที่เกษตรกรขายได้โดยทำให้เกษตรกรได้รับรายได้เท่ากับค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนการผลิต ณ ระดับผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ สามารถคำนวณได้ดังนี้

$$\text{ระดับราคาคู่มือ} = \frac{\text{ต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อไร่}}{\text{ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่}}$$

ระดับผลผลิตและราคาคู่มือจากการผลิตมันฝรั่ง

การผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานของเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพัน ได้ผลผลิตเฉลี่ย 2,428.46 กิโลกรัมต่อไร่ ที่การผลิตในระดับนี้ เกษตรกรต้องใช้เงินลงทุน จำนวน 12,835.31 บาทต่อไร่ เมื่อคำนวณราคาที่จะคุ้มทุนจะได้ 5.29 บาทต่อกิโลกรัม และที่ระดับราคาที่เกษตรกรขายได้ กิโลกรัมละ 7.88 บาท (ซึ่งเป็นราคาเฉลี่ยรวมของมันฝรั่งผ่านเกณฑ์และไม่ผ่านเกณฑ์) นำไปคำนวณผลผลิตที่คุ้มทุนจะได้ 1,628.85 กิโลกรัมต่อไร่ ผลผลิตเฉลี่ยที่เกษตรกรได้รับสูงกว่าผลผลิตที่จุดคุ้มทุนเกษตรกรมีกำไร ดังตารางที่ 21

การผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานของเกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพัน ได้ผลผลิตเฉลี่ย 2,272.51 กิโลกรัมต่อไร่ ที่การผลิตในระดับนี้ เกษตรกรต้องใช้เงินลงทุนจำนวน 10,659.61 บาทต่อไร่ เมื่อคำนวณราคาที่คุ้มทุนจะได้ 4.69 บาทต่อกิโลกรัม และที่ระดับราคาที่เกษตรกรขายได้ กิโลกรัมละ 8.04 บาท (ซึ่งเป็นราคาเฉลี่ยรวมของมันฝรั่งผ่านเกณฑ์และไม่ผ่านเกณฑ์) นำไปคำนวณผลผลิตที่คุ้มทุนจะได้ 1,325.82 กิโลกรัมต่อไร่

ตารางที่ 21 ราคาและผลผลิตต่อไร่ที่จุดคุ้มทุนจากการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน จำแนกตามครัวเรือน ผู้ปลูกแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2549/50

รายการ	แบบมีสัญญาผูกพัน	แบบไม่มีสัญญาผูกพัน
ผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย(กิโลกรัม/ไร่)	2,428.46	2,272.51
ต้นทุนการผลิตทั้งหมด(บาท/ไร่)	12,835.31	10,659.61
ราคาที่เกษตรกรขายได้(บาท/กิโลกรัม)*	7.88	8.04
ราคาที่จุดคุ้มทุน(บาท/กิโลกรัม)	5.29	4.69
ผลผลิตจุดคุ้มทุน(กิโลกรัม/ไร่)	1,628.85	1,325.82

หมายเหตุ : ราคาเฉลี่ยรวมของมันฝรั่งผ่านเกณฑ์และไม่ผ่านเกณฑ์

ผลตอบแทนการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน

ผลตอบแทนการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานแบบมีสัญญาผูกพัน

จากการศึกษาผลตอบแทนการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานของเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพัน สามารถสรุปผลตอบแทนได้ ดังตารางที่ 22

1. ผลตอบแทนทั้งหมด (TR) ได้จากผลคูณระหว่างผลผลิตเฉลี่ยกับราคาผลผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานที่เกษตรกรได้รับ ณ ระดับฟาร์ม โดยเกษตรกรมีผลผลิตเฉลี่ยมันฝรั่งผ่านเกณฑ์ 2,220.23 กิโลกรัมต่อไร่มีราคาที่ขายได้เฉลี่ย 8.30 บาทต่อกิโลกรัม ในส่วนมันฝรั่งไม่ผ่านเกณฑ์มีผลผลิตเฉลี่ย 208.24 กิโลกรัมต่อไร่มีราคาที่ขายได้เฉลี่ย 3.42 บาทต่อกิโลกรัมดังนั้น ได้รับผลตอบแทนทั้งหมดเฉลี่ย 19,140.09 บาทต่อไร่

2. ผลตอบแทนสุทธิ (NR) เป็นกำไรระยะสั้น โดยหาได้จากผลต่างระหว่างผลตอบแทนทั้งหมดกับต้นทุนผันแปรทั้งหมด โดยเกษตรกรมีผลตอบแทนทั้งหมดเฉลี่ย 19,140.09 บาทต่อไร่ และมีต้นทุนผันแปรทั้งหมด 11,984.69 บาทต่อไร่ ดังนั้นเกษตรกรได้รับมีผลตอบแทนสุทธิ 7,155.40 บาทต่อไร่

3. กำไรสุทธิ (NP) เป็นกำไรทางเศรษฐศาสตร์ ได้จากผลต่างระหว่างผลตอบแทนทั้งหมดกับต้นทุนทั้งหมด โดยเกษตรกรมีผลตอบแทนทั้งหมดเฉลี่ย 19,140.09 บาทต่อไร่ และมีต้นทุนทั้งหมด 12,835.31 บาทต่อไร่ ดังนั้น เกษตรกรได้รับกำไรสุทธิ 6,304.78 บาทต่อไร่

4. กำไรที่เป็นเงินสดสุทธิ (NCP) หาได้จากผลต่างของรายได้ที่เป็นเงินสดทั้งหมด กับต้นทุนที่เป็นเงินสดทั้งหมด โดยเกษตรกรมีรายได้ที่เป็นเงินสดทั้งหมดเฉลี่ย 19,140.09 บาทต่อไร่ และมีต้นทุนที่เป็นเงินสดทั้งหมดเฉลี่ย 9,910.00 บาทต่อไร่ ดังนั้น เกษตรกรได้รับกำไรเงินสดสุทธิ 9,230.09 บาทต่อไร่

ผลตอบแทนจากการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานแบบไม่มีสัญญาผูกพัน

จากการศึกษาผลตอบแทนการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานของเกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพัน สามารถสรุปผลตอบแทนได้ ดังตารางที่ 22

1. ผลตอบแทนทั้งหมด (TR) ได้จากผลคูณระหว่างผลผลิตเฉลี่ยกับราคาผลผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานที่เกษตรกรได้รับ ณ ระดับฟาร์ม โดยเกษตรกรมีผลผลิตเฉลี่ยมันฝรั่งผ่านเกณฑ์ 2,025.11 กิโลกรัมต่อไร่มีราคาขายได้เฉลี่ย 8.75 บาทต่อกิโลกรัม ในส่วนมันฝรั่งไม่ผ่านเกณฑ์มีผลผลิตเฉลี่ย 247.40 กิโลกรัมต่อไร่มีราคาขายได้เฉลี่ย 2.22 บาทต่อกิโลกรัมดังนั้น ได้รับผลตอบแทนทั้งหมดเฉลี่ย 18,268.94 บาทต่อไร่

2. ผลตอบแทนสุทธิ (NR) เป็นกำไรระยะสั้น โดยหาได้จากผลต่างระหว่างผลตอบแทนทั้งหมดกับต้นทุนผันแปรทั้งหมด โดยเกษตรกรมีผลตอบแทนทั้งหมดเฉลี่ย 18,268.94 บาทต่อไร่ และมีต้นทุนผันแปรทั้งหมด 9,756.43 บาทต่อไร่ ดังนั้นเกษตรกรได้รับมีผลตอบแทนสุทธิ 8,512.51 บาทต่อไร่

3. กำไรสุทธิ (NP) เป็นกำไรทางเศรษฐศาสตร์ ได้จากผลต่างระหว่างผลตอบแทนทั้งหมด กับต้นทุนทั้งหมด โดยเกษตรกรมีผลตอบแทนทั้งหมดเฉลี่ย 18,268.94 บาทต่อไร่ และมีต้นทุนทั้งหมด 10,659.61 บาทต่อไร่ ดังนั้น เกษตรกรได้รับกำไรสุทธิ 7,609.33 บาทต่อไร่

4. กำไรที่เป็นเงินสดสุทธิ (NCP) หาได้จากผลต่างของรายได้ที่เป็นเงินสดทั้งหมด กับ ต้นทุนที่เป็นเงินสดทั้งหมด โดยเกษตรกรมีรายได้ที่เป็นเงินสดทั้งหมดเฉลี่ย 18,268.94 บาทต่อไร่ และมีต้นทุนที่เป็นเงินสดทั้งหมดเฉลี่ย 7,555.96 บาทต่อไร่ ดังนั้น เกษตรกรได้รับกำไรเงินสดสุทธิ 10,712.98 บาทต่อไร่

ตารางที่ 22 ผลตอบแทนการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานโดยเฉลี่ยต่อไร่ ของเกษตรกรตัวอย่างแบบมี สัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพัน ปีเพาะปลูก 2549/50

รายการ	หน่วย	แบบมีสัญญา ผูกพัน	แบบไม่มี สัญญาผูกพัน
1. ต้นทุนผันแปรทั้งหมด(TVC)	บาท/ไร่	11,984.69	9,756.43
2. ต้นทุนคงที่ทั้งหมด(TFC)	บาท/ไร่	850.62	903.18
3. ต้นทุนทั้งหมด=(1)+(2)(TC)	บาท/ไร่	12,835.31	10,659.61
4. ต้นทุนที่เป็นเงินสดทั้งหมด(TCC)	บาท/ไร่	9,910.00	7,555.96
5. ต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสดทั้งหมด	บาท/ไร่	2,925.31	3,103.65
6. ผลผลิตเฉลี่ยมันฝรั่งผ่านเกณฑ์ (Y_1)	กิโลกรัม/ไร่	2,220.23	2,025.11
7. ผลผลิตเฉลี่ยมันฝรั่งตกเกณฑ์ (Y_2)	กิโลกรัม/ไร่	208.24	247.4
8. ราคาที่ขายได้เฉลี่ย(Py_1)	บาท/กิโลกรัม	8.30	8.75
9. ราคาที่ขายได้เฉลี่ย(Py_2)	บาท/กิโลกรัม	3.42	2.22
10. ผลตอบแทนทั้งหมด=(6)*(8)+(7)*(9) (TR)	บาท/ไร่	19,140.09	18,268.94
11. ผลตอบแทนสุทธิ=(10)-(1) (NR)	บาท/ไร่	7,155.40	8,512.51
12. กำไรสุทธิ =(10)-(3) (NP)	บาท/ไร่	6,304.78	7,609.33
13. กำไรที่เป็นเงินสดสุทธิ =(10)-(4) (NCP)	บาท/ไร่	9,230.09	10,712.98

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของต้นทุนการผลิตทั้งหมดต่อไร่ ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ กำไรสุทธิต่อไร่และกำไรสุทธิเงินสดต่อไร่ ด้วยการทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างค่าเฉลี่ย

เป็นการวิเคราะห์จากการทดสอบความแตกต่างของต้นทุนการผลิตทั้งหมดต่อไร่ ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ กำไรสุทธิต่อไร่ และกำไรสุทธิที่เป็นเงินสดสุทธิต่อไร่จากการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน ของเกษตรกรตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพันและเกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพัน ดังตารางที่ 23

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน

1. ต้นทุนการผลิตทั้งหมดต่อไร่ จากการเปรียบเทียบพบว่า ต้นทุนการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพัน 12,835.31 บาทต่อไร่ ของเกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพัน 10,659.61 บาทต่อไร่ ค่าเฉลี่ยของผลต่างระหว่างเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาและไม่มีสัญญาผูกพันมีค่าเฉลี่ยแตกต่าง 2,175.70 บาท ซึ่งเมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า ค่า P-value มีค่า 0.005 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพันมีต้นทุนการผลิตทั้งหมดต่อไร่เฉลี่ยมากกว่าเกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพัน ซึ่งแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพัน มีค่าปัจจัยการผลิตได้แก่ หัวพันธุ์มันฝรั่ง ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดวัชพืช และ สารเคมีกำจัด มากกว่าเกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพัน

2. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ จากการเปรียบเทียบพบว่า ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่เฉลี่ยของการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน ของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพัน 7,155.40 บาทต่อไร่ ของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพัน 8,512.51 บาทต่อไร่ ค่าเฉลี่ยของผลต่างระหว่างเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันมีค่าเฉลี่ยแตกต่าง 1,357.11 บาท ซึ่งเมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า ค่า P-value มีค่า 0.02 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วเกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพันมีผลตอบแทนสุทธิต่อไร่เฉลี่ยมากกว่าเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากเกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพันขายผลผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน ได้ในราคาที่สูงกว่า และต้นทุนการผลิตทั้งหมดต่ำกว่า ส่งผลให้ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่มากกว่าเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพัน

ตารางที่ 23 ผลการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยตัวแปรต่างๆระหว่างเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันและแบบไม่มีสัญญาผูกพันของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีเพาะปลูก 2549/50

การเปรียบเทียบ	แบบมีสัญญาผูกพัน	แบบไม่มีสัญญาผูกพัน	ค่าเฉลี่ยของผลต่าง	t	df	P-value
ขนาดที่ครองที่ดิน	4.04	3.50	0.54	1.658	64	0.04
ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่	2,428.46	2,272.51	155.95	3.598	64	< 0.005
ราคาขายได้มันฝรั่งผ่านเกณฑ์ เฉลี่ยต่อกิโลกรัม	8.30	8.74	-0.44	-6.919	64	< 0.005
ราคาขายได้มันฝรั่งไม่ผ่านเกณฑ์เฉลี่ยต่อกิโลกรัม	3.42	2.24	1.18	13.079	64	< 0.005
ต้นทุนทั้งหมด (Total Cost; TC) เฉลี่ยต่อไร่	12,835.31	10,659.61	2,175.70	12.919	64	< 0.005
ผลตอบแทนทั้งหมด (Total Return; TR) เฉลี่ยต่อไร่	19,140.09	18,268.94	871.15	2.439	64	0.01
ผลตอบแทนสุทธิ (Net Return; NR) เฉลี่ยต่อไร่	7,155.40	8,512.51	-1,357.11	-2.015	64	0.02
กำไรที่เป็นเงินสดสุทธิ (Net Cash Profit; NCP) เฉลี่ยต่อไร่	9,230.09	10,712.98	-1,482.89	-18.62	64	0.04
กำไรสุทธิ (Net Profit; NP) เฉลี่ยต่อไร่	6,304.78	7,609.33	-1,304.55	-1.901	64	0.025

3. กำไรสุทธิเฉลี่ยต่อไร่ จากการเปรียบเทียบพบว่า กำไรสุทธิต่อไร่เฉลี่ยของการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพัน 6,304.78 บาทต่อไร่ เกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพัน 7,609.33 บาทต่อไร่ เกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันมีค่าเฉลี่ยแตกต่าง 1,304.55 บาทต่อไร่ ซึ่งเมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า ค่า P-value มีค่า 0.025 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพันมี

กำไรสุทธิเฉลี่ยต่อไร่การผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานน้อยกว่า เกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากเกษตรกรแบบไม่มีสัญญาผูกพันขายผลผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานได้ในราคาที่สูงกว่า และต้นทุนการผลิตทั้งหมดต่ำกว่าส่งผลให้ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ มากกว่าเกษตรกรแบบมีสัญญาผูกพัน

4. กำไรสุทธิที่เป็นเงินสดสุทธิต่อไร่ จากการเปรียบเทียบพบว่า กำไรสุทธิที่เป็นเงินสดสุทธิต่อไร่เฉลี่ยของการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานของครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพัน 9,230.09 บาทต่อไร่ เกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพัน 10,712.98 บาทต่อไร่ เกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันมีค่าเฉลี่ยแตกต่าง 1,482.89 บาทต่อไร่ ซึ่งเมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า ค่า P-value มีค่า 0.04 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้ว เกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพันมีกำไรสุทธิที่เป็นเงินสดสุทธิเฉลี่ยต่อไร่การผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานน้อยกว่า เกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากเกษตรกรแบบไม่มีสัญญาผูกพันขายผลผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานได้ในราคาที่สูงกว่า และต้นทุนการผลิตทั้งหมดต่ำกว่าส่งผลให้ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่มากกว่าเกษตรกรแบบมีสัญญาผูกพัน

สรุปข้อสมมุติฐาน

ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน ระหว่างแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพัน ในอำเภอรύาว จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ในส่วนต้นทุนการผลิตทั้งหมดต่อไร่ เกษตรกรเกษตรกรผู้ปลูกแบบมีสัญญาผูกพันมีต้นทุนการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน สูงกว่าเกษตรกรผู้ปลูกแบบไม่มีสัญญาผูกพันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. เกษตรกรที่ปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานแบบมีสัญญา มีผลตอบแทนสุทธิต่อไร่จากการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานน้อยกว่าเกษตรกรที่ปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานแบบไม่มีสัญญาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. มีปริมาณการผลิต ณ จุดคุ้มทุนของเกษตรกรที่ปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานแบบมีสัญญา สูงกว่าเกษตรกรที่ปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานแบบไม่มีสัญญา และมีราคาเฉลี่ยผลผลิต ณ จุดคุ้มทุนของเกษตรกรที่ปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานแบบมีสัญญา สูงกว่าเกษตรกรที่ปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานแบบไม่มีสัญญา

ข้อวิจารณ์

ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน ระหว่างแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ สามารถวิจารณ์ผลการศึกษาดังนี้

สำหรับการผลิตและการตลาดมันฝรั่งของเขตท้องที่อำเภอพร้าวพบว่าในด้านการผลิต ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของเกษตรกรผู้ปลูกแบบมีสัญญาผูกพันมีค่ามากกว่าเกษตรกรผู้ปลูกแบบไม่มีสัญญาผูกพันในขณะเดียวกันได้มันฝรั่งผ่านเกณฑ์มีจำนวนเฉลี่ยมากกว่าและมีผลผลิตในส่วนมันฝรั่งตกเกณฑ์เฉลี่ยน้อยกว่า เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบ ต้นทุนการผลิตทั้งหมดต่อไร่ พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกแบบมีสัญญาผูกพันมีต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อไร่สูงกว่าเกษตรกรผู้ปลูกแบบไม่มีสัญญาผูกพัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อวิเคราะห์ไปถึงในรายละเอียดของต้นทุน พบว่า ในส่วน ต้นทุนค่าวัสดุปัจจัยการผลิต เกษตรกรแบบมีสัญญาผูกพัน เสียค่าใช้จ่ายในส่วนวัสดุปัจจัยการผลิต มากกว่าเกษตรกรผู้ปลูกแบบไม่มีสัญญาผูกพัน โดยเฉพาะในส่วนค่าหัวพันธุ์ อีกทั้งเกษตรกรผู้ปลูกแบบมีสัญญาผูกพันส่วนใหญ่ใช้ วัสดุปัจจัยการผลิตโดยซื้อในระบบสินเชื่อจากตัวแทนกลุ่มของตน ทำให้มีค่าใช้จ่ายในส่วนวัสดุปัจจัยสูงมากขึ้นเป็นพิเศษ เมื่อสอบถามจากการสัมภาษณ์ เกษตรกรผู้ปลูกแบบมีสัญญาผูกพันทราบในเรื่องต้นทุนที่แตกต่าง ในเรื่องหัวพันธุ์และต้นทุนที่แตกต่างในส่วนปัจจัยการผลิต แต่ยังเลือกผลิตมันฝรั่งในรูปแบบมีสัญญาผูกพันเพราะมุ่งหวังในการมีรายได้ที่มั่นคงแน่นอน และการไม่ต้องใช้เงินลงทุนส่วนตัวในการผลิตซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรสามารถเลือกใช้ทุนที่มีในกิจกรรมอื่นที่ต้องการ ในขณะที่เกษตรกรผู้ปลูกแบบไม่มีสัญญาผูกพัน เลือกปลูกแบบไม่มีสัญญา เพื่อมุ่งหวังได้รายได้ที่สูงกว่าการปลูกแบบมีสัญญา และสามารถใช้ที่ดินที่เหลือไปใช้ผลิตในพืชทางเลือกอื่นๆได้อีก เช่น การปลูกมันฝรั่งพันธุ์บริโภค

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ในการศึกษาเรื่องการเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน ระหว่างแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพัน ในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการผลิตและการตลาดของเกษตรกรที่ปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานทั้งในรูปแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพัน ตลอดจนศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนจากการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานทั้งในรูปแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพัน รวมไปถึงการหาปริมาณการผลิตและระดับราคา ณ จุดคุ้มทุน โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจครัวเรือนของเกษตรกรที่อยู่ในเขตอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่จำนวน 66 ราย โดยแยกเป็นครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานแบบมีสัญญาผูกพัน 33 ราย และครัวเรือนเกษตรกรที่ทำการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานแบบไม่มีสัญญาผูกพัน 33 ราย

สภาพการผลิตและการตลาดของเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน

เริ่มมีการปลูกลำมันฝรั่งพันธุ์โรงงานเข้ามาปลูกในท้องที่ อำเภอพร้าว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 เนื่องจากการส่งเสริมโดยบริษัทผู้แปรรูปมันฝรั่งหลังจากนั้น การปลูกมันฝรั่งได้เริ่มแพร่ขยายไปทั่วท้องที่ ฤดูกาลปลูกปกติของมันฝรั่งพันธุ์โรงงานในท้องที่ อำเภอพร้าวจะเริ่มในช่วงปลายเดือนกันยายน จนถึงต้นเดือนตุลาคม เกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่งแบบไม่มีสัญญาผูกพันจะเริ่มเพาะกล้าพันธุ์มันฝรั่งโดยส่วนใหญ่อาศัยหัวพันธุ์มันดอร์(หัวพันธุ์ที่มีลักษณะสมบูรณ์เหลือจากการขายในฤดูกาลฤดูกาลผลิตที่แล้ว)ที่หาซื้อได้จากท้องตลาด มาเพาะปลูกเพื่อมุ่งหวังจะขายให้ได้ราคาในช่วงปลายเดือนธันวาคมตลอดจนเดือนมกราคมซึ่งเป็นช่วงที่มันฝรั่งที่ถูกเก็บไว้ในห้องเย็นของบริษัทผู้แปรรูปมันฝรั่งลดลง อาจมีปริมาณไม่เพียงพอต่อการแปรรูป ส่วนเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันจะมีการร่วมตัวกันในช่วงเดือนพฤษภาคมเพื่อคัดเลือกตัวแทนกลุ่มและส่งรายชื่อผู้ขอลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานให้กับทางบริษัทผู้แปรรูป หลังจากนั้นบริษัทผู้แปรรูปจะดำเนินการตามขั้นตอนราชการเพื่อขออนุญาตนำเข้าหัวพันธุ์ ซึ่งหัวพันธุ์ที่ได้รับการนำเข้าจะถูกแจกจ่ายให้แก่

เกษตรกรในช่วงเวลาประมาณเดือนพฤศจิกายน ทำให้ผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันต้องปลูกล่าช้ากว่าผู้ปลูกแบบไม่มีสัญญาผูกพันประมาณ 1 เดือนถึง 2 เดือน

การดูแลรักษา ทั้งผู้ปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงานแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันอาศัยจากประสบการณ์การปลูกในอดีตเป็นหลัก ผู้ปลูกแบบมีสัญญาผูกพันจะอาศัยวัสดุและปัจจัยการผลิตจากตัวแทนที่ตนสังกัด โดยยินยอมให้หักค่าใช้จ่ายออกจากเงินค่าผลตอบแทนการผลิตภายหลังที่เกษตรกรได้ขายผลผลิตแล้ว ส่วนตัวแทนจะอำนวยความสะดวกทั้งด้านวัสดุและปัจจัยการผลิตและคำแนะนำให้แก่เกษตรกรผู้ปลูก โดยบวกค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ ค่าเสียโอกาสของเงินทุนเข้าไปในต้นทุนวัสดุและปัจจัยการผลิตนั้นๆ สำหรับผู้ปลูกแบบไม่มีสัญญาผูกพันจะต้องจัดหาวัสดุและปัจจัยการผลิตด้วยตนเอง ควบคุมการปลูกและการดูแลรักษาด้วยตนเอง

ช่วงเวลาเก็บเกี่ยว สำหรับผู้ปลูกมันฝรั่งแบบไม่มีสัญญาผูกพันจะเริ่มเก็บเกี่ยวในช่วงปลายเดือนธันวาคมตลอดจนในช่วงเดือนมกราคม โดยทางบริษัทผู้แปรรูปมันฝรั่งจะกำหนดราคารับซื้อแจ้งผ่านตัวแทนภายในท้องถิ่นเพื่อประกาศแจ้งให้เกษตรกรผู้ปลูกทราบ เกษตรกรผู้ปลูกจะเป็นผู้ตัดสินใจเลือกขายผลผลิตให้แก่ผู้รับซื้อที่ตนเลือก การรับเงินค่าผลผลิตจะทำการจ่ายผ่านระบบธนาคารภายหลังทำการซื้อขาย 15 วัน ส่วนเกษตรกรผู้ปลูกแบบมีสัญญาผูกพัน ทางบริษัทผู้สัญญาจะคอยประเมินลักษณะผลผลิต ด้านขนาดและคุณภาพ เมื่อเห็นว่า สมควรเก็บเกี่ยว บริษัทจะให้ตัวแทนแจ้งแก่ลูกค้ากลุ่ม เพื่อนัดวันเวลาเก็บเกี่ยว เมื่อถึงวันเก็บเกี่ยว ตัวแทนกลุ่มจะคอยอำนวยความสะดวกด้านสถานที่ จดบันทึกน้ำหนัก และแจ้งผลประโยชน์หลังหักค่าใช้จ่ายวัสดุและปัจจัยที่เกษตรกรได้ใช้ไปแล้วให้ทราบ บริษัทผู้รับซื้อจะโอนค่าตอบแทนผลผลิตให้แก่เกษตรกรหลังจากขายผลผลิตให้ ภายในอีก 15 วันนับจากวันขายผลผลิต

ต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน

การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานของเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพันในเขตอำเภอพร้าว มีต้นทุนการผลิตเฉลี่ยทั้งหมดเท่ากับ 12,835.31 บาทต่อไร่ โดยเป็นต้นทุนที่เป็นตัวเงินไร่ละ 9,910.00 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 77.21 ของต้นทุนทั้งหมดและเป็นต้นทุนที่ไม่เป็นตัวเงินไร่ละ 2,925.31 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 22.79 ของต้นทุนทั้งหมด หรือเป็นต้นทุนผันแปรเท่ากับ 11,984.69 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 93.37 ของต้นทุนทั้งหมด เป็นต้นทุนคงที่ 850.62 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 6.63 ของต้นทุนทั้งหมด ส่วนเกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพันในเขตอำเภอพร้าว มีต้นทุนการผลิตเฉลี่ยทั้งหมดเท่ากับ 10,659.61 บาทต่อไร่ โดยเป็นต้นทุนที่เป็นตัว

เงินไร่ละ 7,555.96 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 70.88 ของต้นทุนทั้งหมดและเป็นต้นทุนที่ไม่เป็นตัวเงินไร่ละ 3,103.65 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 29.12 ของต้นทุนทั้งหมด หรือเป็นต้นทุนผันแปรเท่ากับ 9,756.43 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 91.53 ของต้นทุนทั้งหมด เป็นต้นทุนคงที่ไร่ละ 903.18 บาทต่อไร่ คิดเป็นร้อยละ 8.47 ของต้นทุนทั้งหมดทั้งหมด ทั้งนี้ เกษตรกรตัวอย่างทั้งแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพันมีต้นทุนค่าใช้ประโยชน์ที่ดินระยะเวลา 4 เดือนมีสัดส่วนมากที่สุดในกลุ่มต้นทุนคงที่ และต้นทุนค่าปุ๋ยเคมีมีสัดส่วนมากที่สุดในกลุ่มต้นทุนผันแปร

ระดับราคาและผลผลิตกุ่มทุนการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานของเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพันในเขตอำเภอพร้าว ขายผลผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานได้ในราคาเฉลี่ย 7.88 บาทต่อกิโลกรัม มีราคาต่อกุ่มทุน 5.29 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อกุ่มทุน 1,628.85 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนเกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพันในเขตอำเภอพร้าว ขายผลผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานได้ในราคาเฉลี่ย 8.04 บาทต่อกิโลกรัม มีราคาต่อกุ่มทุน 4.69 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อกุ่มทุน 1,325.82 กิโลกรัมต่อไร่

ผลตอบแทนจากการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานของเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพันมีผลตอบแทนทั้งหมดเฉลี่ย 19,140.09 บาทต่อไร่ ผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย 7,155.40 บาทต่อไร่ กำไรสุทธิเฉลี่ย 6,304.78 บาทต่อไร่ และกำไรที่เป็นเงินสดสุทธิ 9,230.09 บาทต่อไร่ ผลตอบแทนจากการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานของเกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพันมีผลตอบแทนทั้งหมดเฉลี่ย 18,268.94 บาทต่อไร่ ผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย 8,512.51 บาทต่อไร่ กำไรสุทธิเฉลี่ย 7,609.33 บาทต่อไร่ และกำไรที่เป็นเงินสดสุทธิ 10,712.98 บาทต่อไร่

เมื่อเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตทั้งหมดเฉลี่ยต่อไร่ พบว่า เกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพันมีต้นทุนการผลิตทั้งหมดเฉลี่ยต่อไร่มากกว่าเกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนผลตอบแทนสุทธิต่อไร่เกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพันมีผลตอบแทนสุทธิต่อไร่เฉลี่ยต่อไร่มากกว่าเกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนกำไรสุทธิเฉลี่ยต่อไร่เกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพันมีกำไรสุทธิเฉลี่ยต่อรือน้อยกว่าเกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนกำไรสุทธิที่เป็นเงินสดเฉลี่ยต่อไร่เกษตรกรตัวอย่างแบบมีสัญญาผูกพันมีกำไรสุทธิที่เป็นเงินสดต่อไร่เฉลี่ยต่อรือน้อยกว่าเกษตรกรตัวอย่างแบบไม่มีสัญญาผูกพันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

จากการวิเคราะห์การเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน ระหว่างแบบมีสัญญาผูกพันและไม่มีสัญญาผูกพัน ในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่มีข้อสรุปและข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. เมื่อพิจารณาในส่วนต้นทุนการผลิตทั้งหมดต่อไร่จะเห็นได้ว่าต้นทุนการผลิตต่อไร่ของเกษตรกรแบบมีสัญญาผูกพันมีค่ามากกว่าเกษตรกรแบบไม่มีสัญญาผูกพัน แบบมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาตามตารางที่ 19 และตารางที่ 20 ในส่วนรายละเอียดส่วนประกอบต้นทุนพบว่า ต้นทุนในส่วนค่าหัวพันธุ์ของเกษตรกรแบบมีสัญญาผูกพันแตกต่างจากของเกษตรกรแบบไม่มีสัญญาผูกพันอย่างเห็นได้ชัด และเมื่อเปรียบเทียบผลตอบแทนสุทธิต่อไร่พบว่าผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ของเกษตรกรแบบไม่มีสัญญาผูกพันมีค่ามากกว่าเกษตรกรแบบมีสัญญาผูกพัน แบบมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งอาจทำให้การส่งเสริมการปลูกมันฝรั่งแบบทำสัญญาผูกพันไม่ประสบความสำเร็จได้ในระยะยาว ดังนั้นทางฝ่ายบริษัทผู้ส่งเสริมควรให้ความสำคัญเพื่อหาทางแก้ไขเช่น การจัดหาหัวพันธุ์ที่มีคุณภาพ ให้ผลผลิตที่สูง ในราคาที่ต่ำเพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรคู่สัญญา หรือ การรับซื้อผลผลิตในราคาที่เพิ่มสูงขึ้น เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรที่ทำการผลิตแบบในสัญญาสนใจเข้าร่วมทำสัญญาในปีต่อไปๆ รวมทั้งทำให้เกษตรกรที่ทำการผลิตแบบไม่มีสัญญาสนใจเข้าร่วมโครงการผลิตมันฝรั่งแบบมีสัญญาเพิ่มขึ้น

2. อีกปัจจัยที่มีส่วนทำให้ต้นทุนการผลิตต่อไร่ของเกษตรกรแบบมีสัญญาผูกพันมีค่ามากกว่าเกษตรกรแบบไม่มีสัญญาผูกพัน คือการที่เกษตรกรแบบมีสัญญาผูกพันใช้วัสดุและปัจจัยการผลิตโดยซื้อแบบเงินสดจากตัวแทนกลุ่ม ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากกว่าการหาซื้อในท้องถิ่นเพราะเกษตรกรต้องจ่ายเงินทั้งในเงินสด ค่าดำเนินการจัดการและจ่ายในส่วนค่าเสียโอกาสเงินทุนให้แก่ตัวแทนกลุ่ม ซึ่งจากการสำรวจผู้แทนกลุ่มจะเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดราคา มากกว่า ดังนั้นในส่วนประเด็นนี้ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้ง บริษัทคู่สัญญา เกษตรกรผู้ปลูก และตัวแทนกลุ่ม ควรปรึกษาร่วมกันเพื่อหาราคาที่ยุติธรรมต่อทุกฝ่าย

ข้อจำกัดในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้มีข้อจำกัด เป็นการศึกษาการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานปีการผลิต 2549/2550 เพียงปีเดียว ผู้สนใจศึกษาควรศึกษาข้อมูลการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงานมากกว่า 1 ปี เพื่อให้การเปรียบเทียบข้อมูลมีความชัดเจนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการศึกษาในครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบเฉพาะมันฝรั่งพันธุ์โรงงานเท่านั้น ในขณะที่ในช่วงเวลาเดียวกัน เกษตรกรสามารถเลือกปลูกพืชทางเลือกอื่นได้เช่นกัน เช่น การปลูกมันฝรั่งพันธุ์บริโภค ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกเข้าทำสัญญาผูกพันหรือไม่ทำสัญญาผูกพัน การปลูกมันฝรั่งของเกษตรกร

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

เมธิ์ จันตะ. 2548. การวิเคราะห์ทางการเงินของการลงทุนผลิตหน่อไม้ฝรั่งอินทรีย์ภายใต้การทำ
ฟาร์มแบบมีสัญญาในจังหวัดสระแก้ว. เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์
เกษตร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

กรมส่งเสริมการเกษตร. 2549. พื้นที่เพาะปลูกและผลผลิตมันฝรั่งของจังหวัดเชียงใหม่. (Online).
<http://production.doae.go.th>, 24 มกราคม 2550.

จรัญ จันทลักษณ์. 2534. สถิติ:วิธีวิเคราะห์และการวางแผนการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ:
ไทยวัฒนาพานิชจำกัด.

จุฑาธร พรสุพรรณ. 2546. การเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันของอุตสาหกรรมมันฝรั่งทอดกรอบใน
ประเทศไทย. เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณรงค์ สุทธิสัมพันธ์. 2539. การปลูกพืชเศรษฐกิจแบบครบวงจร:วิเคราะห์การปลูกมันฝรั่งแบบ
ครบวงจรของบริษัทเอ็น.เอส.ฟาร์มจำกัด. หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วม
เอกชนรุ่นที่ 8 วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

บุญเรียง ขจรศิลป์. 2541. การวิเคราะห์และแปลความหมายข้อมูลในการวิจัยโดยใช้โปรแกรม
สำเร็จรูป SPSS for Windows. กรุงเทพมหานคร: โครงการงานบริการจัดพิมพ์เอกสาร
วิชาการและตำรา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

บุญมา แซ่ลิ้ม. 2542. การศึกษาความคุ้มค่าของโครงการผลิตมันฝรั่งแบบมีสัญญาข้อตกลง.
บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พิศวาส บัวรา. 2549. **Status of Production in Thailand.** กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ
เกษตร.

มนตรี กล้าขายและคณะ. 2537. การผลิตสับปะรดตามระบบตลาดข้อตกลงในจังหวัดระยองปี

2537. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการเกษตร.

สถาบันวิจัยพืชสวน. 2544. รายการผลการดำเนินงานโครงการวิจัยและพัฒนาการผลิตหัวพันธุ์มันฝรั่งเพื่อลดการนำเข้า. 2544. กรุงเทพมหานคร

สมศักดิ์ เพียบพร้อม. 2531. การจัดการฟาร์มประยุกต์. กรุงเทพฯ: ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักงานเกษตรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่. ทะเบียนผู้ประสงค์ปลูกมันฝรั่ง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูกพ.ศ. 2549/50.

สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่. 2550. ข้อมูลภูมิอากาศจังหวัดเชียงใหม่. (Online).

<http://www.chiangmai.go.th>, 10 มกราคม 2550.

_____. 2550. “แผนที่เขตการปกครองอำเภอพร้าว.” (Online). <http://chaingmai.go.th>, 10 มกราคม 2550.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2549. รายงานสถิติการเกษตร ปี 2549. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วน จำกัด เจ.เอ็น.ที.

_____. 2541. การศึกษาการผลิต การตลาดมันฝรั่ง ปีเพาะปลูก 2539/40. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร.

_____. 2528. การตลาดมันฝรั่ง ปีเพาะปลูก 2527/28. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2540. ระเบียบการวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สุดใจ จงวรกิจ และคณะ. 2550. เกษตรพันธสัญญาเพื่อบรรเทาความยากจน(กรณีศึกษา จังหวัด เชียงใหม่). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.

D. Glover. 1990. "Contract Farming and Outgrower Schemes in East and Southern Africa." **Journal of Agricultural Economics** 1990 (41):

Eaton, C., and A.W. Shepherd (eds.). 2001. **Contract Farming : Partnership for growth.** Rome(Italy): FAO.

Hanke,, John E & Reitsch, and G. Arthur (eds.). 1994. **Understanding Business Statistics.** 2 ed. Burrridge: Richard D Irwin Co.ltd.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ตัวอย่างสัญญาปลุกปั้นฝรั่งพันธุ์โรงงาน

สัญญาเลขที่

สัญญาซื้อขายปัจจัยการผลิตมันฝรั่ง และผลผลิตมันฝรั่ง รุ่นเดือน

สัญญานี้ทำขึ้น เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....ระหว่าง บริษัท เป๊ปซี่-โคล่า (ไทย) เทรดดิ้ง จำกัด โดย นายอนุกุล จันทศรี ผู้รับมอบอำนาจ สำนักงานตั้งอยู่ที่ 622 อาคารเอ็มโพเรียม ทาวเวอร์ ชั้น 16 และชั้น 17 ถนนสุขุมวิท แขวง คลองตัน เขตคลองเตย กรุงเทพฯ 10110 ซึ่งต่อไปใน สัญญาจะเรียกว่า “บริษัท” ฝ่ายหนึ่ง กับ.....
 อยู่บ้านเลขที่.....
 บัตรประจำตัวประชาชนเลขที่.....ซึ่งต่อไปในสัญญาจะเรียกว่า “เกษตรกร” อีกฝ่าย
 หนึ่ง

ตามที่บริษัท ประกอบกิจการผลิตและจำหน่ายมันฝรั่งทอดกรอบ มีความประสงค์ที่จะส่งเสริม และรับซื้อผลผลิตมันฝรั่ง ในประเทศ และเกษตรกรมีความประสงค์ที่จะปลูกมันฝรั่งเพื่อขายให้กับบริษัท ทั้งสองฝ่ายจึงตกลงกันทำสัญญากันดังข้อความต่อไปนี้

ข้อ 1. คำนิยาม

หัวพันธุ์	หมายถึง หัวพันธุ์มันฝรั่ง ที่บริษัท จัดหาและจำหน่ายให้แก่เกษตรกร
ผลผลิต	หมายถึง หัวมันฝรั่งที่ได้จากการเพาะปลูกโดยหัวพันธุ์
ปัจจัยการผลิต	หมายถึง ปุ๋ย สารเคมีป้องกัน กำจัดศัตรูพืช ตลอดจนถึงสิ่งอื่นใดที่จำเป็นใน การใช้เพาะปลูกมันฝรั่ง
สัญญา	หมายถึง สัญญาซื้อขายปัจจัยการผลิตมันฝรั่งและผลมันฝรั่ง รุ่นเดือนฉบับนี้ ตลอดจนถึงเอกสารแนบท้ายสัญญา แบบฟอร์มสำรวจ แปลงที่ดินเกษตรกร แบบฟอร์มตรวจสอบแปลงเพาะปลูก (Crop Health KPI) ใบรับหัวพันธุ์มันฝรั่ง ใบรับปัจจัยการผลิต และข้อตกลงอื่นใดที่จัดทำ ในภาคหน้า ให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสัญญานี้

ข้อ 2. เกษตรกร ตกลงจะเพาะปลูกมันฝรั่ง ซึ่งต่อไปในสัญญานี้จะเรียกว่า “ผลผลิต” ในเขตพื้นที่
 บ้าน.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....จำนวนประมาณ.....

ไร่ เพื่อขายผลผลิตให้กับบริษัทในช่วงตั้งแต่เดือน.....โดยบริษัทจะเป็นผู้จัดหา และขาย
 หัวพันธุ์ และปัจจัยการผลิต หรืออื่น ๆ ตามที่ตกลงไว้ในเอกสารแนบท้ายสัญญา ให้กับเกษตรกร
 เพื่อนำไปใช้เพาะปลูกในพื้นที่ที่ตกลงไว้กับบริษัท

ข้อ 3. เกษตรกร ตกลงที่จะแจ้งแผนการปลูก ให้บริษัททราบล่วงหน้า และแจ้งยืนยันการเก็บเกี่ยวผลผลิต
 ตามที่กำหนดไว้ในแบบฟอร์มตรวจสอบแปลงเพาะปลูก (Crop Health KPI) ก่อนนำผลผลิตมา
 ขายให้กับบริษัท

ข้อ 4. เกษตรกรตกลงว่าจะไม่โอนสิทธิ และหน้าที่ของตนเองตามสัญญานี้ให้กับบุคคลอื่น หรือยินยอม

ให้บุคคลใช้สิทธิตามสัญญาโดยไม่ได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากบริษัท ตลอดจนจะไม่นำผลผลิตที่ได้ไปให้บุคคลอื่นนำมาจำหน่ายให้แก่บริษัท

- ข้อ 5. บริษัทตกลงขายหัวพันธุ์ให้เกษตรกรในราคา กิโลกรัมละ 30.00 บาท (สามสิบบาทถ้วน) โดยมีจำนวนตามรายละเอียดที่ระบุไว้ในเอกสารแนบท้าย ตลอดจนการจัดหาปัจจัยการผลิต ตามราคา และรายละเอียดที่ระบุไว้ในเอกสารแนบท้ายสัญญาซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของสัญญานับนี้ด้วย
- ข้อ 6. เกษตรกรตกลงชำระค่าหัวพันธุ์และปัจจัยการผลิตที่บริษัทจัดหาให้ในวันที่บริษัทรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรหรือภายใน 110 วัน นับแต่วันที่บริษัทส่งมอบหัวพันธุ์ และ/หรือ ปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกร แล้วแต่วันใดจะถึงก่อน ในกรณีที่เกษตรกรขายผลผลิตให้บริษัท บริษัทจะหักค่าหัวพันธุ์และปัจจัยการผลิตทั้งหมดออกจากค่าผลผลิตทั้งหมดที่บริษัทต้องจ่ายให้เกษตรกร หากค่าผลผลิตน้อยกว่าค่าหัวพันธุ์และปัจจัยการผลิต เกษตรกรจะต้องจ่ายเงินค่าหัวพันธุ์และปัจจัยการผลิตส่วนที่เหลือให้กับบริษัทภายใน 15 วัน นับจากวันที่ได้รับแจ้งจากบริษัท หากชำระล่าช้ากว่ากำหนดจะต้องชำระค่าปรับเพิ่มในอัตรา ร้อยละ 0.05 บาท (ห้าสตางค์) ต่อวัน ของยอดค้างชำระ
- ข้อ 7. เพื่อให้การเพาะปลูกเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และให้ผลผลิตที่มีคุณภาพดี และมีปริมาณมาก บริษัทอาจจะจัดให้มีพนักงานส่งเสริมการเกษตร ซึ่งจะเป็นผู้ให้คำแนะนำในระหว่างการปลูก ตลอดจนการดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวและการขนส่ง โดยเกษตรกรสัญญาว่าจะปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ของบริษัท
- ข้อ 8. เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วเกษตรกรตกลงขายและส่งมอบผลผลิตให้กับบริษัท ณ จุดรับซื้อที่บริษัทกำหนด ตามกำหนดเวลา ส่งมอบที่กำหนดไว้ในแบบฟอร์มตรวจสอบแปลงเพาะปลูก (Crop Health KPI) โดยเกษตรกรจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการขนส่งผลผลิตดังกล่าวไปยังจุดรับซื้อของบริษัท ผลผลิตที่ขายจะต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

8.1 คุณสมบัติของผลผลิต

- 8.1.1 มีเส้นผ่าศูนย์กลางไม่ต่ำกว่า 4.5 เซนติเมตร
- 8.1.2 มีค่าความถ่วงจำเพาะ (ถ.พ.) ไม่ต่ำกว่า 1.082 หรือเทียบเท่ากับ % FL SOLID ไม่ต่ำกว่า 17.1
- 8.1.3 ผิวเปลือกไม่หลุดร่อนอันเนื่องมาจากมันฝรั่งยังไม่ถึงอายุเก็บเกี่ยว หรือเก็บเกี่ยวก่อนกำหนด
- 8.1.4 ไม่มีสิ่งปลอมปน เช่น ดิน โคลน หรือวัตถุอื่นใดที่มีไขมันฝรั่ง
- 8.1.5 ไม่มีตำหนิต่อไปนี้
 - อาการของไส้เดือนฝอย
 - บาดแผลจากการเก็บเกี่ยวและการเข้าทำลายของแมลง
 - ผิวด้านนอกมีสีเขียว
 - รอยช้ำรุนแรง

- รูปทรงของหัวผิดปกติ

- มีการเน่าเสียทั้งเน่าแห้ง และเน่าเปียก รวมถึงการปรากฏของโรคที่ทำให้เกิดการเน่าเสีย

- หัวมันฝรั่งที่มีตาออก

- หัวมันฝรั่งค้ำในกลาง

ในการการตรวจรับผลผลิต จะมีการตรวจสอบคุณภาพตามระเบียบและวิธีการที่บริษัทกำหนด ณ จุดรับซื้อของบริษัท

ข้อ 9. บริษัทจะรับซื้อผลผลิตที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด กับเกษตรกร ณ จุดรับซื้อของบริษัท ในอัตรา กิโลกรัมละ.....บาท

(.....)

ข้อ 10. บริษัทจะจ่ายค่าผลผลิตให้เกษตรกรภายใน 20 วัน นับแต่วันที่เกษตรกรส่งมอบผลผลิตทั้งหมด ที่มีคุณสมบัติตามที่ กำหนดให้แก่บริษัท

ข้อ 11. เกษตรกรตกลงจะจำหน่ายผลผลิตที่เกิดจากหัวพันธุ์ของบริษัทเท่านั้น หากเกษตรกรนำผลผลิตที่เกิดจากหัวพันธุ์ของบริษัทไปจำหน่าย จ่าย โอนหรือกระทำได้วิธีใด ๆ ก็ตาม ให้แก่บุคคลอื่น เกษตรกรตกลงจะชดใช้ค่าเสียหายให้กับบริษัท ในอัตรา 3 เท่าของราคาผลผลิตที่กำหนดตาม จำนวนที่มีการจำหน่าย จ่าย โอน

ข้อ 12. ในกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญาข้อใดข้อหนึ่ง คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิบอกเลิก สัญญา และเรียกค่าเสียหายจากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้ตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง

สัญญานับนี้ทำขึ้นเป็นสองฉบับ มีข้อความถูกต้องตรงกันคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต่างยึดถือไว้ฝ่ายละหนึ่งฉบับ และคู่สัญญา ทั้งสองฝ่ายต่างเข้าใจในข้อความสัญญานี้โดยตลอดแล้ว จึงได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานต่อหน้าพยานข้างท้ายนี้

ลงชื่อ..... บริษัท
(.....)

ลงชื่อ.....เกษตรกร
(.....)

ลงชื่อ.....พยาน
(.....)

ลงชื่อ.....พยาน
(.....)

สัญญาซื้อขายหัวพันธุ์มันฝรั่งและมันฝรั่ง

ประเภท เกษตรกร

.....จำกัด

รุ่น เดือน.....พ.ศ.....

ทำที่ บริษัทบริษัทเบอร์รี่เกอร์

ฟู้ดส์ จำกัด

225/10 หมู่ 1 ถนนเทพารักษ์

ตำบล บางเสาธง กิ่งอำเภอเสาธง

จังหวัดสมุทรปราการ

สัญญาฉบับนี้ทำขึ้นระหว่าง

บริษัทเบอร์รี่เกอร์ ฟู้ดส์ จำกัด โดยมี.....ผู้มีอำนาจกระทำการแทนบริษัทฯ

สำนักงานอยู่เลขที่ 225/10 หมู่ 1 ถนนเทพารักษ์ ตำบล บางเสาธง กิ่งอำเภอเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ

ซึ่งต่อไปในสัญญานี้จะเรียกว่า “ผู้ซื้อ” ฝ่ายหนึ่ง กับ.....อายุ.....ปี ถือบัตรประชาชน

เลขที่.....อยู่บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ถนน.....

ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....ซึ่งต่อไปในสัญญาจะเรียกว่า “ผู้ขาย” อีกฝ่าย

หนึ่ง

คู่สัญญาดกกลงทำสัญญากับดังมีข้อความต่อไปนี้

ข้อ 1 ผลผลิตที่ผู้ซื้อขาย

ผู้ซื้อตกลงที่จะซื้อมันฝรั่งตามน้ำหนักผลผลิต ซึ่ง ณ จุดรับซื้อที่กำหนดไว้โดยจะรับซื้อในราคา

กิโลกรัมละบาท (.....) โดยประมาณการผลผลิตได้จำนวน....

กิโลกรัม โดยผลผลิตที่ผู้ซื้อจะรับซื้อจะต้องเป็นมันฝรั่งที่มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 4.50 เซนติเมตร ขึ้นไป และ

ต้องมีค่าความถ่วงจำเพาะโดยเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 1.081 อีกทั้งต้องไม่มีลักษณะดังต่อไปนี้

- หัวมันฝรั่งมีสีเขียวหรือเป็นราที่รุนแรง
- หัวมันฝรั่งที่มีรอยแผลเน่า หรือเปื่อยน้ำ
- หัวมันฝรั่งที่มีแผลจากการขีด การขนส่ง และรอยสัตว์หรือแมลง
- มันฝรั่งที่ปลูกจากหัวพันธุ์อื่นซึ่งไม่ใช่หัวพันธุ์ของบริษัทฯ ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูก
- มันฝรั่งที่เก็บเกี่ยวไม่ครบอายุตามที่บริษัทฯ กำหนด
- ลักษณะมันฝรั่งที่เปื่อยและเปื้อนดินโคลน (เคลือบหัวมันฝรั่งทั้งหมด)

และเพื่อให้ผลผลิตได้คุณภาพตามที่ผู้ซื้อต้องการ ผู้ขายตกลงที่จะปฏิบัติตามตามข้อ 2 ของสัญญาฉบับนี้

ข้อ 2 ข้อสัญญาเพื่อกำหนดคุณภาพของมันฝรั่ง

2.1 ผู้ซื้อตกลงจะเป็นผู้จัดหาและขายปัจจัยการผลิตและหัวพันธุ์มันฝรั่งให้กับผู้ขาย และผู้ขายตกลงที่จะปลูกมันฝรั่งโดยใช้ปัจจัยการผลิตและหัวพันธุ์มันฝรั่งที่ซื้อจากผู้ซื้อ เพื่อนำมันฝรั่งที่ปลูกได้ขายกลับมาให้แก่ผู้ซื้อ หัวพันธุ์มันฝรั่ง ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า “หัวพันธุ์” เป็นพันธุ์แอตแลนติก จำนวน น้ำหนัก.....กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละบาท คิดเป็นเงินทั้งสิ้น.....บาท
(.....)

โดยส่งมอบให้ผู้ขาย ณ จุดซื้อที่ตกลงกันไว้ล่วงหน้า และกรรมสิทธิ์ในหัวพันธุ์โอนไปยังผู้ขายตั้งแต่นั้น
ส่งมอบหัวพันธุ์ โดยมีกำหนดชำระราคาค่าหัวพันธุ์และปัจจัยการผลิต ณ วันที่ผู้ขายนำผลผลิตมาขาย
ให้แก่ผู้ซื้อ

2.2 เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและมีปริมาณพอเหมาะกับความต้องการของผู้ซื้อ และเพื่อให้ผู้ขายสามารถนำผลผลิตมาขายให้แก่ผู้ซื้อในเวลาที่เหมาะสมกันได้ ผู้ซื้อและผู้ขายตกลงที่จะร่วมกันวางแผนการปลูก และการเก็บเกี่ยวและผู้ขายตกลงที่จะปฏิบัติตามแผนการปลูกโดยจะจัดให้มีการเพาะปลูกหัวพันธุ์ และเก็บเกี่ยวตามระยะ และสถานที่ที่เหมาะสม ดังนี้

○ วันปลูก

ช่วงปลูก วันที่.....ถึงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ช่วงปลูก วันที่.....ถึงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ช่วงปลูก วันที่.....ถึงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

○ วันเก็บเกี่ยว

ช่วงปลูก วันที่.....ถึงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ช่วงปลูก วันที่.....ถึงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ช่วงปลูก วันที่.....ถึงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

○ ปริมาณผลผลิต จำนวน.....ตัน

○ สถานที่ปลูก หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

พื้นที่.....ไร่

2.3 ผู้ขายตกลงจะ ทะนุบำรุงดูแล การปลูก การเก็บรักษา และ การเก็บเกี่ยว ผลผลิต รวมถึงการเก็บรักษาหัวพันธุ์ให้ดีที่สุด ทั้งนี้ผู้ซื้อจะให้การสนับสนุนทางวิชาการโดยจัดให้มีพนักงานฝ่ายส่งเสริมการเกษตร ซึ่งมีความเชี่ยวชาญเข้าไป ดูแลสถานที่เพาะปลูกและให้คำแนะนำต่าง ๆ โดยผู้ขายตกลงว่าจะปฏิบัติตามคำแนะนำดังกล่าว ทั้งนี้ผู้ซื้อจะมีสิทธิเข้าไปตรวจสอบการปลูกได้ตลอดเวลา

2.4 ผู้ขายตกลงจะบรรจุผลผลิตลงในภาชนะที่ผู้ซื้อจัดหาให้

2.5 หากเกิดความเสียหายใด ๆ เกี่ยวกับผลผลิตที่อาจทำให้ผู้ขายไม่สามารถขายผลผลิตให้แก่ผู้ซื้อได้ในปริมาณและตามคุณภาพที่กำหนด ผู้ขายต้องรีบแจ้งให้ผู้ซื้อทราบทันที

ข้อ 3 การส่งมอบผลผลิต

3.1 ผู้ขายมีหน้าที่ส่งมอบผลผลิตตามรายละเอียดที่กล่าวไว้แล้วข้างต้นให้แก่ผู้ซื้อ ณ จุดซื้อที่ตกลงกันไว้ล่วงหน้า และเพื่อให้การขนส่งเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อนที่จะทำการเก็บเกี่ยวและการขนส่งใด ๆ ผู้ขายจะต้องร่วมกันวางแผนกับผู้ซื้อเรื่องปริมาณการเก็บเกี่ยวและการขนส่งผลผลิตในแต่ละวัน และเมื่อเก็บเกี่ยวตามปริมาณที่ตกลงแล้ว ผู้ขายจะต้องนำส่งแก่ผู้ซื้อทันที ห้ามนำผลผลิตมากองทิ้งไว้หลายวัน

3.2 กรรมสิทธิ์ในผลผลิตโอนไปยังผู้ซื้อตั้งแต่ขณะส่งมอบผลผลิต

ข้อ 4 ข้อตกลงของผู้ขาย

4.1 ผู้ขายตกลงว่าจะไม่นำหัวพันธุ์ที่ซื้อจากผู้ซื้อไปใช้จำหน่าย จ่ายแจก โอน หรือให้บุคคลภายนอกใช้ในการปลูกหรือกระทำการประการอื่นใด

4.2 ผู้ขายตกลงว่าจะนำผลผลิตที่ปลูกได้จากหัวพันธุ์ที่ซื้อจากผู้ซื้อ ขายให้แก่ผู้ซื้อทั้งหมดแต่เพียงผู้เดียว จะไม่นำผลผลิตไปจำหน่ายจ่ายโอนให้แก่ผู้อื่นโดยเด็ดขาด

4.3 ผู้ขายตกลงว่าจะไม่โอนสิทธิและหน้าที่ของตน ซึ่งเกิดจากสัญญานี้ให้แก่บุคคลภายนอก ปรียอมให้บุคคลภายนอกเข้าสืบทิสิทธิและหน้าที่ของตนนอกจากจะได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้ซื้อ

ข้อ 5 ข้อตกลงของผู้ซื้อ

5.1 ผู้ซื้อตกลงจะรับซื้อผลผลิตของผู้ขายตามคุณภาพและปริมาณที่กำหนดไว้ข้างต้น

5.2 ผู้ซื้อตกลงจะจัดหาภาชนะบรรจุผลผลิตให้แก่ผู้ขายก่อนการเก็บเกี่ยวโดยส่งมอบให้ผู้ขาย ณ จุดซื้อที่ตกลงกันไว้ล่วงหน้า

5.3 ผู้ซื้อตกลงที่จะจัดพนักงานฝ่ายส่งเสริมการขาย ซึ่งมีความเชี่ยวชาญเข้าไป ดูแลและให้คำแนะนำต่าง ๆ อันเกี่ยวกับการเก็บรักษา การปลูก และการเก็บเกี่ยวผลผลิต และการเก็บรักษาหัวพันธุ์ ดังที่ได้กล่าวไว้ในข้อ 2.3 ข้างต้น

5.4 ผู้ซื้อตกลงว่า กรณีความเสียหายต่าง ๆ ในการปลูก เกิดขึ้นจาก ความเสียหายของหัวพันธุ์ ก่อนผู้ซื้อจะส่งมอบให้แก่ผู้ขาย หรือกรณีความเสียหายเกิดขึ้นจากภัยธรรมชาติ เช่น ฝนตกติดต่อกันหลายวันทำให้น้ำท่วม หรือลูกเห็บตกทำให้เกิดความเสียหาย ผู้ซื้อจะชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้น โดยให้นำค่าเสียหายมาหักลบกับค่าหัวพันธุ์ และค่าปัจจัยการผลิตที่ใช้ในการปลูกในรอบที่เกิดความเสียหายนั้น อย่างไรก็ตามหากความเสียหายในการปลูกนั้น เกิดจากความเสียหายของหัวพันธุ์ที่เกิดขึ้นหลังจากส่งมอบให้ผู้ขาย ผู้ขายจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายนั้นเอง

ข้อ 6 การชำระราคาผลผลิต

6.1 เนื่องจากผู้ขายยังมิได้ชำระค่าหัวพันธุ์ และค่าปัจจัยการผลิตตามที่ระบุไว้ในข้อ 2.1 ดังนั้นผู้ขายตกลงยินยอมให้ผู้ซื้อหักเงินค่านี้ออกจากเงินที่ผู้ซื้อจะต้องชำระราคาผลผลิตแก่ผู้ขาย

6.2 ผู้ซื้อตกลงจะชำระค่าผลผลิต หลังจากหักค่าหัวพันธุ์ และค่าปัจจัยการผลิตตามที่กล่าวไว้แล้ว

ข้างต้นแล้วให้แก่ผู้ขายโดยการโอนเงินผ่านระบบธนาคาร เป็นงวด ๆ ตามช่วงเวลาที่ผู้ขายส่งมอบผลผลิตให้แก่ผู้ซื้อ ดังนี้

ส่งมอบผลผลิตในช่วงระหว่างวันที่ 1 – 10 ของเดือน โอนเงินในวันที่ 20 ของเดือน

ส่งมอบผลผลิตในช่วงระหว่างวันที่ 11 – 20 ของเดือน โอนเงินในวันที่ 30 ของเดือน

ส่งมอบผลผลิตในช่วงระหว่างวันที่ 21 - 30 ของเดือน โอนเงินในวันที่ 10 ของเดือนถัดไป

ถ้าวันถึงกำหนดชำระราคาข้างต้นตรงกับวันหยุดทำการทางราชการ หรือวันหยุดทำการตามประเพณี ให้ถือวันทำการถัดไปเป็นวันถึงกำหนดชำระราคา

ข้อ 7 กรณีผิดสัญญา

ในกรณีผู้ขายหรือผู้ขายปฏิบัติผิดสัญญาข้อใดข้อหนึ่งของสัญญานี้ อีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิบอกเลิกสัญญา หรือฟ้องให้ปฏิบัติตามสัญญา และหรือเรียกค่าเสียหายได้

ข้อ 8 ความสัมพันธ์ของคู่สัญญา

คู่สัญญามีเจตนาเข้าผูกพันตามสัญญานี้ภายใต้กฎหมายว่าด้วยซื้อขาย หากมีประเด็นใดอันมิได้ระบุไว้ในสัญญานี้ คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายตกลงนำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะซื้อขายมาใช้บังคับ

หนังสือสัญญานี้ทำขึ้นเป็นสองฉบับ มีข้อความถูกต้องตรงกัน ผู้ซื้อและผู้ขายได้อ่านและเข้าใจข้อความในสัญญาโดยตลอดดีแล้ว เห็นว่าถูกต้องตรงตามเจตนา เพื่อเป็นหลักฐาน จึงลงลายมือชื่อและประทับตราของบริษัทฯ ไว้เป็นสำคัญ ต่อหน้าพยาน และต่างยึดถือฝ่ายละหนึ่งฉบับ

ลงชื่อ.....ผู้ซื้อ

ลงชื่อ.....ผู้ขาย

(.....)

ลงชื่อ.....ผู้ซื้อ

ลงชื่อ.....ผู้ขาย

(.....)

ลงชื่อ.....ผู้ขาย

(.....)

สัญญาการปลูกมันฝรั่ง บริษัท ยูนิแอมป์ จำกัด

รุ่นเดือน.....2550

ทำที่.....

.....

วันที่ ธันวาคม

สัญญานี้ทำขึ้นระหว่าง บริษัท ยูนิแอมป์ จำกัด โดย.....ผู้มีอำนาจกระทำการแทนบริษัท ฯ สำนักงานเลขที่ 70 หมู่ที่ 14 ตำบล แม่แฝกใหม่ อำเภอ สันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งต่อไปในสัญญานี้จะเรียกว่า “บริษัท” ฝ่ายหนึ่ง กับ อายุปี ถิ่นบัตรประชาชนเลขที่.....อยู่บ้านเลขที่.....หมู่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....ซึ่งต่อไปในสัญญานี้จะเรียกว่า “เกษตรกร” อีกฝ่ายหนึ่ง

ทั้งสองฝ่ายตกลงทำสัญญากันดังมีข้อความต่อไปนี้

ข้อที่ 1 “บริษัทฯ” เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในหัวพันธุ์มันฝรั่ง ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า “หัวพันธุ์” ตกลงส่งมอบ “หัวพันธุ์” ให้ “เกษตรกร” ซึ่งเป็นพันธุ์แอตแลนติก จาก “หัวพันธุ์” จากต่างประเทศ จำนวนน้ำหนัก 1,500 ก.ก. ราคาโลกรัมละ 30.00 บาท (สามสิบบาทถ้วน) รวมเป็นเงิน 45,000 บาท (สี่หมื่นห้าพันบาทถ้วน) โดยเกษตรกรได้รับเก็บ “หัวพันธุ์” ตามจำนวนน้ำหนักข้างต้นไว้เป็นที่เรียบร้อยแล้วในวันที่ทำสัญญานี้

หมายเหตุ -- เกษตรกรได้เก็บหัวพันธุ์ แอตแลนติก ไว้เอง จำนวนน้ำหนัก.....ก.ก.

ข้อที่ 2. เมื่อ “เกษตรกร” ได้รับ “หัวพันธุ์” แล้วต้องจัดการเพาะปลูก “หัวพันธุ์” ดังกล่าวภายในระยะเวลาที่ “บริษัทฯ” กำหนดไว้ “เกษตรกร” จะต้องจัดหาพื้นที่ในการเพาะปลูก “หัวพันธุ์” ด้วยค่าใช้จ่ายของตนเอง

ข้อที่ 3. “เกษตรกร” ตกลงว่าจะไม่นำ “หัวพันธุ์” ที่ได้รับมอบจาก “บริษัทฯ” ไปจำหน่ายแจก หรือโอนให้บุคคลภายนอกรับช่วงปลูกหรือกระทำด้วยประการใด ๆ ถ้าหาก “เกษตรกร” ฝ่าฝืน “เกษตรกร” จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบชดใช้ตามราคาที่สูญหายในหัวพันธุ์ดังกล่าวได้แก่ “บริษัทฯ” โดยไม่มีข้อแม้ใด ๆ ทั้งสิ้น

ข้อที่ 4. “เกษตรกร” ตกลงว่าจะไม่โอนสิทธิ์และหน้าที่ของตน ซึ่งเกิดขึ้นจากสัญญานี้ให้แก่ บุคคลภายนอก หรือยอมให้บุคคลภายนอกเข้าสืบทอด และหน้าที่ของตนโดยไม่ได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจาก “บริษัทฯ” ไม่ได้

ข้อที่ 5. “บริษัทฯ” จะจัดหาปุ๋ยเคมีและเคมีภัณฑ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการเพาะปลูกมันฝรั่งจนเพียงพอส่วนราคาปุ๋ยเคมีและเคมีภัณฑ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการเพาะปลูกมันฝรั่ง ดังกล่าว “บริษัทฯ” จะกำหนดไว้เป็นจำนวนหน่วยและราคาเป็นจำนวนเงินไว้ในใบส่งสินค้าที่ “บริษัทฯ” ออกให้พร้อมทั้งค่าหัวพันธุ์ และถือเอาใบส่งสินค้านี้เป็นหลักฐานแสดงรายการหนี้ของ “เกษตรกร” ทั้งหมดที่จะนำมาหักออก

จากคำมั่นสัญญาที่ “บริษัทฯ” รับซื้อจาก “เกษตรกร” ตามท้ายสัญญาฉบับนี้ ภาระค่าหัวพันธุ์, ปุ๋ยเคมีและภัณฑ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการเพาะปลูกมันฝรั่งถือเป็นภาระของ “เกษตรกร” ทั้งสิ้น

ข้อที่ 6. หากหัวพันธุ์ที่ “เกษตรกร” นำไปปลูกเกิดความเสียหายอันเนื่องมาจากความผิดและหรือเป็นข้อบกพร่องของ “เกษตรกร” จนทำให้เกินหนี้สินกับ “บริษัทฯ” “เกษตรกร” ต้องชดเชยหนี้สินดังกล่าวให้กับ “บริษัทฯ” เป็นจำนวนเท่ากับค่าหัวพันธุ์, ปุ๋ยเคมี และเคมีภัณฑ์ ที่ “เกษตรกร” รับมอบไปจาก “บริษัทฯ”

ข้อที่ 7. “เกษตรกร” ต้องปลูก “หัวพันธุ์” ในข้อที่ 1. ตามระยะเวลาที่ “บริษัทฯ” กำหนดไว้ ทั้งนี้ การปลูก การดูแลรักษาและเก็บเกี่ยวผลผลิตมันฝรั่งนั้น “เกษตรกร” จะต้องเป็นผู้จัดการด้วยตนเองทั้งสิ้น

ข้อที่ 8. ในระหว่างการปลูก “เกษตรกร” จะต้องทะนุบำรุงดูแลรักษา “หัวพันธุ์” และ “มันฝรั่ง” ให้ดีที่สุดตามคำแนะนำของพนักงานฝ่ายส่งเสริมการเกษตรของ “บริษัทฯ” อย่างเคร่งครัด หากเกิดปัญหาใด ให้มีหน้าที่ต้องแจ้งแก่ “บริษัทฯ” ทันที

ข้อที่ 9. “บริษัทฯ” หรือพนักงานบริษัทฯ หรือตัวแทนบริษัทฯ มีสิทธิเข้าไปควบคุมตรวจสอบตราในสถานที่เพาะปลูก “หัวพันธุ์” ของ “เกษตรกร” ได้โดย “เกษตรกร” ต้องอำนวยความสะดวกให้ตลอดเวลา

ข้อที่ 10. ก่อนทำการขุดเก็บผลผลิตมันฝรั่งที่เพาะปลูก “เกษตรกร” ต้องแจ้งให้ “บริษัทฯ” ทราบก่อนล่วงหน้าอย่างน้อย 3 วัน เพื่อที่จะเก็บและทำการตรวจสอบคุณภาพตัวอย่างมันฝรั่งที่จะทำการขุดเก็บว่ามีคุณภาพพร้อมที่จะขุดเก็บได้หรือไม่ ทั้งนี้มันฝรั่งต้องมีอายุการเพาะปลูกอย่างน้อย 90 วัน นับตั้งแต่วันที่ปลูกในแปลงจนถึงวันขุดเก็บ เมื่อ “เกษตรกร” ขุดเก็บผลผลิตแล้วเสร็จสิ้นต้องส่งมอบ “มันฝรั่ง” ให้แก่ “บริษัทฯ” ตามสัญญาโดย “บริษัทฯ” จะรับซื้อ “มันฝรั่ง” ตามคุณภาพที่เกษตรกรนำเสนอ โดยมันฝรั่งคุณภาพเกรดมาตรฐาน (ถฟ. ไม่น้อยกว่า 1.0810) ในราคา กิโลกรัมละ 8 บาท (แปดบาทถ้วน) เกรดต่ำกว่ามาตรฐานจะคิดราคาให้ลดลงตามคุณภาพที่ลดลง

ข้อที่ 11. “มันฝรั่ง” ที่เป็นผลผลิตอันเกิดจาก “หัวพันธุ์” ของ “บริษัทฯ” นั้น “เกษตรกร” จะนำไปจำหน่ายจ่ายโอน หรือกระทำการด้วยวิธีการใด ๆ ก็ตามให้ผู้อื่นมิได้ การกระทำความดังกล่าวถือเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและอาญา

ถ้าหากเกษตรกรกระทำความดังกล่าวข้อต้น ให้ “บริษัทฯ” บอกเลิกสัญญาและปรับเป็นเงินจำนวนสิบเท่าของค่าหัวพันธุ์มันฝรั่ง ปุ๋ยเคมีและเคมีภัณฑ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการเพาะปลูกมันฝรั่งที่มีขึ้นตามข้อที่ 5. ในทันที และดำเนินการตามกฎหมายได้ด้วย

สัญญานี้ทำขึ้นเป็นสองฉบับ มีข้อความถูกต้องตรงกัน คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต่างยึดถือไว้ฝ่ายละหนึ่งฉบับ และคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต่างเข้าใจข้อความในสัญญานี้ดีโดยตลอดแล้ว จึงได้ลงลายมือชื่อเป็นหลักฐานต่อหน้าพยานข้างท้ายนี้

ลงชื่อ.....ผู้มีอำนาจกระทำการแทน
บริษัทฯ
(.....)

ลงชื่อ.....เกษตรกร
(.....)

ลงชื่อ.....พยาน
(.....)

ลงชื่อ.....พยาน
(.....)

ภาคผนวก ข

แบบสอบถาม เรื่องการผลิตมันฝรั่งพันธุ์โรงงาน ปีเพาะปลูก 2549/50

8. เครื่องมือเครื่องจักรที่ใช้ในการปลูกมันฝรั่ง

8.1 รถแทรกเตอร์

() ท่านเป็นเจ้าของ ราคา.....บาท อายุการใช้งาน.....ปี มูลค่าซาก..... บาท

() เช่า เสียค่าเช่า.....บาท / วัน

8.2 เครื่องมืออื่นๆ

รายการ	ราคา	จำนวนที่ใช้	หมายเหตุ
1. เครื่องพ่นยา			
2. เครื่องสูบน้ำ			
3. จูน			
4. จอบ			
5. เสียม			
6. มีด			
7. เพ่ง			
8.			
9.			

8.3 วัสดุปัจจัยการผลิตต่างๆ ท่านได้รับความช่วยเหลือใดบ้างจากบริษัทคู่สัญญา

() หัวพันธุ์มันฝรั่ง

() ปุ๋ย

() ยาฆ่าแมลง

() ยากำจัดโรคพืชราคาถูก

() ยาปราบวัชพืช

() สอร์โมนราคาถูก

() เงินกู้ (ดอกเบี้ยร้อยละ.....)

() อื่นๆ.....

() ความรู้และเทคนิคต่างๆ เช่น -

() อื่นๆ.....

การป้องกัน,กำจัดโรคและแมลง

() อื่นๆ.....

8.4 ค่าใช้จ่ายวัสดุปัจจัยต่างๆที่ใช้ในการปลูกมันฝรั่ง

รายการ	ราคา/หน่วย	ปริมาณที่ใช้/ไร่	แหล่งที่ซื้อ	อื่นๆ
1. หีฟพันธ์				
2. ปุ๋ย				
ปุ๋ยคอก.....				
ปุ๋ยหมัก.....				
ปุ๋ยเคมี.....				
ปุ๋ยเคมี.....				
สารฆ่าแมลง				
1.				
2.				
3.				
สารกำจัดโรคพืช				
1.				
2.				
3.				
สารกำจัดวัชพืช				
1.				
2.				
3.				
ฮอร์โมน				
1.				
2.				
3.				

8.5 ค่าแรงงาน

จ้างแรงงานคนมาช่วยในการดูแลเพาะปลูกมันฝรั่งหรือไม่

() ไม่จ้าง มีจำนวนบุคคลในครัวเรือนที่ช่วยในการเพาะปลูกมันฝรั่ง..... คน

() จ้าง จำนวนคนที่จ้าง..... คน อัตราค่าจ้าง..... บาท / คน / วัน

รายการ	จำนวนคนที่จ้าง	จำนวนวันที่จ้าง	กรณีจ้างเหมา จำนวนค่าจ้าง	หมายเหตุ
<u>1. การเตรียมดิน</u> ไถพลิกหน้าดิน - เครื่องจักร - แรงงาน - พรวนย่อย ขึ้นแปลง				
<u>2. การเตรียมหัวพันธุ์</u> (ผ่า, ซ้ำ)				
<u>3. การปลูก</u> - ขุดหลุม - ปลูก (ใส่ปุ๋ย, กลบ) - ให้น้ำ - อื่นๆ				
<u>4. การดูแลรักษา</u> - พูนโคน (ดายหญ้า ใส่ ปุ๋ย พูนดินกลบโคนต้น) - ให้น้ำ				
- พ่นยา - อื่นๆ				
การเก็บเกี่ยวและการ คัดขนาด				

9. เมื่อเก็บเกี่ยวมันฝรั่งก่อนส่งโรงงาน

() เก็บเกี่ยวแล้วขายทันทีในวันที่บริษัทผู้สัญญานัดไว้

() เก็บ เกือบล่วงหน้า โดย เก็บผลผลิตไว้ที่.....และเสียค่าใช้จ่ายเป็นเงิน.....บาท

10. ค่าขนส่ง ในการขายผลผลิตมันฝรั่งท่านต้องการขนส่งมันฝรั่งหรือไม่

- () ต้องการขนส่งมันฝรั่งไปยังโรงงานหรือจุดรับซื้อ
 () โรงงานมารับซื้อมันฝรั่งที่ไร่ของท่านเอง
 () อื่น ๆ.....

กรณีที่ท่านต้องการขนส่งมันฝรั่งไปยังโรงงานหรือจุดรับซื้อ

- () จ้างรถบรรทุกในการขนส่ง ค่าจ้างในการขนส่ง..... บาท /.....
 รวมค่าจ้างในการขนส่ง..... บาท
 () ใช้รถบรรทุกของท่านเอง ราคาเช่ารถบรรทุก..... บาท อายุการใช้งาน..ปี
 ระยะทางจากไร่ไปยังจุดรับซื้อ..... กิโลเมตร

11. ค่าใช้จ่ายอื่นๆ

1.จำนวน.....บาท
 2.จำนวน.....บาท
 3.จำนวน.....บาท

12. ผลผลิตและรายได้

12.1 ท่านผลิตมันฝรั่งได้ปริมาณ.....กิโลกรัม / ไร่ ได้ผลผลิตทั้งหมด.....
 กิโลกรัม

12.2 ท่านขายผลผลิตมันฝรั่งให้กับแหล่งรับซื้อใด

- () โรงงานคู่สัญญา () พ่อค้าคนกลางในท้องถิ่น
 () พ่อค้าคนกลางจากตัวจังหวัด () อื่นๆเช่น.....

12.3 เงื่อนไขในการขาย

- () ขายเหมาในราคา กิโลกรัมละ.....บาท จำนวน.....กิโลกรัม
 () ขายตามขนาดและคุณภาพที่สัญญาได้กำหนด จำนวน..... กิโลกรัม ราคา
 รับซื้อบาท / กิโลกรัม

12.4 ผู้รับซื้อรับซื้อน้ำมันฝรั่งทั้งหมดหรือไม่

- () รับซื้อทั้งหมด
- () รับซื้อเฉพาะเกรดที่ตกลงกันได้ (ส่วนที่เหลือขายในราคาตลาดโลกรั่มละ..... บาท)
- () อื่นๆ.....
-

13. ปัญหาและอุปสรรคในการผลิตมันฝรั่ง

- () ด้านเงินลงทุน สาเหตุ.....
- () ด้านแรงงาน สาเหตุ.....
- () ด้านราคา สาเหตุ.....
- () การใช้ปุ๋ย สาเหตุ.....
- () ต้นทุนในการปลูก สาเหตุ.....
- () โรคและแมลงศัตรูพืช สาเหตุ.....
- () ขั้นตอนในการปลูก สาเหตุ.....
- () ขาดความรู้ สาเหตุ.....
- () อื่นๆ สาเหตุ.....
- () อื่นๆ สาเหตุ.....
- () อื่นๆ สาเหตุ.....

14. ท่านคิดว่าการทำสัญญากับโรงงานในการปลูกมันฝรั่ง

14.1 () ดี เพราะ.....

() ไม่ดี เพราะ.....

14.2 () ยุติธรรม เพราะ.....

() ไม่ยุติธรรม เพราะ.....

14.3 อื่นๆ.....

.....

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ –นามสกุล	นายสหรัฐ สุขพานิช
วัน เดือน ปี ที่เกิด	วันที่ 22 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2516
สถานที่เกิด	จังหวัดกรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต (ธุรกิจการเกษตร) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ตำแหน่งปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	สำนักงานวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร